

Blogga tryggt

Nya medier i tjänsten

JÖRGEN LUNDÄLV

Kopieringsförbud

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen. Kopiering, utöver lärares och studenters begränsade rätt att kopiera för undervisningsändamål enligt Bonus Copyright Access kopieringsavtal är förbjuden. För information om avtalet hänvisas till utbildningsanordnarens huvudman eller Bonus Copyright Access.

Vid utgivning av detta verk som e-bok, är e-boken kopieringsskyddad.

Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig att erlägga ersättning till upphovsman eller rättsinnehavare.

Studentlitteratur har både digital och traditionell bokutgivning. Studentlitteraturs trycksaker är miljöanpassade, både när det gäller papper och tryckprocess.

Art.nr 38836

ISBN 978-91-44-10512-3

Upplaga 1:1

© Författaren och Studentlitteratur 2015

www.studentlitteratur.se

Studentlitteratur AB, Lund

Omslagslayout: Francisco Ortega

Omslagsbild: ***

Printed by **Printinghouse, Country** 2014

INNEHÅLL

Förord 5

Författarpresentation 9

1 Twitterstrider och fällor i bloggofären 11

Fallbeskrivning och lärande 11

Sjuksköterskan som kritiserade 15

Bloggande student som avstängdes 21

Twittrande student som varnades 23

Twittrande professor som fick sluta 25

Twittrande professor som blev uppläxad 27

Nyckelord 28

2 Privat – personligt 29

Offentlig blogg eller privat blogg 54

Konsten att skriva 57

Självporträttet och egoisten 58

Att tänka på som professionsföreträdare 60

Sammanfattning 64

Tänk på 66

Nyckelord 66

3 Lagligt – olagligt 67

Lagar och regler 67

Rättsfall att känna till 84

Innehåll

Policy och riktlinjer	90
Fallgropar	91
Möjligheter	92
Sammanfattning	93
Tänk på	94
Nyckelord	94

4 Etiskt – oetiskt 95

Etiska spelregler att känna till	95
Bli bloggad om	104
Etik och lärande	113
Sammanfattning	114
Tänk på	115
Nyckelord	116

5 Att blogga på arbetsgivarens uppdrag 117

Den nya rollen – publicistrollen	127
Närmandet till journalistik	128
Användandet från början	132
Erfarenheter på arbetsplatsen	132
Kollegialt stöd och blickar utåt	133
Professioner och sociala medier i framtiden	134
Kunskapsutveckling	137
Sammanfattning	139
Tänk på	140
Nyckelord	141

Referenser	143
Ordlista	153
Förkortningar	155
Sakregister	157

FÖRORD

Inom i stort sett alla samhällsområden och utbildningar har användandet av sociala medier kommit att bli allt vanligare. Samtidigt som vi läser om de nya medierna så väcks frågor om vilka möjligheter som dessa medier ger människan. Arbetet med att skriva den här boken har varit möjligt tack vare min förförståelse inom området. Min bakgrund som journalist vid Sveriges Radio (SR), författare till flera böcker inom området samt som forskare med daglig kontakt med unga människor i min yrkesutövning, har gett mig en bred erfarenhet och kunskap om den betydelse som etik, integritet, trovärdighet och publicitet har för berättelsen och mottagaren. Sedan början av 2000-talet har undervisning, handledning och forskning i ämnesområdet socialt arbete gjort att jag kommit i nära kontakt med studenters, yrkesverksammas och journalisters tankar och förhållningssätt till de nya medierna. Inte minst har frågeställningarna handlat om beskrivningar av händelser och situationer för människor i utsatta livssituationer.

Unga studenter har vuxit upp med de sociala medierna och lärt sig att hantera de nya kanalerna. Men samtidigt så ställs de inför faktum att användandet ställer ökade krav på medvetenhet och förtrogenhet med såväl textproduktion som publi-

ceringar på internet. Vikten av goda förebilder under utbildningstiden och i arbetslivet är också stor för varje människa som ska börja forma och utveckla den egna yrkesidentiteten. Skrivandet har för mig skett parallellt med att jag utsatts för studenternas texter, frågor och reflektioner, och av dem har jag lärt mig mycket. Den här boken vänder sig till såväl yrkesverkamma inom människovårdande yrken som till studenter på grundutbildningar vid högskolor och universitet.

För många personer innebär kunskap och erfarenheter i livet att man vill dela med sig av dessa insikter till andra. Berättelser föds som vi kan tänkas vilja dela med oss av. Denna vilja att dela gör det möjligt för oss att tala om en av vår tids stora innovationer inom det medie- och kommunikationsvetenskapliga fältet – användandet av sociala medier. Att tänka, formulera sig, skriva och fatta modet att publicera är att ställas inför en utmaning. Vi kan ha mer eller mindre lätt för att överväga, formulera och vara modiga. Men det finns även en annan dimension vid användandet av sociala medier. Den handlar om den hastighet i vilken den skrivna texten sprids och konsumeras. Att använda sociala medier blir i praktiken också en fråga om att vara förberedd på att omedelbart besvara kritik och ingå i oväntade diskussioner och debatter. Det kan ibland bli så att konsekvenserna inte blivit vad man har tänkt sig från början. Konstarten att tänka, skriva och publicera kan för den som tagit det första steget utvecklas till ett beroende i antingen positiv eller negativ bemärkelse. Inför ett första steg är det viktigt att sätta sig in i vad som kan tänkas styra och reglera ett praktiskt användande av de nya medierna.

Användandet av sociala medier i tjänsten är ett fenomen som är under ständig förändring. Samtidigt som olika profes-

sionsföreträdare i skilda verksamheter lär sig använda sociala medier begås misstag och lagbrott. Vilka är fällorna? Vad kan man lära sig av de erfarenheter som gjorts? Bokens första kapitel inleds med fem fall som innehåller dilemman och fällor som berör alla professionsområden.

Det behövs en bok som vänder sig till tjänstemän och professionella yrkesutövare i människovårdande yrken som behöver mer och ny kunskap om de nya mediernas betydelse i samhället. Boken vänder sig också till dig som är praktikant eller student som ska gå ut i praktik, verksamhetsförlagd utbildning (VFU) eller Allmäntjänstgöring (AT).

Syftet med boken är att du på ett enkelt och snabbt sätt ska kunna bli introducerad till förutsättningarna, etiken, juridiken och möjligheterna med att använda de sociala medierna. Den ska helt enkelt vara en bok att ha i beredskap när du behöver få svar på dina frågor. Boken vänder sig till dig som arbetar inom socialt arbete, omsorg, medicinsk omvårdnad, medicin och psykologi, men den kan även läsas av andra professioner där man samverkar med varandra på arbetsplatsen.

Boken består av fem kapitel som kan läsas fristående från varandra. Fakta presenteras tillsammans med beskrivningar av erfarenheter av sociala medier i verkligheten. De fall och exempel som diskuteras i boken är reella och har inträffat i Sverige. Varje kapitel avslutas med en kort sammanfattning av budskapet i avsnittet. Där finns också några punkter som är viktiga att tänka på och som läsaren kan bära med sig. Boken avslutas med en referenslista över litteratur om sociala medier.

Ett tack riktas till personalen på disciplinnämnderna vid högskolorna och universiteten i Sverige som bidragit med hjälp med material om ärenden som rör användandet av sociala

Förord

medier. Jag vill också passa på att rikta ett tack till mina kollegor vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet (GU). Ett varmt tack riktas slutligen till Alexandra Ellervik, förläggare vid Studentlitteratur i Lund, som har gett mig stöd i samband med utgivningen av boken. Tack!

Jörgen Lundälv

Gånghester, oktober 2014

FÖRFATTARPRESANTATION

Jörgen Lundälv är docent i socialt arbete vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Han är även docent i trafikmedicin vid Umeå universitet och verksam som författare. Jörgen Lundälv är också utbildad journalist och har arbetat vid Sveriges Radio samt författat flera böcker inom områdena socialt arbete, trafikmedicin, kris och media. Hans forskning rör i huvudsak multidisciplinär funktionshinderforskning, skadeforskning som är relaterad till trafikskador och stödinsatser. Han har även bedrivit välfärdspolitisk forskning om effekter av sjukförsäkring och långtidssjukdomar.

1 Twitterstrider och fällor i bloggofären

Fallbeskrivning och lärande

I det här kapitlet kommer du som läsare att få möta fem fallbeskrivningar eller fall från verkligheten som ger underlag för reflektion och diskussion om vilka risker och konsekvenser ett felaktigt användande av sociala medier kan få för den enskilde och hennes omgivning. I kapitlet beskrivs professionsutövare som hamnat i blåsväder efter att de har använt sociala medier på ett sätt som ifrågasatts och kritiserats. De fem fallen innehåller dilemman och fällor som är viktiga för dig som ska använda nya medier i tjänsten att vara medveten om. Vilka dilemman handlar det om? Vilka konsekvenser fick användandet av sociala medier för de inblandade? Hur kan man resonera och tänka om dessa fem fall? Kapitlet beskriver också vad man måste vara medveten om när man använder sig av sociala medier och då tar med sig det privata till jobbet eller skriver om sitt jobb på fritiden. Fallen kommer att diskuteras fortlöpande i bokens olika avsnitt. Syftet med att beskriva fem fall är att man ska kunna lära av de erfarenheter som finns av användandet av sociala medier. Det finns naturligtvis många fler erfarenheter av de nya medierna än de som återges i den här boken.

De källor som används för att illustrera de olika fallen har varit tryckta källor i form av nyhetsartiklar i dagspress och tidskrifter. Men uppgifter är också hämtade från olika primärkällor som handlar om användandet och granskningen av sociala medier i tjänsten. Personerna som beskrivs i fallen har av medierna redan anonymiserats och beskrivningarna i boken tjänar endast till att beskriva innehåll och konsekvenser för dem som varit inblandade i de olika incidenterna och händelserna. Särskilt hänsynstagande och anonymisering har även gjorts i boken med hänsyn till alla inblandade parter. De fem fall som har valts ut innehåller olika typer av dilemman och situationer. Professioner som ingår i beskrivningarna är hämtade från flera olika områden och verksamheter. För den som är intresserad av att läsa mer om fallen återfinns referenser i varje fallbeskrivning. De källor som har använts för att beskriva fallen har främst varit artiklar i nyhetsmedier, tidskriftsartiklar och webbsidor på internet. De artiklar i medierna som beskrivit hur professionella bloggat under tjänstetid har sökts fram i databaserna Summon, MedieArkivet och Newline arkiv. Utöver dessa källor har också andra sökvägar använts, som exempelvis Google på internet. Sökord som har använts för att finna journalistiska texter om fenomenet bloggar och Twitter har varit bland annat: Facebook, bloggande, Twitter, olämpligt och anmäld. Mediernas rapportering av bloggande tjänsteutövare på arbetsmarknaden visar att det är ett relativt vanligt fenomen. I slutet av boken finns flera artiklar, såväl nyhetsartiklar som reportage, om olika incidenter, kränkningar och konsekvenser som har att göra med de nya medierna. Genom att kunna läsa mer om olika fall finns det möjlighet att lära mer om vilken kraft och påverkan som de sociala medierna har för människan.

En annan primärkälla som använts för att illustrera fallbeskrivningar och exempel på hur nya medier används av professionsföreträdare och studenter i högre utbildning har varit material från disciplinnämnder vid högskolor och universitet i Sverige. I anmälningar, yttranden och utredningar framkommer många viktiga perspektiv, reflektioner och erfarenheter som är väsentliga för att vi ska kunna förstå de bakomliggande mekanismerna, förklaringarna och etiska erkännandena hos de inblandade personerna. För att avidentifiera personerna i de olika fallen har uppgifter utelämnats som kan riskera att röja personernas identitet. Framställningen bygger på citat och referat från disciplinnämnder. Källhänvisningar återfinns i referenslistan i slutet av boken. Fallbeskrivningar och exempel har i boken anonymiserats och de används för att beskriva såväl fenomenet som de problem och den utsatthet som följer av felaktiga eller tvivelaktiga tillämpningar i praktiken.

I mediernas rapporteringar av hur olika professionsutövare har använt sig av sociala medier under tjänstetid i privata syften finns det olika aspekter av vad användandet har fått för konsekvenser för bloggaren respektive twittraren. Även olika konsekvenser för de drabbade personerna beskrivs i de olika texterna, om än mer sparsamt. Under senare år kan man säga att rapporteringen visar att många professionsföreträdare börjat använda sig av sociala medier i olika syften. Användarna kan delas in i två grupper. Den första gruppen användare är de yrkesutövare som vill använda sociala medier i tjänsten för att utveckla och förbättra arbetsvillkor och arbetsuppgifter, men också göra en verksamhet mer och bättre tillgänglig för medborgarna. Den andra gruppen användare består av de professionsföreträdare som har andra syften. Det handlar om

privata ambitioner och syften. För många professionella yrkesutövare är det otänkbart att bli privat med klienter, patienter och närstående i utsatta livssituationer. De allra flesta arbetar utifrån professionella förhållningssätt och följer de etiska värdegrunder som finns för en verksamhet och organisation. Den här boken handlar framför allt om denna senare grupp som använder bloggar, Facebook och Twitter till att bli privata i tjänsten. Det som är utmärkande för denna grupp är att de handlar på eget bevåg och för sin egen talan. Dessa så kallade ”experimentörer” har inte några förebilder utan agerar enskilt och är ensamma i de sociala medierna. De kommunicerar sina budskap i monologform, vilket innebär att det kan ta tid för omgivningen att upptäcka vad som kommuniceras. Deras skrivande i de nya medierna kan bli ett hot för dem som drabbas i ett första skede. Därefter följer skadeverkningar som exempelvis kränkningar. Boken handlar om vad vi kan lära av dessa fall och hur viktigt det är att etiska och juridiska gränser upprätthålls.

Samtliga fall som beskrivs i kapitlet har återgivits i medierna. Det är med andra ord tack vare en uppmärksam rapportering av journalister som det har varit möjligt att i efterhand gå igenom de olika fallen. Genomgången av fallen baseras även på primärkällor såsom utredningsmaterial, som nämnts tidigare. Under respektive fallbeskrivning finns en kort redogörelse för händelseförloppet och konsekvenserna. För att läsaren ska komma bättre in i fallen ges även citat från bloggar, tidningsartiklar och utredningar. Personerna bakom bloggarna har hållits anonyma i medierapporteringen men också här i boken. De exempel på händelser som beskrivs har inträffat i verkligheten och skulle naturligtvis kunna återupprepas inom

respektive professionsområde, men även inom andra professions- och yrkesfält. Det är därför viktigt att man kan lära sig av dessa erfarenheter för att undvika att det uppstår problem, kränkningar eller andra obehagliga händelser.

Inom de sociala medierna sker kontinuerligt förändringar. Ibland talas det om att det sker revolutioner i arbetslivet och att det har ägt rum förändringar i hur människor använder sin yttrandefrihetsrätt (Fransson, 2013). Inget förblir bestående. Det föränderliga kan skrämja samtidigt som nytänkande kan ses som utmaningar och därmed kreativa inslag i arbetsvardagen. I den här boken tas erfarenheterna från användandet av sociala medier, särskilt bloggande och twittrande upp som erfarenheter och kunskaper som också de förändras med tiden. Det är med andra ord viktigt att stanna upp och reflektera över vad de nya medierna i tjänsten gör med oss och hur vi omsätter och använder de nya medierna i tjänsten som verktyg. Nu har det blivit dags att bekanta oss med de fem fallbeskrivningar som bildar grunden för den här boken.

Sjuksköterskan som kritiserade

En blogg med namnet *Gevalia blogg* skapades för några år sedan av en sjuksköterska. På bloggen beskrivs kort syftet: ”En sjuksköterskas neuroser. Allt är generellt skrivet så att ingen kan röjas IRL” (IRL står för In Real Life). Bloggen hade även rubriken ”State of the art – Sjukvården”. Utdragen från bloggen är ordagranna och omfattar även felskrivningar. I en annan presentationstext beskrivs bloggen på följande vis:

En självömkande blogg om jobbet som sjuksköterska på gävle sjukhus. Igentligen är det en arbetsplatsundersökning. Matlådor, fikaraster och utarbetade sjuksköterskor. Hur mycket skit kan man ta innan någon sätter ner foten?

(GEVALIA BLOGG. (2005, FEBRUARI). "STATE OF THE ART: SJUKVÅRDEN". HÄMTAT FRÅN WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE)

Historien om den här bloggen handlar om en sjuksköterska som arbetade inom akutsjukvården och som började blogga om sina upplevelser. Under sin tid som sjuksköterska började han att blogga om arbetsförhållandena på den mottagning där han själv arbetade. Vad innehöll då denna så kallade *Gevalia blogg* som uppmärksammades av såväl arbetskollegor, arbetsgivare som journalister? I bloggen stod bland annat följande att läsa:

Det är kris på sjukhuset. Budgeten har gått åt helvete, personal ska friställas, vårdplatser stängas, men om detta bryr vi oss lite. Det blir ingen mer gratis frukostfralla på fredagar. Det är dags att lägga schemat över jul och nyår. Det är kris. Ingen förutom jag vill jobba julkvällen. Bryta ihop och gråta. Då slipper man. Chefen rycker in. För verksamheten. Och fikarasterna är en oändlig kakofoni kring rätt och orätt, julliv och familjeliv, om detta bryr vi oss. Det är lite som en nära livet upplevelse. Sådant engagemang är sällsynt.

(GEVALIA BLOGG. 2005-10-17. "JUST NU KRIS". [HTTP://GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2005/10/JUST-NU-KRIS.HTML](http://gevalia.blogspot.se/2005/10/just-nu-kris.html))

Bloggaren skriver också:

Maktrelationerna är komplicerade på sjukhuset. Det finns t.ex. ingen automatisk motsättning mellan oss och avdelningschefen, vi har faktiskt samma intresse i att få mer pengar till avdelningen. Samförståndet krackelerar först när chefen motvilligt måste verkställa politikernas beslut.

Jag har fått omvärdera avdelningschefen ganska mycket. Just nu råder ett fullt rävkrig inne på sjukhuset. Inte en dokusåpa i världen kan skapa liknande intriger. Det är mycket skrämselskott från mellancheferna, dramatiska utspel och konsekvensbeskrivningar. I slutändan är politikerna beroende av väljarnas stöd. Den som driver igenom omfattande nedskärningar blir knappast omvald. Chefen är plötsligt en tillfällig förbundsförvant i kampen mot ledningen. Kanske är det därför de äldre systrarna verkar så pass oberörda. De bokstavligen fräser när man för nedskärningarna på tal. De har hört samma snack i över tjugo års tid nu. Eller så är det bara rent ointresse. I och med de aviserade nedskärningarna väcktes ett visst engagemang på avdelningen. Jag och en kollega satte igång att massproducera insändare (den första fanns att läsa i arbetarbladet i dag) Mer kommer. Blir undersköterskorna sparkade spelar vi ut fler kort. Intressant är att systrarnas ilska främst riktas mot facket och inte mot avdelningschefen. Det är snurrigt, den marxa kompassen har gått sönder. Eller?

(GEVALIA BLOGG. 2005-10-30. "FIENDES FIENDE". WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2005_10_01_ARCHIVE.HTML)

Det sista blogginlägget som sjuksköterskan skriver efter att ha bloggat under två års tid, handlar om hur arbetsplatsen uppfattas vara i upplösning. Bloggaren skriver:

Aldrig har vi gnällt så mycket som nu. Avdelningen håller på att rasa samman. Det finns knappt några läkare kvar. Sjuksköterskorna söker sig bort. Ingenting funkar längre. Behöver man en spruta så är de slut. Behöver man en tablett Trombyl är det slut. Behöver man ett rent lakan är det slut. Sjuksköterskepraktikanter har kommit till avdelningen. De ska lära sig ta prover och ta hand om sjuklingar. Och de ska peppas. De är inne på sin sista termin och nu med tre års studielån gäller det verkligen att de inte ångrar sig. Tanken är att vi ska peppa dem. På varsin sida om patienten i sängen står vi och rullar henne mellan oss. Ryggen är skinnflådd av alla trycksår, det

ser ut som om hon överlevt atombombskrig och joniserad strålning (Hon har överlevt hemtjänsten). Och det rinner ur henne. Var, avföring, urin, blod blandas ihop och samlas upp av blöjorna. Eleven ser förskräckt ut. Det här är första dagen i resten av ditt liv. This is it. Shit. Inför sommaren håller avdelningen på att blöda sig blek likt stackarn i sängen. Och den naturliga frågan som följer. Vad gör jag kvar här? Vad fan. Med kroppsvätskor upp i halsen, otrygg anställning och en dålig lön. The fine arts of changing diapers. Jag kan det nu. Ber om tjänstledigt över sommaren. Snälla. Jag behöver komma ifrån, pröva på något nytt, kommer tillbaka till hösten. Snälla. Chefen kallar mig för Judas. Det går inte. Nähä. Jag har en sekunds överläggning och bestämmer mig. Chefen måste förstå, för fast anställning erbjuds jag. Äntligen. ETT BESLUT. 'Då säger jag upp mig'. Äntligen. Inga sorgsna hundögon kan förändra det.

(GEVALIA BLOGG. 2007-03-10. "... THIS IS THE END". WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2007_03_01_ARCHIVE.HTML)

Bloggen ger uttryck för många upplevelser och händelser inom sjukvården. Sjuksköterskan skriver om sina arbetsysslor, relationer till arbetskolligor och möten med praktikanter och patienter. Inga personer namnges i de olika blogginlägggen. Beskrivningarna är öppet kritiska mot verksamheten och sättet den fungerar på. De återger sjuksköterskans egna känslor och reflektioner. I ett annat inlägg på sin blogg skriver sjuksköterskan om sina upplevelser och tankar:

Tofflorna släpar mot golvet. Ryggen hasar mot soffan. Det sörplar från kaffemuggen. Ett flöde påverkas i hög grad av en enskild arbetare. Men det är ett annat flöde, man ändrar riktning på det, man låter patienten på rum sjutton ligga kvar, förneka krisen, vänta in kommunen, ta hänsyn till patienten och anhöriga. Vem kan med gott samvete skicka hem en multisjuk nittioåring till hemmet? Patienterna är traumatiserade av hemtjänsten. Anhöriga förgås av

ångest, vill inte, kan inte överlämna stackaren till en sönderstressad hemtjänst. Inte igen. Koordinatorerna och konsulterna sliter sitt hår. Flödet, vi måste få ett flöde. Öppna mer platser. Öppna upp de platser som stängts. Han på sjutton stannar kvar tills plats finns. Vi får en ros i tidningen. Och konsulterna ris.

(GEVALIA BLOGG. 2006-10-28. "NEDÅT TJACK". WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2006/10/NEDT-TJACK.HTML)

Sjuksköterskan fortsätter i sin blogg:

Fika, rast och kaffe. Jag gillar fika. Man skulle kunna säga att fika är min favoritsysselsättning på jobbet. Överhuvudtaget tycker systrarna om att fika. Jag har under våren varit handledare till en sjuksköterskeelev. Eleven hade jobbat som undersköterska på ett äldreboende innan det svindlande karriärsteget till sjuksköterska togs. Från blöjor med resår till blöjor med nätbyxor (men det sa jag aldrig). Det viktigaste jag lärde henne var konsten att fika. "Man måste fika, annars går man under". Hon var duktig på att fika, en erfaren fikare.

"Ansvarar du över patienterna på rum 17 och 18? De är ju båda två äldre gubbar som behöver hjälp med allt. Bra omvårdnadsträning". "Absolut!" Våren har varit bra. Jag har fikat och predikat. Eleven har gjort resten, flitig som en scout. Med ett leende!

Delicatobollar. Kylskåpskalla delicatobollar. Kokosflagor snöar ner i knäet, chokladgrusig gegga rinner mellan tänderna och attan vad delicatobollar kan göra för en fika. Kylskåpskalla delicatobollar är ohotade på min topp fem fikalista sedan flera år tillbaka. Som en nål i armen. Man skulle kunna säga att kylskåpskalla delicatobollar är mitt bästa. I fredags kom chefen med sin bekymmersrynka hårt skrynklad mellan ögonen.

"Alla till fikarummet nu. Personalmöte!"

Det finns ingen som kan förstöra en fikarast lika mycket som en chef med skrynklad bekymmersrynka.

”Vi har gått igenom övertaligheten här på avdelningen med ledningsgruppen nu ...”

Alla tysta. Den här sortens konstpauser har jag aldrig förstått. Och vinnaren är ... Det är en konstpaus jag förstår.

Vi vet vad som kommer. Och den som får sparken är?

Kom igen nu chefen.

Nu då.

Fortfarande tyst och chefen ser ut som en enda stor bekymrad skrynkla.

”Vi har diskuterat och tjafsat emot, men det spelar ingen roll. Det finns inget mer att göra. Kommunal har gått igenom sina turordningslistor och det kan inte vi påverka. Så alla våra undersköterskor flyttas över till resurscentrum. Men alla utom en kommer att lånas ut permanent tillbaka till oss. Och det beror på kommunals LAS listor, övertaligheten är så stor att man i princip måste ha jobbat i tjugo år för att klara sig.”

Sjuksköterskan beskriver sina reflektioner och sin kamp i bloggen:

Det måste finnas någonting mer att göra. De andra systrarna ser trötta ut, konstaterar lojt sakernas jävlighet och återgår till jobbet. Man kan bryta ihop för mindre. Nästa arbetspass upptäcker jag tre sexpack delicatobollar i kylan.

”Tack för praktiken, det har varit roligt och lärorikt!” Min elev har fattat allt sjuksköterskeyrket handlar om. Frossa. Det blir lite bättre då. Tankad på socker ställer jag mig upp. Vi måste göra något. Upp till bevis systrar.

(GEVALIA BLOGG. 2006-06-11. ”DELICATO”. WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2006_06_01_ARCHIVE.HTML)

Bloggande student som avstängdes

Bokens andra fallbeskrivning handlar om innebörden och konsekvensen av att blogga som student. En sjuksköterskestudent vid en högskola bloggade under år 2009 på en privat bloggsida och skrev inlägg på Facebook efter att hon hade blivit underkänd på en tentamen (Cronholm, 2009; Pearce, 2009). Bloggen handlade om en lärare på sjuksköterskeprogrammet och hur studenten upplevde läraren. En anonym person anmälde bloggen till institutionen som sedan förde ärendet vidare till rektor och till disciplinnämnden vid högskolan. Man ansåg att studenten, som läste i slutet av sin utbildning, hade bloggat ofördelaktigt om läraren. På sin blogg skrev studenten följande text som återges i en promemoria vid högskolan (Dnr 838/329-09):

Tidigare under min tid på Högskolan har jag bara blivit underkänd på en tenta ... första gången vi hade matte-test, termin 1. Och nu? Nu helt plötsligt har jag blivit underkänd två gånger i rad!! Fick resultatet på akuttentan i dag = U. Precis som blodtransfusion/CVK¹ innan påsk = U.

Vad är det som händer?

Tyckte själv att båda tentorna gick riktigt bra. Inga större problem. Ska på genomgången på måndag kl. 9 och höra vad gravid-A... har att säga, men egentligen spelar det ingen roll. Jag är SKIT-FÖRBANNAD. Jag svär så mycket inombords just nu att jag förmodligen får svarta lungor och magknip inom en timme ... Jag blir GALEN.

1 CVK = Central venkateter. Används när dropp ges i större blodkär.

Vadå underkänd? Jag pluggade som en idiot; Nej, som TRE idioter; och så underkänner den där övergravida lilla räkan mig?! Stryk skulle hon ha. Med en bikupa.

Sjuksköterskestudenten fortsätter att skriva kritiskt på sin privata bloggsida. Hon skriver:

PS. Tentagenomgången gick rakt åt skogen. På den 100%-iga tentan hade jag skrivit två ord i fel ordning därför blev jag underkänd... Skitjobbigt. Och på akuttentan visade det sig att hon inte ville ha teorier: Hon ville ha DIAGNOSER!

Exempelvis: På en fråga som handlade om vätskedrivande medicin hade jag listat "brist på kalium" som en biverkan, men då ville hon ha den latinska benämningen "hypokalemi". Men det är ju samma sak!!! Och på en fråga där jag hade gett åtgärdsexempel: "övervaka patientens allmäntillstånd" hade hon bara strukit alltihop och skrivit frågetecken. ??? Typ "Vadå allmäntillstånd' Går det att äta?"

Svar: Nej det går inte att äta, MEN DET HETER JU SÅ! **Din galna uppsvällda äggklädningsmaskin!**

Enda trösten i det här är att hon om några månader kommer att ligga skrikande på förlossningen och vrida sig i plågor, bli sydd ända upp i analen och förhoppningsvis få bröstvärtorna sönder-tuggade av sin nya lilla bebis/krokodil ... och jag kommer sitta å gotta mig i höstsolen, med **hela** bröstvärtor och ett glatt humör.

(DNR 838/329-09.)

På sin blogg skriver studenten till slut också följande text:

hoppas du får sätesbjudning.

att ungen fastnar med hälarerna någonstans i närheten av urinblåsan.

jag vill bara strypa nån. Helst gravid-A.

(DNR 838/329-09.)

Twittrande student som varnades

Bokens tredje fallbeskrivning handlar om en student som twittrade under sin utbildning. Under år 2013 publicerade en läkarstudent flera inlägg på Twitter som uppfattades som nedsättande. Under tre månaders tid publicerade studenten totalt 165 inlägg på Twitter som handlade om yrkesverksamma läkare, lärare och olika ämnen. Händelsen anmäldes till disciplinnämnden vid universitetet (Jakobsson, 2013). Studenten hade twittrat nedsättande om läkarutbildningen men också om lärare och studenter. Händelsen anmäldes av en kursledning på en kurs i slutet på läkarutbildningen, som ville att disciplinnämnden skulle granska och pröva studentens beteende på de sociala medierna. Fallet blev också uppmärksammat i media (Jakobsson, 2013). I anmälan till disciplinnämnden hävdades också att studenten hade lämnat ut uppgifter om patienter på Twitter när personen vikarierade på ett sjukhus.

Men vad skrev läkarstudenten? Hur såg dessa Twitterinlägg ut? I totalt 13 inlägg som studenten publicerade på Twitter under tre månaders tid förekommer nedsättande kommentarer (Fällström & Nilsson, 2014). Här följer ett utdrag ur Twitterinlägg från studenten. Vid ett lektionstillfälle skriver han:

Må ni på universitetets it-enhet bli bitna av en rabiessmittad räv.
Flera gånger. (9 augusti)

De kan tugga lite på vår IT-avd också. Samt även kasta in en släng syfilis (det är det värsta hot jag har). (9 augusti)

Eller hur! Hoppas du vaknar med syfilissår på snoppen! Skriker jag i bilen när folk (män) betar sig i trafiken. (9 augusti)

(FÄLLSTRÖM & NILSSON, 2014.)

Vid andra tillfället skriver studenten på Twitter:

Till dig som behagar söka mig och sedan vara upptagen på sagda nummer in absurdum? Kötthuvad. (19 augusti)

Kan läkarna på akuten vänligen sluta behandla min avdelning som dagens slasktratt? Jag drunknar i diagnoser. (20 augusti)

Det krävdes 10 min på akuten innan jag hade dagens första idiotremiss i handen. (27 september)

Hur någon medvetet kan jobba med försäkringsmedicin utan att vilja ta livet av sig är jag helt oförstående inför. Ge mig en skalpell. (1 oktober).

(FÄLLSTRÖM & NILSSON, 2014.)

I flera Twitterinlägg skriver studenten nedsättande kommentarer om lärares insatser och pedagogik på kursen. Han skriver:

Läkarna skrev 'sej' i stället för 'sig' på ppt:n. Min respekt flög momentant ut genom fönstret mot betongen tre våningar nedanför. (1 oktober)

Hamnar jag i samma casegrupp som hen under veckan i försäkringsmedicin kommer det ske ett mord. I kid you not. (1 oktober)

Alltså. Kändisar som är så uppenbart internmedwaabes är på case fruktansvärt irriterande. VI BEHÖVER INTE GÅ IGENOM 578 DIFFDIAGNOSER!. (3 oktober)

Hur, och var, seniora professorer spenderar sin tid. (3 oktober)

Skämtar inte, skulle fan kunna bantas bort två år av den här utbildningen, om föreläsare och kliniktid effektiviserades bara lite grann. Imbeciller. (3 oktober)

Kan inte den här neurologen bara få en stroke och bli tyst? Då skulle jag kunna sova ostört. (3 oktober)

(FÄLLSTRÖM & NILSSON, 2014.)

Twittrande professor som fick sluta

Den fjärde fallbeskrivningen handlar om vad som sker när en av universitetsvärldens högsta företrädare twittrar på nätet. En professor vid en högskola twittrade under år 2012 nedlåtande och kränkande om en kvinnlig författare och forskare samt en kvinnlig ordförande i en förening. Flera av inläggen har återgivits i media (Andén, 2012; Fagerström, 2012; Pejryd, 2012). Elva av inläggen på Twitter presenteras nedan. Här är några exempel på professors tweets:

Om man är anställd av ett universitet som forskare man inte kan redovisa en enda bokstav publicerat vetenskapligt material är det bara fel.

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

Är det så att du lever på att vara Sveriges största knäppskalle?

(EKSTRAND, PATRICK. TWITTER. CHALMERS TROR PROFESSOR LIGGER BAKOM MOBBNING. METRO, 2012-04-20.)

Sveriges största knäppskalle. Ta dej i häcken. Känslomässigt flum.

WALLIN, ANNA, FÖRNEKAR PÅHOPPET. PROFESSOR UTREDS EFTER TWITTERHÅN. GÖTEBORGS-POSTEN (23.03.2012).

Är det så att du lever på att vara Sveriges största knäppskalle?

Vad gör du på LU?

WALLIN, ANNA, GROVA PÅHOPP FRÅN TWITTERKONTO.
GÖTEBORGS-POSTEN (22.03.2012).

I tweets från X lyser det om marknadsföring med mental sjukdom som krydda. Ohederlighet förutom knäppskalle.

WALLIN, ANNA, FÖRNEKAR PÅHOPPET. PROFESSOR UTREDS EFTER TWITTERHÅN. GÖTEBORGS-POSTEN (23.03.2012).

Mot en annan kvinna skriver professorn på sin Twittersida:

Släng dig i väggen! Jag orkar inte lyssna på en enda stavelse om detta!

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

En sådan Freak Show vill man ju inte missa! Nästan som Juholt!
Du vet vad en stavelse är! Impad!!! Eller, inte

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

och även följande:

Du fick flest röster bara för att man tycker synd om dej. En liten tös
mot den fule gubben!

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

Vid ett annat tillfälle twittrar professorn på följande vis:

Ännu en fjolla som uttalar sig om vad en professor bör säga. Vill
forska i pseudoämne. Pärlor och svin, är det bekant.

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

Jag tackar för Ert intresse för mitt enkla inlägg. Hysterin motive-
rade mig till ett köp á 100 kkr vapen.

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

Vilken lycka, BAE Systems får en maffig order rörande pansar-
vagnar till Norge. Nu jävlar e de drag i försvarsindustrin. EXTAS!

(SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN 2012-03-22).
HÄMTAT FRÅN WWW.SVENSKAFREDS.SE/BLOGG/TAGGAR/336

Twitterande professor som blev uppläxad

Det femte och sista fallet handlar om ännu en professor som twittrade och kom i ordväxling med en kvinna. Även detta fall uppmärksammades i media (Johansson, 2013; Nebel och Paulsson, 2013). Den manlige professorn bad kvinnan om ursäkt för sitt beteende men universitetsledningen kallade in mannen till ett möte där ledningen förklarade att allmänheten hade hört av sig med klagomål efter att ha upplevt professors Twitterinlägg som ”stötande och orsakat ett ifrågasättande av universitetets opartiskhet som statlig myndighet” (Lunds universitet, yttrande 2013-10-03). Det är främst tre inlägg på Twitter som blivit föremål för den så kallade Twitterstriden på universitetet. På Twitter skrev professorn:

kristendomen är en vidrig religion och @XX är en av denna religions många vidriga representanter.

(NEBEL OCH PAULSSON, 2013.)

@XX är en plåga och förändras aldrig. I sanning en avskyvärd och liten människa.

(NEBEL OCH PAULSSON, 2013.)

Jag vill spotta dig i ansiktet.

(JOHANSSON, 2013.)

Dessa fem autentiska fall som inträffade i Sverige under åren 2005 till 2013 reser många frågor och kan ge upphov till flera reflektioner om moral, etik och juridik. Samtliga fall diskuteras i bokens kommande kapitel. Det är nu dags att resonera om innehållet i, lämpligheten av och hur dessa blogg- och Twitter-texter kom att tas emot av omgivningen.

Nyckelord

Twitterstrid, bloggofär, fallbeskrivning, risk, privat

2 Privat – personligt

I förra kapitlet presenterades fall som inträffat under senare år i Sverige där personer i olika positioner (studenter och professionsföreträdare) använt sig av sociala medier när de kommunicerat olika budskap. Gemensamt för dessa fem personer är att de alla är förtrogna med sociala medier (bloggar och Twitter) och att de alla i sina presentationstexter utgivit sig för att vara student inom en professionsutbildning eller yrkesverksamma professionsföreträdare. Nu ska vi titta närmare på dessa blogg- och Twitertexter. I boken kommer dessa fallbeskrivningar att diskuteras och analyseras utifrån etiska och juridiska perspektiv. Fallen kommer även att beskrivas och diskuteras utifrån olika faser: *Händelsen* (bloggtexten, Twitertexten och dess innehåll), *Reaktioner* (innehåll av anmälan till disciplinnämnd, Justitieombudsmannen (JO), arbetsgivare), *Utredningen* (innehåll i utredningar av bloggar och Twitter), *Bekännelsen* (innehåll i yttrande och förklaringar som bloggaren och twittraren gett), *Utfallet* (beslut efter granskning av bloggar och Twitter samt efterspel) och *Lärande* (reflektioner om vilka lärdomar som är möjliga att dra). I detta kapitel behandlas privata respektive personliga perspektiv. Nu ska vi återvända till de fem fallen som presenterades i första kapitlet. Hur har

huvudpersonerna, det vill säga bloggarna och twittrarna i fallen, förhållit sig till att vara privata respektive personliga i sina texter som de publicerat på nätet?

Första fallet som handlar om en yrkesverksam sjuksköterska som bloggade om sin arbetsvardag, bestod av ett stort antal texter på bloggsidan. Bloggsidan som kom att benämnas Gevalia blogg, var en blogg som var aktiv under åren 2005 till 2007. Totalt publicerade bloggaren 101 olika blogginlägg. Varje månad förekom flera olika typer av inlägg som handlade om omvårdnadsarbete, professionsfrågor och upplevelser av en arbetsvardags innehåll. Sjuksköterskan bloggade om sina självupplevelser och intryck under arbetsvardagar på ett sjukhus i Sverige. Bloggtexterna bestod av texter som beskrev sjuksköterskans egen utsatthet men även hur han upplevde arbetskollegor på den enhet där han arbetade vid tidpunkten för bloggandet. Texterna innehöll till stor del personliga inlägg utan att vara privata till sin karaktär. De innehöll beskrivningar om sjuksköterskans uppgifter och roll i vårdsystemet. På bloggen fanns inga möjligheter för besökare och läsare att skriva in kommentarer. Man vet därför väldigt lite om hur bloggen har tagits emot av läsekretsen på nätet. Bloggen har i begränsad omfattning uppmärksammats i medierna (Hellgren och Malm, 2007; Sunje, 2007; Erlandsson, 2011). Inte heller har den blivit omdiskuterad på olika forum på internet i någon större grad.

En lärdom och en slutsats av fallet med den bloggande sjuksköterskan som är möjlig att dra är att det kan vara känsligt att skriva om sin arbetsvardag, beskrivningar som kan upplevas som nedsättande för arbetskollegor och arbetsledning. Bloggen som hade över 100 inlägg under en tvåårsperiod visar dock hur stor entusiasmen kan vara hos en bloggare när det handlar om

att beskriva problem, dilemman men även möjligheter i en profession och om förhållanden på en arbetsplats. En konsekvens av att sjuksköterskan slutade sin tjänst var att bloggandet på bloggsidan helt och hållet upphörde. När en professionsföreträdare bloggar under en lång tid som det här exemplet visar kan bloggen vara ett sätt för bloggaren att ventiler sina tankar och reflektioner om sina personliga värderingar vad gäller sjukvård, möten med patienter och relationer till kollegor. Givetvis måste detta vara en delikat balansgång eftersom relationer mellan människor består av förtroende och tillit. Samtliga professionsföreträdare som arbetar i människovårdande yrken måste vara mycket medvetna om hur klienter eller patienter kan uppfatta publicerade blogg- och Twittexter som innehåller olämpligt innehåll.

Om en yrkesutövare inte kan skilja mellan vad som är privat respektive personligt i såväl relationen som kommunikationen finns det en överhängande risk att förtroende och tillit rubbas. Ett fall som kan sägas illustrera när en professionell hjälpare använder sig av sociala medier i tjänsten på ett otillbörligt sätt handlar om en socialarbetare. Under år 2011 uppmärksammade medierna i Värmland ett fall där en socialsekreterare i en kommun tvingats sluta sin tjänst efter att han uppvaktat kvinnliga klienter i Socialtjänsten. Det upptäcktes att mannen hade kontaktat kvinnliga klienter privat genom det sociala mediet Facebook. I en artikel i Värmlands Folkblad beskrivs fallet på följande vis:

Mannen ska enligt källor ha tagit kontakt med minst två av sina kvinnliga klienter via bland annat Facebook. Kvinnorna upplevde mannens kontaktförsök som uppvaktande och obehagliga eftersom de befann sig i en beroendeställning till socialsekreteraren.

Kvinnorna kontaktade cheferna på socialkontoret och kommunens socialchef bekräftar att han har sett en utskrift av ett av meddelandena.

(WALLMANDER, 2011).

Mannen tvingades sluta sin tjänst. Kommunen träffade en överenskommelse med socialsekreteraren och någon polisanmälan gjordes aldrig av fallet. Fallet reser flera frågor. Patienter och klienter är i en underordnad ställning och i en beroendeställning till exempelvis en socialarbetare. Det handlar om maktrelationer i klient-hjälparrelationen som ytterligare förstärks när en socialarbetare blir privat med klienten.

När en sjuksköterska bloggar om arbetsförhållanden, känslouttryck och upplevelser så är det möjligt att betrakta bloggen som en ventil. Det finns med andra ord ett behov hos bloggaren att berätta för andra om de upplevelser som bloggaren själv varit med om. Behovet av att som sjuksköterska få ”skriva av sig” sina erfarenheter i sociala medier har även påtalats i andra bloggar på nätet. På bloggen ”Syster Frida – en bloggande sjuksköterska” skriver bloggerskan: ”Jag känner mig inte stolt över att vara *sjuksköterska*. Snarare skäms ... Jag startade den här *bloggen* som en egen ventil för att bearbeta jobbet”. (*Syster Frida – en bloggande sjuksköterska*. (2012, 29 december). ”Taking off”. Hämtat från www.fridasyster.blogspot.se/).

Det andra fallet som beskrevs i början av boken handlade om en sjuksköterskestudent som bloggade om sin lärare och som sedan avstängdes efter en utredning av disciplinnämnden. Såväl den lärare som var utsatt för bloggen som arbetsgivaren reagerade på nätpubliceringarna och själva händelsen. Institutionen gjorde en anmälan till disciplinnämnden och misstänkte att en så

kallad disciplinföreteelse hade ägt rum som man ville få utredd. Rektorn vid högskolan beslutade att ärendet skulle hänskjutas till disciplinnämnden. En utredning inleddes vid högskolan (Högskolan Kristianstad, 2009; Jakobsson, 2009). I fallet fanns det utdrag från blogg, yttrande från institutionen och studenten samt ett utdrag från disciplinnämndens protokoll. Konsekvensen av bloggandet hade blivit att publiceringen hade påverkat inte bara lärarens arbetsliv utan också privatlivet. Läraren hade blivit rädd och en konsekvens hade blivit att läraren använde sin bostad som arbetsplats i stället för att vistas på högskolan. Studentens bloggande hade skapat rädslor och osäkerhet hos läraren eftersom den varit riktad mot läraren själv. I dokumenten beskriver bloggaren själv att hon blivit ”strängeligen tillsagd att inte kontakta läraren personligen” efter händelsen. I stället kontaktade studenten lärarens kollegor för att vidarebefordra budskapet ”att all eventuell rädsla hon känner är helt ogrundad”. Studenten hade svårt att förstå varför läraren kände sig rädd och hotad. Samtidigt som högskolan utredde fallet fick hon möjlighet att ge sin förklaring till händelsen. Studenten kunde inte förstå hur bloggandet skapat otrygghet för läraren på arbetsplatsen. Studenten skriver:

Jag kan inte riktigt se var hotet ligger, då jag aldrig har gjort några som helst ansatser till att kontakta läraren personligen, eller uttryckt att jag personligen skulle vilja skada henne. I bloggen har det inte förekommit några hotfulla formuleringar, även om orden i sig varit väldigt otrevliga. Men man måste väl ändå skilja på otrevlighet och hotfullhet? Det handlar om dåligt formulerade meningar, som jag om och om igen har bett om ursäkt för. Och jag förstår som sagt var inte riktigt varför läraren skulle känna sig otrygg på sin arbetsplats?

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

Studenten berättar i sitt yttrande snarare att hon själv blivit livrädd och hur händelsen påverkat henne. Studenten skriver:

Jag går numera till skolan med tungt hjärta, därför att jag vet att merparten av lärarfakulteten förmodligen vet vad jag har gjort. Sedan vet jag ju också att allt det här började med ett anonymt mejl från någon som går i min klass – Något som i sin tur innebär att jag känner mig iakttagen och utsatt så fort vi har föreläsning eller tentamen. Fortfarande menar jag inte att urskulda mig, men faktum är att den aktuella läraren vet att jag var riktigt arg på henne två gånger. Jag, däremot, tyngs nu av vetskapen att det kan finnas hur många människor som helst på skolan som är arga på mig ... varje dag. Jag går också till skolan och är livrädd för att träffa den aktuella läraren, då jag inte vet vad som skulle kunna hända i så fall. Enligt vad alla säger är hon ju riktigt arg och upprörd, och om jag skulle råka träffa henne hamnar jag kanske i ännu mera onåd, eftersom jag har blivit strängeligen förbjuden att kontakta henne. Vad skulle hända om våra blickar möttes och jag valde att hälsa i stället för att vända bort blicken direkt?

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

En annan fas handlar om den så kallade bekännelsen där studenten i efterhand måste reflektera över sitt eget handlande och vilka konsekvenser det fått för omgivningen. Sjuksköterskestudenten som utsatte en lärare för kränkningar tvingades i efterhand att förklara sig för högskolan om vilken betydelse som bloggen hade för henne och vilka privata och personliga texter som hon publicerade på sin bloggsida. Hon fick förklara sitt beteende och agerande inför ledningen på högskolan. I ett yttrande skriver studenten följande:

Bloggen är som en dagbok för mig, och precis som de flesta andra som driver bloggar använder jag den för att ventiler mina känslor, dela med mig av anekdoter ur mitt vardagliga liv och för att hålla vännerna uppdaterade om vad som är på gång // Jag var väldigt upprörd när jag skrev texterna, men det föll mig aldrig in att någon skulle ta mig på allvar. Jag ventilerade mina känslor på ett högst olämpligt sätt, det är sant och visst, men ventiler är ju något som man gör i stället för att göra något ”på riktigt”.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

Sjuksköterskestudenten fortsätter att beskriva sin upplevelse av ett möte som hon blev kallad till med ledningen på högskolan. Studenten skriver:

Under mötet ifrågasattes min personliga moral, samt min lämplighet för yrkesinriktningen jag har valt. Det sades rakt ut, upprepade gånger, att jag borde söka hjälp för mina aggressionsproblem. Jag fick höra att jag är i total avsaknad av medmänsklighet och medkänsla, vilket följdes upp av ett antal yttranden som gick ut på att min grundläggande uppfattning om etik måste vara icke-existerande. Jag fick veta att en av mötesdeltagarna kände stor tveksamhet inför att alls låta mig ta examen, därför att en person som jag inte borde arbeta inom vården. Jag fick även förklarat för mig att man som sjuksköterska inte kan göra skillnad på sin yrkesroll och sin privatperson, vilket skulle innebära att jag inte lämpar mig för patientkontakt eftersom jag kan uttrycka mig på det sätt som jag har gjort. Efter mötet måste jag säga att jag kände mig oerhört ledsen och personligt kränkt, men tänkte att jag fick skylla mig själv. ”Den som ger sig in i leken får leken tåla”. Läraren hade mått dåligt av mina ord och nu mådde jag dåligt över mötesdeltagarnas ord.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

Sjuksköterskestudenten ångrar sitt agerande i yttrandet. Hon skriver också:

Inläggen jag skriver är aldrig avsedda att deklarerera någon absolut sanning, det mesta är bara trams. Det finns en viss jargong inom bloggvärlden, och jag inser nu att det är alltför lätt att vara obetänksam på internet.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

Studentens självreflektion visar att hon upplevt mötet med ledningen på högskolan som ett möte där hennes lämplighet blivit ifrågasatt. Studentens egen tolkning om sin lämplighet är att hon vill ägna sig åt sitt yrkesval – att bli sjuksköterska. Studenten skriver:

//jag önskar med hela mitt hjärta att jag trots mina misstag får slutföra utbildningen. Jag älskar sjuksköterskeyrket, och under praktikerna har jag inte fått annat än komplimanger för mitt patientbemötande. Jag vill tillbringa livet med att hjälpa människor som behöver vägledning och rådgivning i en sjukhusvärld som för många känns skrämmande och otrygg. Jag vill ta examen med den klass jag känner, och jag önskar inget hellre än att jag får göra min sista praktik i höst. När terminen börjar i augusti har jag bara 6 månader kvar på utbildningen.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR 838/329-09.)

Studenten hade enligt disciplinnämnden gjort sig skyldig till en förseelse och genom bloggandet utsatt en lärare. Hon avstängdes från undervisning, prov och annan verksamhet på högskolan under en månads tid. Från detta fall kan man lära sig att en bloggare som skriver såväl privata som personliga texter på en blogg riskerar att kränka en medmänniska om han eller

hon bloggar nedsättande. Studenten i denna fallbeskrivning reflekterade över sin egen blogg när hon skrev och förklarade sitt agerande. Studenten skrev:

Jag vet ju att jag har skrivit hemska saker, och de går ju inte att be om ursäkt för på ett vettigt sätt. Oavsett vad jag säger så kommer det låta som att jag försöker bortförklara mig, trots att så inte är fallet. Jag är väldigt ledsen att jag har gjort X illa genom mitt agerande. Kunde aldrig tänka mig att hon skulle tvingas läsa mina dumma kommentarer! Men det är väl det som är problemet – Att jag inte har TÄNK.T.

Fallet visar också när arbetsfären det vill säga när studentlivet och privatsfären flyter ihop allt mer i de sociala medierna. Studentens reaktioner på läraren och tentamen fick vidare utlopp i skrivande (bloggande) och elektronisk publicering på nätet. En lärdom av fallet är att det finns en jargong eller kutym i de sociala medierna att blogga på ett visst sätt. Varje person är moraliskt skyldig att visa respekt, vördnad och ödmjukhet mot sin medmänniska. Detta förhållande gäller även på internet.

Det tredje fallet som beskrev en läkarstudent och hans twittrande i samband med lektioner handlar om studentens egna åsikter och kommentarer. De handlar om studentens personliga och privata tankar och attityder till sin omgivning. I ett yttrande till disciplinnämnden skriver han att inläggen inte varit personligt riktade till några enskilda lärare och att han inte hade som avsikt att nedvärdera eller kränka någon person i omgivningen med sina yttranden. Precis som i förra fallet med den bloggande sjuksköterskestudenten fick han yttra sig och förklara sig för disciplinnämnden. De båda studenterna hade gått över gränsen om vad som är acceptabelt och lämpligt.

I båda fallen talas det om ett uttalat behov av att ventilera sina egna tankar offentligt i sociala medier. Sjuksköterskestudenten ansåg att de nya medierna erbjuder en kanal för att ventilera tankar, åsikter och andra uppfattningar offentligt. Läkarstudenten menade också att han hade haft svårt att härbärgera sina tankar och upplevelser och att detta fick sitt utlopp i ett antal Twitterinlägg.

Fjärde fallet beskriver situationen för en professor som twittrade nedsättande om kvinnor på nätet. Mannen hade ingen personlig eller privat relation till de båda kvinnorna som han twittrade nedsättande om på internet. Efter att högskolan inledde en intern granskning om professors twittrade förklarade han att hans dator hade blivit kapad och att någon annan person än honom själv hade skrivit texterna. Den interna utredningen visade att något sådant intrång inte varit aktuellt. I media gavs i stället bilden av att professorn hade twittrat nedsättande mot två personer som han inte kände över huvud taget. I medierna finns inte återgivet några medgivanden från professorn om att han hade nedvärderat och twittrat olämpligt på internet. Arbetsgivaren beslutade att mannens tjänst vid högskolan skulle upphöra bland annat på grund av att mannens agerande brutit mot högskolans IT-policy samt att han varit nedlåtande mot kvinnorna (Pejryd, 2012).

Det femte och sista fallet handlar om en professor som twittrade nedsättande på nätet. Under år 2013 upptäcktes att en professor vid Lunds universitet ägnade sig åt att twittra på sin fritid. Fallet handlade om hur professorn på ett drastiskt vis gjort uttalanden om en kvinnlig skribent (Forsberg, 2013; Jansson, 2013; Nebel & Paulsson, 2013). Det Twitterbråk som utbröt handlade om att professorn skrivit att ”han ville spotta henne

(skribenten) i ansiktet” (Johansson, 2013). Fallet anmäldes till Justitieombudsmannen (JO) (Justitieombudsmannen, 2013). Det var en privatperson som anmälde Lunds universitet till JO och som ansåg att universitetet kränkt en anställds yttrandefrihet (Sydsvenska Dagbladet, 2013). Ledningen vid Lunds universitet ansåg inte att de hade hindrat professorn från att använda sin yttrandefrihet och meddelarfrihet när han twittrade på internet. Två andra professorer vid Lunds universitet skrev en debattartikel där de menade att det inte finns några ”snävare rättsliga gränser som styr akademikers yttrandefrihet” (Olsson och Zetterholm, 2013). I medierna har professorn uttryckt det som att universitetet inte har gjort något fel:

Det är inte fel att diskutera gränsen för privat och offentligt med sina medarbetare. Jag har ju inte fått någon bestraffning. Men det måste fortfarande vara så att man kan uttrycka sina privata åsikter och antipatier.

(ÖLMEDAL, 2013.)

Vicerektor Nils Danielsson vid Lunds universitet skriver i en debattartikel om betydelsen av intellektuell frihet och konsten att hålla isär professorsrollen från privata åsikter. Han skriver:

Det som nu diskuteras handlar också om när vi som professorer, det vill säga universitetets högsta akademiska företrädare inom våra kompetensområden, uppträder som dessa företrädare och när vi uppträder som privatpersoner. Kan vi någonsin vara privata? Givetvis kan vi det. Vi har rätt till ett privatliv och rätt till privata åsikter oavsett vilka de är. Men positionen som professor innebär ett särskilt ansvar. Mitt ord skrivet eller muntligt framfört har stor tyngd och genomslag. Det gör att jag alltid måste tänka på hur jag uttrycker mig i debatter och diskussioner. Jag måste kunna föra en

debatt med intellektuell skärpa och med underbyggda argument, men samtidigt avstå från att kränka och förnedra mina meningsmotståndare. Det är mitt professionella ansvar som professor och en av universitetets högsta akademiska företrädare inom mitt kompetensområde.

(DANIELSSON, 2013.)

Professorns twittrande hade resulterat i att flera personer skrivit debattartiklar och fokus i diskussionen hade kommit att landa på yttrandefriheten. Men i vicerektorns debattartikel framgår att ingen professorsföreträdare vid universitetet har rätt ”att kränka och förnedra” en medmänniska. Precis som i förra fallet med den andre twittrande professorn, hade denna professor inte heller vare sig någon privat eller personlig relation till den drabbade kvinnan.

Händelsen anmäldes till JO och professorn skrev ett yttrande till JO där det framgick hur orolig han kände sig när han skulle möta ledningen vid universitetet. Med på mötet skulle det vara företrädare från arbetstagarorganisation, prefekt och vicerektor. Professorn berättar om sin oro:

Det var tydligt att det utredande mötet sågs som allvarligare än det jag hade fått intryck av, via min första kontakt med X. Vid det här tillfället blev jag väldigt orolig och kände starkt obehag, eftersom det var uppenbart att ledningen för Lunds Universitet tyckte att jag hade agerat i tjänsten, trots att detta var ett privat gräl, på min semester och som utfördes via ett privat Twitterkonto utan någon koppling till min arbetsgivare.

(YTTRANDE ÖVER JO-ÄRENDE, 2013.)

Professorn ansåg att han hade twittrat på sin fritid i egenskap av privatperson och att det var en privat diskussion som han hade haft. Han beskriver situationen i yttrandet till JO på följande sätt:

I slutet av juli 2013 befann jag mig på semester i Karlshamn i Blekinge. Under en paus i mitt trädgårdsarbete kollade jag in mitt Twitterflöde och hamnade i ett häftigt meningsutbyte med XX, som företräder den islamfientliga tidningen Dispatch International. Hårda ord fälldes från min sida i denna konversation, vilket jag bad om ursäkt för offentligt via mitt Twitterkonto. Grälet skedde alltså a/utanför min arbetstid på min semester, b/via ett privat Twitterkonto utan något som helst koppling till Lunds Universitet och c/alla meddelanden skickades från min privat inköpta mobiltelefon. (YTTRANDE ÖVER JO-ÄRENDE, 2013.)

Den twittrande professorn menade att han hade twittrat på sin fritid och att det var en privat konversation som inte hade någon beröring med anställningen på universitetet. Konsekvenserna av det privata bloggandet hade enligt professorn blivit kända. Han skriver:

Representanter för Lunds Universitet har alltså offentligt framfört kritik och synpunkter mot mig och mitt agerande på Twitter, trots att det inte finns något stöd för att jag agerade i tjänsten, varken formellt eller informellt. Mer anmärkningsvärt är att man gjort det innan det utredande mötet den 6 augusti, vilket försatt mig i en väldigt obehaglig situation. Även om jag i formell mening inte fått något straff så känner jag att jag i praktiken har fått en bestraffning av Lunds Universitet, via ledningens offentliga uttalanden i media, som lett till rubriker som 'Twittrande professor läxas upp' och 'Professorn ber om ursäkt'. Kollegor, studenter och doktorander har också kontaktat mig och varit oroliga för att jag ska bli avske-

dad, efter att ha följt dessa artiklar i media, och flera har uttryckt sin oro över att man som universitetsanställd inte har full yttrandefrihet på sociala medier, utan att ledningen kan kalla in en och ha synpunkter på hur man formulerar sig och vilka åsikter man framför. Hela affären riskerar därför att få olyckliga spridningseffekter och leda till självcensur bland universitetsanställda.

(YTTRANDE ÖVER JO-ÄRENDE, 2013.)

JO har ännu inte fattat något beslut i ärendet. Erfarenheterna och lärdomarna från detta fall handlar om att Twitterinlägg varit nedsättande och riktade mot den drabbade kvinnan.

I medierna finns det naturligtvis fler fall som under senare år har handlat om olika professionsföreträdare som använt sig av nya medier i tjänsten när de har bloggat och skrivit på nätet. Ett exempel är en kvinnlig läkarstudent som bloggade om läkarutbildningen under åren 2006–2010. Inläggen som är skrivna och publicerade under en relativt lång period finns sparade och förevigade på nätet. Texterna har karaktären av en dagbok med tankar och reflektioner. När studenten började blogga skrev hon om syftet med bloggen:

Jag vill gärna skriva mer om skolan och det som händer på sjukhuset också ... Alltså borde en blogg vara bra tänkte jag, eller hur? En dagbokssida på nätet som någon kanske vill läsa.

(ANSKI, LÄKARSTUDENT PÅ GRÖNBETE. 2006 JANUARI. [HTTP://ANSKI.BLOGG.SE/](http://anski.blogg.se/)).

Läkarstudenten skriver om sjukvården, möten med patienter och privata upplevelser och förhållanden. Ett exempel på ett inlägg är när studenten skriver om mötet med en psykiskt sjuk patient och hennes egna tankar under graviditetstiden om att bli mamma. Bloggerskan skriver:

I dag har jag träffat en riktigt sjuk patient. En av de sämsta jag kommit i kontakt med sen jag började på psyk. Vill inte dra några detaljer här men jag har gått runt med en klump i magen hela eftermiddagen sen jag var med på samtalet på avdelningen. Hur kan ett barn hamna i en sådan situation som sen bara eskalerar och gör henne till den människospillra jag nyss träffat? Hur kan man må så dåligt och hur kunde det få gå så långt? Och jag tänker på mig själv som blivande förälder. Låt mig få älska vårt barn villkorslöst, ställa lagom och realistiska krav, uppmuntra till god självkänsla och självständighet. Låt mig sen få klippa navelsträngen på ett sunt sätt och låt vår relation få växa och mogna med åren. Amen.

(ANSKI, LÄKARSTUDENT PÅ GRÖNBETE. 2006, JANUARI. [HTTP://ANSKI.BLOGG.SE/](http://ANSKI.BLOGG.SE/)).

På bloggsidan har läkarstudenten publicerat olika inlägg som ibland handlar om hur hon privat upplever olika graviditetsbesvär och situationer i sitt liv. Andra inlägg handlar om hur hon möter utsatta patienter och hur hon upplever olika vård-situationer. I ett inlägg beskriver hon sitt möte och en självupplevd konfliktsituation med en sjuksköterska:

Någon gång ska vara den första och i dag kom den. Den första totaldissen av en sköterska. Hon kom in på läkarrummet på eftermiddagen för att ronda med mig och AT-kollegan, överläkaren hade gått hem. Vi hade aldrig träffats förut för hon har varit ledig. Första frågan är ”Vad är ni för sorts läkare?” Ja, vad ska man svara på det? Vi är nya, ganska små läkare, men ändå avdelningens enda läkare just nu ... Det vore väldigt bra om vi direkt kunde ringa avdelningens andra överläkare för att få ordinationer, tycker hon. Sen kommer en lång harang om hur påverkad en ny patient är och vad hon tycker att vi bör göra åt det. Hon tolkar blodgasen¹, pratar

1 Blodgas = blodprov där man mäter syreupptagningen.

om CPAP² och att flytta patienten en våning upp för bättre övervakningsmöjligheter. Vi har lite olika syn på hur dålig patienten är utefter prover och hennes rapport, men eftersom hon antagligen sett många fler patienter än vad jag har så börjar tvivlet komma smygande. Patienten kanske borde ligga på ett mer övervakat rum som hon säger, vi kanske borde påbörja andningsstöd. Jag höjer syrgasen efter hennes vilja trots att jag funderar på koldioxidretention³, avvaktar lite och när jag 10 minuter senare går för att hälsa på patienten sitter hon på sängkanten och fikar, andningspåverkad visst, men ändå ... Jag har aldrig förut blivit behandlad som att jag var helt oduglig och inte värd vatten. Aldrig under utbildningen. Aldrig under mitt år som underläkare. Jag har mer och mer börjat tro att det var en myt med sköterskor som är snorkiga mot nya (unga, kvinnliga) läkare. Men hon måste vara undantaget som bekräftar regeln om att syrror över lag är trevliga, hjälpsamma, roliga, kompetenta och mycket samarbetsvilliga.

(ANSKI, LÄKARSTUDENT PÅ GRÖNBETE. 2006, JANUARI. [HTTP://ANSKI.BLOGG.SE/](http://anski.blogg.se/)).

Den bloggande läkarstudenten beskriver samtidigt en utsatthet som man kan ha som student när man är praktikant eller nyligen kommit ut i arbetslivet. Det finns hos de allra flesta nyutbildade ett stort behov av att få handledning och stöd av arbetskolligor. Därtill kommer behovet av att få tid till reflektion och feedback på arbete och arbetets innehåll. Vid särskilda händelser handlar det naturligtvis även om att personal ska ha rätt att få stöd på arbetsplatsen, avlastningssamtal och debriefing. Exemplet visar när en bloggare blir alltför privat. Alla som besöker bloggsidan kan få insyn i hur studenten upplever möten

2 CPAP = Continuous Positive Airway Pressure. Utrustning som ger syrgasbehandling med extra tryck.

3 Koldioxidretention = när kroppen samlar på sig koldioxid.

med arbetskamrater utan att de nödvändigtvis behöver vara medvetna om att dessa möten beskrivits och finns publicerade på nätet. Både läkarstudenten och professorn som beskrevs i fallen i förra kapitlet hade medvetet valt att använda sig av sociala medier (Twitter) för att ventilerat personliga tankar, åsikter och uppfattningar om miljöer och andra människor i sin omgivning. De valde båda att använda sig av Twitter där meddelandena är korta och kärnfulla i sina budskap. När man läser deras inlägg får man intrycket av en bestämdhet i deras uppfattningar om andra människor och den omgivning de tillhör. Båda twittrarna tillhör vetenskapliga miljöer där människor i högre utbildning träffas för att utbyta kunskap och erfarenheter. Professorn skrev ”Är det så att du lever på att vara Sveriges största knäppskalle?” i ett Twitterinlägg där han var nedlåtande mot en annan kvinnlig forskare och författare. Läkarstudenten twittrade nedsättande om en lärare på läkarutbildningen genom Twitterinlägget: ”Kan inte den här neurologen bara få en stroke och bli tyst? Då skulle jag kunna sova ostört”. Båda inläggen som är tydliga med sina budskap är exempel på inlägg som kan ses som personliga och nedsättande på nätet. Även sjuksköterskan som bloggade om brister inom sjukvården hade formulerat sin blogg personligt. Sjuksköterskan skrev i sin blogg:

Jag har fått omvärdera avdelningschefen ganska mycket. Just nu råder ett fult rävkrig inne på sjukhuset. Inte en dokusåpa i världen kan skapa liknande intriger. Det är mycket skrämselskott från mellancheferna, dramatiska utspel och konsekvensbeskrivningar.

(GEVALIA BLOGG. 2005-10-30. ”FIENDES FIENDE.” WWW.GEVALIA.BLOGSPOT.SE/2005_10_01_ARCHIVE.HTML)

De fem fallen som inledde boken förmedlar flera intressanta och betydelsefulla budskap. Genom att medierna (press, radio, tv och internet) uppmärksammat fallen har de också blivit mer kända för människor i allmänhet. Journalistiska texter och uppföljande reportage har följt i spåren efter att bloggarna avslöjats och uppmärksammats. Debatten i samhället i samband med att medierna rapporterat om händelserna har dock varit tämligen begränsad. En förklaring till detta skulle kunna vara att det handlar om känsliga ämnen och frågor samtidigt som medmänniskor blivit nedvärderade och utsatta för olika former av kränkningar. Bloggaren/bloggerskan kan vara en skrivande sjuksköterska, professor, rektor, polis, förskolelärare, läkare, socialarbetare, chefstjänsteman eller student. I medierapporteringen dyker det upp fall då och då som beskriver händelser där professionsutövaren vill berätta och kommunicera budskap från sin profession. De olika händelserna är inte unika utan kan ses som exempel på professionsföreträdare som använder sig av nya medier i tjänsten utifrån det privata. Med ”privat” menas fortsättningsvis sådant användande av sociala medier som inte ingår i tjänsten.

Under år 2013 twittrade en rektor på en gymnasieskola. Mannens Twitter uppfattades som olämpliga och beskrevs som ”affekterade inlägg”. På Twitter skrev rektorn följande:

Är så jävla trött på människor som är pessimistiska och problemfokuserade. Får en att vilja tvångsmata en livsranson lyckopiller!

(SJÖGREN OCH BRANDT, 2013.)

Ja suck. Hur fan orkar man gå igenom livet & vara så jävla sur på allt? Borde finnas nån ö alla dom människorna kunde bo på!

(SJÖGREN OCH BRANDT, 2013.)

Good thinking! Det rent konkret jag skulle önska är att det vore två självklara anställningskrav. Positiv & lösningsfokuserad (Sjögren och Brandt, 2013)

Rektorns twittrande beskrevs som omdömeslöst och olämpligt. Många anställda på gymnasieskolan tog illa upp. Det finns flera fall liknande de fem fallen som beskrivits inledningsvis där professionella använt sig av sociala medier. För att kunna få kunskap om dessa fall kan man ta del av mediernas rapporteringar. Bloggare och twittrare utlöser olika reaktioner och får uppmärksamhet i press, radio, tv men även på internet där andra bloggare och twittrare refererar såväl innehåll som budskap. På så vis sker också en korsreferering. Ingen enskild person eller institution har en reell möjlighet att ha kontroll över alla dessa informationsflöden. Om professionsutövaren tar med sig det privata till jobbet och under arbetstiden ägnar tid åt att blogga om olika ämnen, kan olika dilemman och så kallade ”fällor” uppstå. Likaså gäller om man som anställd tar med sig händelser och ämnen från den egna arbetsplatsen och skriver om på sin fritid. I detta kapitel har fem autentiska fall kort beskrivits. De är hämtade ur verkligheten och beskriver olika situationer. Dessa fallbeskrivningar kan vara bra att känna till och faktiskt ge goda lärdomar inför framtiden. De handlar om vilka kunskaper och erfarenheter som fordras för att använda sig av så kallade nya medier i tjänsten. Vi har alla något att lära av dessa erfarenheter. Att blogga eller twittra utan kunskap och medvetenhet leder till att man kan komma att publicera texter över den egna förmågan. Men bristen på kunskap och insikt kan aldrig befria var och en som börjar använda de nya medierna från ansvar. Det fulla ansvaret för publiceringen och konsekvenserna har varje professionsutövare.

De yrkesutövandes bloggande kan ses som en relativt ny företeelse men också som ett resultat av att människor under lång tid inte får stöd på sina arbetsplatser, tillräckligt med avlastning (debriefing), eller har blivit fartblinda när de upptäcker hur roligt det är att skriva ohämmat om vårdssituationer, patienter och det hårda slitet i sjukvården. Bloggare är inte intresserade av att skriva en hel dagbok eller dagboksanteckningar för sig själva, utan vill sprida känslor, reaktioner och bilder i ett okontrollerat flöde på internet. Kunskapen om dessa förhållanden och dess konsekvenser måste vara något som var och en ska ta till sig.

Fallen som har beskrivits i kapitlet är bara några exempel som kan illustrera olika typer av fenomen och problem som kan uppstå när sociala medier används privat i tjänsten. Under senare år har allt fler professionsföreträdare börjat använda sig av bloggar. På internet finns även sammanställningar av exempelvis sjuksköterskor som bloggar. Olika bloggadresser samlas under exempelvis en bloggportal och kommenteras och rekommenderas av andra.⁴

Olika fall av oprofessionellt uppträdande genom bloggande och användande av olika sociala medier har uppmärksammats i pressen under senare år. De har väckt uppseende och rubriker (Erlandsson, 2010; Erlandsson, 2011; Olsson, 2011; Rothelius, 2011; Rothelius, 2012; Jersenius, 2013). Läkare har bloggat och hånat patienter på nätet (Delaryd, 2011; Aftonbladet, 2010; Nya Wermlands-Tidningen, 2011; Kerttu och Selin, 2013). Sjuksköterska beskrev patient på nätet (Bengtsson, 2010; Erlandsson, 2010; Erlandsson, 2011; Lindqvist, 2011a; Lindqvist, 2011b;

⁴ Sjuksköterska, NU! (2014, 29 maj). Sjuksköterska blogg: två ord som inte kombineras nog ofta. Hämtat från www.sjukskoterska.nu/sjukskoterska-blogg/

Olsson, 2011; Västerbottens Folkblad, 2011). Vårdpersonal publicerade bilder från en operationssal (Rothelius, 2011; Sveriges Radio P4 Västernorrland, 2011; Rothelius, 2012; Jersenius, 2013). Omsorgspersonal har bloggat om klienter (Andersson, 2007a; Andersson, 2007b; Erlandsson 2007; Borås tidning, 2011; Engström, 2013). En socialarbetare inledde privat relation med klient under tjänsteutövning (Norin, 2011). En socialsekreterares blogg stoppades av arbetsgivaren (Sandin, 2010). En förskolechef bloggade om sin ADHD-diagnos (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder) och fick lämna sitt arbete (Gunnars, 2012). Lärare har bloggat om elever och en lärare bloggade nedsättande om sina studenter på universitetet (Bergfeldt, 2010). En oetisk blogg-bild publicerades på nätet av en sjuksköterskestudent (Blume, 2012). En läkarstudent bloggade om arbetssituationen på ett äldreboende där hon arbetade (Törnmalm, 2013). En annan läkarstudent twittrade nedsättande om läkarutbildningen (Jakobsson, 2013).

I medierapporteringen berättas också om studenter och praktikanter som använt sig av internet och sociala medier på tvivelaktiga och otillåtna sätt. Praktikanter har bloggat olämpligt på arbetsplats (Ansehelm, 2011).

Utifrån de senaste årens rapporter i medierna om hur olika professionsutövare använder sig av sociala medier under tjänstetid framträder en bild av kränkningar, otillbörligt användande, gränsöverskridande aktiviteter och till och med brottsliga gärningar. Konsekvenser i form av varningar, tillsägelser, avstängningar och skiljande från anställningar beskrivs också. I mediernas rapporter men även i litteraturen beskrivs etiska dilemman och problem med att använda sig av sociala medier. Lite längre fram i boken diskuteras etik och moral.

Det står klart att det ligger i tiden att kommunicera kunskap, erfarenheter och tankar till det omgivande samhället. För den som arbetar inom en profession kan det vara frestande att skriva en dagbok eller dagboksanteckning och lägga ut på nätet för allmän beskådan. Det kan handla om en professionell person som vill berätta om hur det är att gå på en kurs eller utbildning. Men det kan också vara en annan person som vill berätta om hur en nedskärning eller organisationsförändring påverkat människor och arbetsmiljö. De senaste årens inlägg i de sociala medierna kan också ses som ett tecken på att exempelvis en bloggare inte har blivit sedd och bekräftad av någon på den arbetsplats där han/hon är anställd. Genom att tänka, formulera sig och publicera en text kan någon annan (men även arbetskamraterna) ta del av de innersta tankarna och reflektionerna. Att någon känd eller okänd person kommenterar eller ”delar” ett blogginlägg som den professionelle har publicerat på nätet, kan i sin tur innebära att en bekräftelse givits.

För en professionell yrkesutövare som börjat blogga kan en trygghet för det egna skrivandet men även det fortsatta publicerandet vara att man hänvisar till andra bloggares texter. Ibland förekommer det att en bloggare på nätet har gjort upp en förteckning eller lista på olika länkar till andra bloggar inom samma eller näraliggande område eller ämne. Ett sådant fenomen handlar om användandet av korsreferenser. Detta innebär att den bloggare som man refererar till i sin tur refererar tillbaka till den andre bloggarens text och bloggsida på nätet.

Det kan också vara viktigt att reflektera över vad det är som engagerar och motiverar en professionsföreträdare att börja använda sig av sociala medier privat under tjänstetid. Längre fram i boken presenteras uttrycket ”selfie” som under år 2013 blev

ett nyord. Selfie som betyder självporträtt, innebär att en person fotograferar sig själv med en mobiltelefon genom en spegel. Om exempelvis en läkarstudent fotograferar sig själv med en mobilkamera genom en spegel inne på en toalett iklädd en läkarrock och därefter publicerar bilden på en blogg, vad är det för spegling man ser då? Man kan även fotografera sig själv med hjälp av en Smartphone genom att rikta den direkt mot en själv och behöver därför inte alls ta omvägen genom en spegel. Frågan är viktig och förtjänar reflektion om till exempel vikten av att bli sedd. I samhället erbjuds kurser i fotografering, exempelvis i hur man fotograferar självporträtt. Dessa kunskaper och insikter används av en del bloggare för att visa och beskriva sig själva på nätet.

Den som börjar blogga privat på nätet, det vill säga vill berätta om sina privata tankar och upplevelser om ett problem, fenomen eller en fråga, kan bli inspirerad av andra personer men även av en händelse som tas upp i medierna. Exempelvis kan en debattartikel stimulera läsare till att börja skriva i de sociala medierna.

Det finns en skillnad mellan att vara privat och personlig. Detta är en viktig distinktion att ha klart för sig. Synonyma ord för ordet personlig är ”privat, egen, enskild, individuell, subjektiv, partisk; intim, närgången, informell, familjär; originell, självständig, färgstark; uppriktig, förtrolig, mänsklig” (Walter, 2012). Motsatsordet till privat är offentlig.

Vid användandet av sociala medier i tjänsten är det viktigt att skilja mellan personligt, privat och professionellt. Det är inte ovanligt att professionella yrkesutövare när de är aktiva i sociala medier använder sig av olika professionella alias (eller så kallade avatarer). Yrkesutövaren presenterar sig då som professionell och inte som en privatperson på en blogg-, Twitter- eller

Facebooksida. Men exempelvis kan relationen mellan en socialarbetare och en klient ha en personlig prägel när man ser på innehållet i ett samtal mellan de båda.

Att vara personlig i ett bemötande med en klient eller patient kan innebära att yrkesutövaren talar om sin egen hobby eller fritidsintresse. Yrkesutövarens privata relationer, barn och bostadsort är exempel på det som kan betecknas vara privata förhållanden. Likaså är det viktigt att yrkesutövaren är mån om att inte tala om arbetskollegornas privatliv till exempel genom att röja deras familjeförhållanden. Ett exempel kan vara om en sjuksköterska berättar för en patient att hennes kollega är hemma och vårdar sjukt barn. Detta är för många vare sig försvarbart ur ett personligt eller ett privat perspektiv. Vikten av gränssättning och därmed tydlighet i all form av kommunikation är därför stor.

När det handlar om privat användande av sociala medier finns det ibland tydligt beskrivet av arbetsgivaren vad som är godtagbart. Många journalister som arbetar i ett medieföretag har tydliga anvisningar och restriktioner för hur de får lov att vara privata i sociala medier i egenskap av journalister. Inom public service företaget Sveriges Radio (SR) beskrivs detta på följande vis:

Tänk på att det du gör privat kan förväxlas med den roll du har i arbetet. Kanske kan ett uttalande du gör på till exempel Facebook påverka din trovärdighet inom ett visst ämne som journalist på Sveriges Radio. I vissa fall kan du få vara beredd på att det kan påverka dina arbetsuppgifter om du uttalat dig eller bloggat på ett sätt som gör att företagets eller din trovärdighet kan ifrågasättas. Då kanske du måste avstå från att bevaka vissa ämnen journalistiskt. Är du det minsta osäker om något du vill uttala dig om, prata med din chef i god tid. Oftast går det att hitta lösningar.

(GILLINGER M.F.L., 2013, S. 105.)

Om en journalist bloggar privat och använder olika sociala medier privat uppskattas detta av arbetsgivaren. Det bidrar till att omvärldskunskapen ökar samtidigt som journalister-
nas kompetens ökar. Detta tänkande är värdefullt att sprida vidare. Detta gäller också för professionella yrkesutövare inom människovårdande yrken. Den professionella bloggaren får ett ökat socialt kontaktnät samtidigt som han eller hon blir allt mer förtrogen med att skriva texter och publicera inläggen. På så vis kan budskap få en ökad spridning. En annan uppmaning som till exempel Sveriges Radio ger till sina anställda (som är privatanställda) är att de ska vara neutrala i sakfrågor som diskuteras på sociala medier. Uppmaningen sker utifrån att man vill att alla journalister ska kunna behålla sin trovärdighet och att trovärdigheten inte ska kunna bli skadad av att en reporter börjar blogga onyanserat och så vidare. Detta råd kan också vara bra att utgå från om man arbetar inom yrken som läkare, sjuksköterska, psykolog, socialarbetare med flera. Vad gäller de fem fallbeskrivningarna kan man säga att samtliga aktörer varit personliga och tagit ställning mot något snarare än att ha varit neutrala i sin framställning.

För den yrkesutövare som har tänkt skriva texter i de nya medierna är det viktigt att vara medveten om vad som skrivs och vilket språk som används. Ett dåligt formulerat budskap, slarvigt språk och blandning mellan privata och personliga perspektiv i en bloggtext kan bli förödande. Det kan nämligen påverka såväl anseendet som förtroendet för en hel yrkesgrupp men också för verksamheten och arbetsplatsen. Det är även viktigt för yrkesutövaren att vara medveten om vilken webbmiljö, det vill säga i vilket forum, som texten (bloggen) presenteras. Det kan vara så att det är fråga om en egen privat bloggsida,

Twitter eller Facebooksida där inläggen publiceras, eller så kan det handla om flera yrkesutövare som skriver bloggtexter på en gemensam internetsida (webbsida).

Offentlig blogg eller privat blogg

De sociala medierna skiljer sig egentligen inte särskilt mycket från de mer traditionella medierna när det handlar om ordets mening och makt. Snarare kan man betrakta de sociala medierna som verktyg och kanaler som på ett ganska enkelt sätt möjliggör för bland annat professionella yrkesutövare att nå ut med sina åsikter, budskap och tankar. Bloggtexter kan innebära att kloka reflektioner och insikter som förmedlas till andra, men också resultera i mer eller mindre kränkningar och kränkningsskador för medmänniskor i omgivningen. I de fem fall som diskuterats hittills i boken har bloggaren och twittraren använt sig av egna privata bloggsidor och privata Twitterkonton.

Under senare år har det inom hälso- och sjukvården och primärvården uppstått formaliserade bloggsidor. På dessa bloggar beskrivs verksamheten exempelvis på en vårdcentral. Anställda på vårdcentralen kan blogga och berätta om händelser och nyheter som sker inom verksamheten. De kan också svara patienter som bloggar på sidan. Ett exempel på en sådan blogg är den så kallade Vårdcentralsbloggen vid Landstinget i Värmland. (*Vårdcentralsbloggen*. (2014, 29 maj). ”Om bloggen”. Hämtat från www.vardcentralsbloggen.se/om-bloggen/)

På bloggsidan beskrivs syftet med bloggen på följande vis:

Med vår blogg vill vi visa dig vardagen i vårt arbete. Kanske kan vi också inspirera dig att vilja arbeta tillsammans med oss, nu när du kan följa utvecklingen som sker i Värmland. Genom bloggen vänder vi oss i första hand till dig som är intresserad av att arbeta tillsammans med oss på en vårdcentral eller inom division allmänmedicin i Värmland.

(VÅRDCENTRALSBLOGGEN. 2014-05-29. "OM BLOGGEN".
WWW.VÅRDCENTRALSBLOGGEN.SE/OM-BLOGGEN/)

Det beskrivs också hur sekretessfrågorna hanteras på bloggsidan:

Sekretessen är jätteviktig för oss och naturligtvis följer vi de riktlinjer, råd och sekretessregler som vi tillämpar i vårt dagliga arbete med hänsyn både till patienter och medarbetare. Om det i blogginlägg kommer att finnas hänvisningar, uttalande, filmer, foto eller dylikt, kommer alltid patient eller medarbetare ha varit tillfrågad och gett sitt medgivande till sin medverkan.

(VÅRDCENTRALSBLOGGEN. 2014-05-29. "OM BLOGGEN".
WWW.VÅRDCENTRALSBLOGGEN.SE/OM-BLOGGEN/)

Under senare år har professionsföreträdare inom olika professioner publicerat sina bloggar på officiella webbsidor som ägs av exempelvis professionsförbund (arbetstagarorganisationer). Ett exempel på detta är när en sjuksköterska beskriver arbetsförhållanden på ett sjukhus. Sjuksköterskans blogg publicerades på Vårdförbundets hemsida under rubriken "Vårdfokusbloggen". Sjuksköterskan skriver:

Det var en gång en sjuksköterska på en vårdavdelning, en sjuksköterska som ville ta sitt ansvar och göra gott. En dag blev hens kollega långtidssjukskriven. Hen fick besked av chefen att hen måste ansvara även för den sjuka kollegans arbetsuppgifter, efter-

som det inte skulle tillsättas någon vikarie. Eftersom man använt så många vikarier från dyra bemanningsföretag tidigare under året var pengarna nu slut, och även om det hade funnits pengar så fanns det nästan inga sjuksköterskor att få tag i. Dessutom kostade de ändå för mycket, klagade chefen. Sjuksköterskan påtalade att hen inte skulle hinna med allt ensam, och att hen måste kunna ge en god och säker vård. Sjuksköterskan är skyldig att följa hälso- och sjukvårdslagen och en mängd andra föreskrifter i sitt arbete. På en vårdavdelning där kvalitet och säkerhet brister kan patienter skadas, sa sjuksköterskan, och tillade: ”Forskning visar att färre sjuksköterskor leder till att fler patienter dör”. Chefen svarade att det var som det var, att man naturligtvis inte kunde dra ner på verksamheten och att sjuksköterskan helt enkelt måste prioritera bättre och delegera mer. Sjuksköterskan krävde en riskanalys och lade fram sina synpunkter till denna. Chefen konstaterade att det inte fanns möjlighet att vidta ytterligare åtgärder. Det ingick i sjuksköterskans kompetens att prioritera. När pressen knackade på chefens dörr sa chefen: ”Läget är ansträngt men vi räknar med att kvalitet och säkerhet inte ska påverkas.” Sedan tillade chefen: ”Om sjuksköterskor hade varit lite ödmjuka och inte krävt så höga löner, hade vi inte haft den situation vi har i dag.” Chefen avslutade med att säga: ”Det är olyckligt att vårdpersonal är illojal och ventilerar interna problem i medierna.”

(ROSÉN, M. (2014-02-27). ”SAGAN OM SJUKSKÖTERSKAN”.
WWW.VARDFOKUSBLOGGEN.SE/MOANA/2014/02/27/SAGAN-OM-SJUKSKOTERSKAN/#MORE-137)

Sedan flera år tillbaka har det funnits så kallade reality tv-serier där patienter filmats och fotograferats i autentiska vårdssituationer (Region Skånes etiska råd, 2013). Efteråt har patienterna tillfrågats om att ge samtycke till att det tv-filmade materialet kan få sändas i tv (Lundälv och Fogelberg, 2009; Uppsala Tingsrätt, 2013). Här ställs man inför flera svåra etiska avgöranden,

framför allt vad gäller hur mycket ett samtycke är värt då en patient befinner sig i en beroendeställning till vårdgivaren samtidigt som det finns en risk för att patienten lämnar sitt samtycke för att på så vis reglera en tacksamhetsskuld till en läkare eller sjuksköterska som hjälpt och räddat patienten till livet. En fråga är också vad patienten vinner på att lämna ett samtycke. Ett samtycke kan vara omöjligt att återta när ett fotografi har publicerats och lagts ut i sociala medier. Bilden sprids i hög hastighet och kan aldrig garanteras något skydd på internet. Ett viktigt råd till den professionella yrkesutövare som överväger att fotografera patienter, klienter eller närstående är att helt och hållet avstå från fotografering. Tystnadsplikten och sekretessen förhindrar alla yrkesutövare från att fotografera utsatta vårdtagare och klienter.

Konsten att skriva

Det är en konst att skriva och uttrycka sig i skriftspråk. Många yrkesverksamma personer som använder sig av skrivande i sitt yrke (författare, journalister, forskare, lärare med flera) ställer höga krav på sitt skrivande och den egna texten som produceras. Den ska ju läsas av många människor. Även professionella skribenter använder sociala medier i mer eller mindre utsträckning. Att skriva goda texter under kort tid är en utmaning för flera författare och journalister.

För en professionell yrkesutövare som till exempel en läkare, sjuksköterska eller socionom behöver det professionella skrivandet av lättbegripliga texter inte vara någon självklarhet. Tvärtom har många kanske ingen vana vid att författa populärtexter, debattinlägg eller insändare. För många grupper kan

användandet av sociala medier därför vara en inkörningsport till något nytt, spännande och kreativt. Vilken betydelse och inverkan har de sociala medierna för skrivandet och publiceringar för olika professioner? Det är en intressant fråga som inte ryms inom syftet med den här boken men som man ändå kan reflektera över.

Självporträttet och egoisten

Sociologen Pierre Bourdieu (Bourdieu, 1990) har beskrivit vilken betydelse fotografering har för människan och familjen. Amatörfotografen har enligt Bourdieu såväl en identitetskapande som gemensamhetskapande funktion för såväl individen som dennes familj. Denne amatörfotograf återfinns inom familjen och äger tillsammans med de olika familjemedlemmarna rättigheterna till den fotografiska bilden. De som är porträtterade på bilden, det vill säga familjemedlemmarna, äger tillsammans de känslor och tillstånd som bilden förmedlar. Det kan handla om sorg, glädje och så vidare. Fotografiet kan också ses som en avbildning av en högtid eller fest. Festfotografiet blir ett konkret bevis för vilken tillhörighet som individen har. I ett gruppfoto kan deltagarna överskrida gränser för vad som är tillåtet, allt för att kunna synas på bilden. I en uppsats beskriver en sociologstudent detta på följande vis: ”Det gäller att synas i rätt kretsar – att visa att man är en rolig och unik person med roliga och ’rätta’ kompisar” (Persson, 2005).

Motsatsen till familjefotografiet eller gruppfotoet är självporträttet. Det starka och känslomässiga engagemang som en bloggare kan uppleva innebär säkerligen för en del personer en berusning i att synliggöra men också att kunna bli

sedd och bekräftad av andra. Det kan handla om vänner i den egna bekantskapskretsen, arbetskolligor men också om att helt okända personer kan följa deras blogg på nätet. En bloggande professionell yrkesutövare skulle kunna bli en ännu mer hängiven bloggare när han eller hon lägger ut fotografier på sig själv i arbetskläder på bloggen. Det finns de som fotograferar sig själva framför en spegel när de bär arbetskläder. Ett exempel på detta är när en ung läkarstudent fotograferar sig själv iklädd läkarrock inne på en toalett framför toalettspegeln. Detta självporträtt som skapas med hjälp av en egen smartphone läggs sedan ut på bloggen eller Facebook. Självporträttet som kan vara en så kallade ”selfie” kan bli en snackis bland vänner och bekanta. Porträttet visar också det egna jaget i bilden och spegeln. I en artikel i Aftonbladet beskrivs fenomenet på följande vis:

Många tycker att selfies är tecken på grav narcissism och självbespegling. Det är det också. Men det kanske är så att de som håller på med sina selfies inte känner att de har blivit sedda förut, varken av sina föräldrar, lärare, arbetsgivare eller jämnåriga. Och den som aldrig har blivit sedd och bekräftad, kanske måste lägga ut selfies för att få uppleva att några nu i alla fall kommer att upptäcka dem.
(HÖGLUND, 2013.)

I *Göteborgs-Posten* (GP) skriver Mikael Van Reis:

Hela världen är som besatt av att duplicera bilden av sig själv i stället för att betrakta världen runt omkring. Men vi sänder gärna i väg dessa bilder i stället för att privatisera dem för solitär självbespegling. Alltså handlar det om en ’kommunicerad narcissism’. Just denna paradox är värd en stunds begrundan. En sorts narcissistisk kommunism.
(VAN REIS, 2013.)

Att tänka på som professionsföreträdare

Under senare år har två händelser där ledare och förebilder inom universitetsvärlden använt sociala medier och skrivit Twitterinlägg väckt en stor uppmärksamhet i Sverige. I början av boken presenterades de båda fallen. Båda professorerna hade gjort nedsättande och kränkande kommentarer om medmänniskor på nätet.

Förmågan att hålla isär den professionella yrkesrollen och privata åsikter är något som är viktigt men som inte behöver vara självklart på det viset att läsaren av en blogg kan uppfatta åsikter och budskap på olika vis. Ett viktigt råd till den som ska börja blogga privat är att vara väldigt tydlig med att blogginlägget och de åsikter som framträder på en bloggsida är de privata åsikterna. Det handlar med andra ord inte om ett uttalande från en arbetsplats eller organisation. I det sista fallet som berättar om en twittrande professor beskriver vicerektorn även hur en professor har ett ”särskilt ansvar” i sin position i samhället. Detsamma gäller många andra yrkesverksamma som exempelvis läkare, sjuksköterskor, psykologer, socialarbetare med flera. De är alla offentliga personer med uppdrag och arbetsuppgifter som innebär maktrelationer i förhållande till hjälpsökande patienter, klienter och närstående. Att arbeta professionellt med personer i utsatta livssituationer är särskilt krävande och ställer mycket höga krav på samtliga professioner att upprätthålla och utveckla yrkesetiken. Inte minst gäller detta information och kommunikation. Att oplanerat och impulsivt börja använda sig av sociala medier som yrkesutövare utan att ha tänkt igenom syfte och eventuella konsekvenser kan bli förödande för de inblandade. Detta visar många exempel under senare år. En studenttidning uppmärksammade en lärare som

hade twittrat och skrivit följande text i sin tweet: ”Ibland önskar jag att sympatisörer o medlemmar i Kommunistiska partiet deporterades till Nordkorea. För gott.” (Blindnert, 2014). Trots att twittraren hade använt sig av Twitter privat så ansåg personalchefen vid universitetet att det var olämpligt av läraren att twittra med detta innehåll. I studenttidningen säger personalchefen:

Är man en person som har med studenterna att göra så är det viktigt att tänka på hur man uttalar sig // Svårigheten för oss som myndighet är att samtidigt som vi ska respektera människors frihet och lika värde så måste vi också värna om yttrandefriheten. Vi kan inte hindra att våra medarbetare uttalar sig på ett visst sätt.

(BLINDNERT, 2014.)

Den twittrande läraren hade förklarat i tidningen att han hade twittrat som privatperson och inte som företrädare för universitetet. Personalchefen hävdade att läraren hade brutit mot universitetets värdegrund genom sitt uttalande. I studenttidningen förklarade läraren sitt agerande på följande vis:

Jag tror att man kan ha olika tolkningar av vad värdegrunden ska vara. Om den ska tolkas på det sättet så ska jag skriva i överensstämmelse med den värdegrund som universitetet säger sig ha. Och då får jag ju radera tweeten i så fall. Tweeten var menad som en reaktion på att utrikesminister Carl Bildt twittrade att det Kommunistiska partiet i Sverige skulle stödja koncentrationsläger i Nordkorea. Ja, det är oöverlagt att skriva på det sättet som jag gjorde. Samtidigt tycker jag att personer som tycker att koncentrationsläger är ett korrekt sätt att hantera politiska frågor på är svåra att kunna resonera med på något vettigt sätt. Ibland skriver jag i affekt. Det var säkert oöverlagt av mig i så fall.

(BLINDNERT, 2014.)

I en dagstidning förklarar läraren som undervisar i juridik ytterligare varför det är viktigt att skilja mellan att twittra som privatperson och universitetsanställd. Läraren säger:

Jag förstår att den värdegrund som vi har är viktig, och att man kan ha olika tolkningar av den. Av förståeliga skäl kommer jag definitivt att fundera mycket noggrannare på vad jag skriver framöver. Samtidigt tycker jag att man även i sociala medier måste kunna skilja på rollen som privatperson och som universitetsanställd, även om det kanske inte är helt enkelt.

(KNIVILÄ, 2014.)

De fall som hittills har presenterats har handlat om hur yrkesutövare har använt sig av de nya medierna och bloggat och twittrat öppet så att allmänheten kan ta del av deras privata och personliga åsikter och uppfattningar. Men det finns även exempel på när professionsföreträdare använder sig av sociala medier i tjänsten i mer slutna sammanhang. Med slutna sammanhang ska här förstås sociala medier som inte är öppna för allmänheten, det vill säga personer som inte har tillgång till exempelvis en Facebookgrupp. Ett exempel på när flera professionella yrkesutövare bestämmer sig för att blogga i en sluten och därmed hemlig Facebookgrupp är fallet med de bloggande poliserna i Sverige. Fallet uppmärksammades av journalister som under en tid upptäckt och följt hur poliser bloggade på ett kränkande sätt i det slutna rummet på Facebook. År 2013 avslöjade medierna (Expressen) hur ett stort antal poliser i Sverige varit medlemmar i en hemlig och sluten Facebookgrupp som heter UMF Sverige (UMF: Underbetald, Missnöjd, Förbannad). På Facebooksidan skrev flera poliser nedsättande kommentarer om kända personer i samhället. Bloggandet och de nedsättande

kommentarerna blev föremål för stor uppmärksamhet i mediernas rapportering. En polis som grundat den slutna Facebookgruppen skrev under år 2013 en debattartikel i Polisförbundets medlemstidning *Polistidningen* om skälen till att han grundade Facebookgruppen. Mannen skriver:

Vi 'äger' forumet, inte Polisförbundet centralt. Att jag ofta tar upp fackliga spörsmål är för mitt fackliga engagemang och viljan att hjälpa medlemmar samt utveckla facket i stort, det bör ingen ha missat. Tanken med forumet var att samla kåren och påverka vårt jobb positivt, föra oss samman och dela kunskapen vi tillsammans besitter. Lyfta problem/hitta lösningar och se hur saker och ting fungerar runt om, från kollegor i norr till FN-poliser i söder, för det finns skillnader! Det är tillbaka hit vi vill. Därför har vi 'låst' forumet, för att få kollegor att tänka till och reflektera över hur och vad man skriver. Vi bestämde att forumet, till skillnad från vår arbetsplats skulle ha högt i tak. Vi skulle inte ta bort kommentarer eller medlemmar, vi skulle alla ha rätten att uttrycka oss. Därav att vi inte raderat några inlägg eller kommentar. Rätt eller fel, vem avgör?

(LARSSON, 2013.)

Att skapa slutna grupper på Facebook har blivit ett vanligt fenomen under senare år. Det kan vara såväl professionella yrkesutövare som studenter på olika universitets- och högskoleutbildningar som blir medlemmar i dessa slutna sällskap. I en sluten grupp i de sociala medierna kan man ge uttryck för sina åsikter, attityder och tankar. Men vem har insyn i detta bloggande? Poliserna bloggade i en så kallad sluten grupp.

Det finns tre olika typer av sekretessalternativ på Facebook: öppen grupp, sluten grupp eller hemlig grupp. Med öppen grupp avses "alla kan gå med och läggas till", med sluten grupp menas "alla kan be om att få gå med eller att bjudas in" och hemlig

grupp ”visas inte i sökningar och icke-medlemmar har inte tillgång till gruppen eller innehållet. En hemlig grupp måste medlemmarna bli inbjudna till av gruppens administratör.” (*FacebookSkolan* – en blogg av Robert Andersson. (2014, juni). ”Guider och Tutorials”. www.facebookskolan.se/facebookskolan/index.php?page=sa-startar-du-en-facebookgrupp)

Sammanfattning

I det här kapitlet har begreppen privat och personligt behandlats. För den yrkesutövare som har tänkt börja använda sociala medier och exempelvis blogga privat bör det vara en naturlig reflektionspunkt att stanna vid. Som professionell måste man alltid ha klart för sig vad som är privat och vad som är personligt. Det är viktigt att varje yrkesutövare är medveten om de maktrelationer som han/hon själv är en del av i sitt arbete. Det är även väsentligt att vara medveten om de asymmetriska relationer som finns och vad de innebär. I en tid när de sociala medierna har spridits allt mer i användning under både fritid och i arbetsliv kan också gränserna mellan det som är privat och offentligt tunnna ut. Att bli ”vän” med sina arbetskollegor på Facebook kan ses som naturligt för en del personer samtidigt som andra över huvud taget inte skulle kunna tänka sig att dela sitt sociala liv och familjeliv med utomstående personer.

I kapitlet har beskrivits fem fall där professionsutövare och studenter inom omvårdnad, medicin och vetenskapligt ledarskap använt sig av sociala medier utifrån privata skäl. Samtliga fem fall handlar om hur personer bloggat om sina erfarenheter och upplevelser i tjänsten eller under studietiden och twittrat om personer man inte haft någon privat eller professionell relation till som

sjuksköterska, sjuksköterskestudent, läkarstudent och professor. En av bloggarna (sjuksköterskans) innehåller beskrivningar om arbetsförhållanden och upplevelser på arbetsplatsen under en längre tid och visar på ett behov av att berätta och dela upplevelsorna med andra. Den är ett exempel på hur en yrkesutövare under längre tid kan blogga privat om sitt arbete eller profession. Bloggen är också ett exempel på en bloggsidas varaktighet och visar på ett ingående sätt hur en bloggare upplever sin arbetsvardag. Inte heller sjuksköterskan som bloggade i det första fallet hade skrivit under med sitt riktiga namn utan använde en pseudonym (*Gevalia* blogg). I det tredje fallet beskrivs hur en socialarbetare går över gränsen till det privata med en hjälpsökande klient genom att försöka inleda en kärleksrelation. Att blogga privat som professionsföreträdare innebär att sätta flera vitala värden på prov. Det handlar för det första om betydelsen av att en professionell yrkesutövare uppträder med aktning och gott förhållningssätt till såväl arbetskollegor som hjälpsökande klienter och patienter i en verksamhet. Om en bloggare eller twittrare överskrider moraliska, etiska och juridiska gränser för vad som är tillåtet att göra i sociala medier riskeras även allmänhetens förtroende för exempelvis hälso- och sjukvården, omsorgsverksamheten eller socialtjänsten. Detsamma gäller om en student eller universitetsanställd använder de nya medierna på tvivelaktiga och otillbörliga sätt. Förtroendet för de professionella yrkesutövarna får inte lov att rubbas på grund av ett felaktigt eller oetiskt förhållningssätt inom de sociala medierna. För det andra kan man se utifrån de fem fallen att yrkesutövare innehar makt och att det råder en maktrelation mellan hjälpare och klient/patient. I en sådan relation ställs särskilda krav på att yrkesutövaren är medveten om den makt och maktposition som han eller hon har.

Tänk på

- Skilj mellan att vara privat, personlig och professionell när du använder nya medier i tjänsten.
- Var noggrann med att du inte uttalar dig som företrädare för arbetsplatsen.
- Var tydlig i ditt budskap och använd ett gott språk med god språkkänsla. Undvik slarvigt eller fult språk.
- Självporträtt (selfie) kan uppfattas som grav narcissism och självbespeglning. Var restriktiv med fotografier från din arbetsplats. Be alltid om tillstånd från arbetsgivaren att få publicera ett fotografi på en blogg.
- Fotografera aldrig en patient, klient eller närstående före, under eller efter en vårdsituation. Samtycke som ges kan vara helt och hållet värdelöst, det vill säga att patienten eller klienten inte alltid kan överblicka konsekvenserna av en bild- eller filmpublicering på nätet.
- Använd de kanaler och fora som finns på arbetsplatsen och universitetet för att få hjälp eller stöd med att bearbeta arbets- eller studierelaterade tillstånd och upplevelser.
- Dagboksskrivande kan utgöra en kanal för att ventilerat reflektioner och tankar. Praktikdagbok kan användas till exempel vid verksamhetsförlagd utbildning, AT och praktik vid olika utbildningar.
- Ta alltid reda på vilken värdegrund som är utgångspunkten på din arbetsplats.

Nyckelord

Privat, personligt, självporträtt, samtycke, professionell yrkesroll

3 Lagligt – olagligt

Vilket lagstöd har man för att använda de nya medierna i praktiken? Vilka är möjligheterna? Vilka fallgropar finns? Vad säger lagar och regler? Vilka rättsfall finns i fråga om sociala mediers användning i Sverige? Detta är exempel på frågor som är viktiga att förhålla sig till och försöka finna svar på innan man över huvud taget börjar använda sig av sociala medier. Likaså är det nödvändigt att känna till vilka regler som gäller om man är privatanställd eller offentliganställd.

Lagar och regler

Låt oss börja titta på de lagar och regler som är viktiga att känna till när det handlar om att använda de nya medierna i praktiken. Bloggande och twittrande i de sociala medierna är fenomen som blivit till möjligheter för många människor i samhället och som under senare år har även kommit att attrahera allt fler yrkesverksamma personer i arbetslivet. Intresset för sociala medier och kommunikation handlar om att vi alla är individer med olika behov. Det kan handla om ett behov av att synas i ett allt mer påtagligt mediebrus. Därför kan också gränsdragningarna mellan det som är arbetsrelaterat, personligt och privat

vara svåra att hålla sig till för många personer. Bloggande och twittrande förekommer i alla yrkesgrupper och på så vis kan man också säga att de nya virtuella mötesplatserna har blivit en angelägenhet för allt fler. En känd författare bloggade under en resa – Skatteverket granskade bloggen i efterhand och bedömde arbetsresan som en semesterresa (Lundberg och Söderlund, 2013). Skatteverket använde också en annan artists blogg på nätet vid en skattegranskning (Gustafsson, 2013).

Vanligt hos bloggare är dock att bloggarnas innehåll handlar om kritik mot arbetsförhållanden, arbetsplatser och olika politik- och sakområden. Alla som beger sig ut i denna virtuella miljö måste vara förberedda genom att ha förvärvat kunskap och insikt i vilka möjligheter men också barriärer som finns. Under senare år har det i medierna rapporterats om begrepp som ”Twitterstrid” och olika typer av bloggar. De erfarenheter som finns av bloggande och twittrande hos professioner i arbetslivet vet vi egentligen ganska lite om. Trots att användandet av sociala medier ökar från år till år samtidigt som olika yrkesföreträdare anmäls för överträdelser, kränkningar och lagbrott, så har utbildningen på området inte följt med i samma takt. Syftet med denna bok är att bidra till att täcka en sådan kunskapslucka. Vi har alla något att lära av de Twitterstrider och fällor som finns i bloggosfären på internet. Vad är det som händer när en anställd i tjänsten sitter vid datorn och skriver ett blogginlägg eller twittrar om en företeelse? Och vilka strider, fällor och konsekvenser kan uppstå när man använder sig av sociala medier på nätet?

I början av boken beskrevs den så kallade *Gevalia blogg* som innehöll beskrivningar och reflektioner på en arbetsplats och var skriven av en sjuksköterska. De texter som bloggaren publi-

cerade på bloggen var öppet kritiska samtidigt som bloggen innehöll många rikliga reflektioner. Bloggandet uppskattades inte av arbetsgivaren. Sjuksköterskan bloggade under tre års tid och avslutade därefter sin tjänst på sjukhuset (Hellgren och Malm, 2007; Sunje, 2007; Erlandsson, 2011).¹

För den som har tänkt sig att använda sociala medier i tjänsten finns det mycket att tänka på innan man handlar, det vill säga formulerar sina åsikter och tankar på nätet (Krusberg och Wikell, 2010; Forsberg, 2013; Fransson, 2013). Detta kapitel handlar om frågan om vad som är lagligt och olagligt för bloggaren. I människovårdande yrken gäller bland annat tystnadsplikt och sekretess (Sandén, 2012; Adolfsson, 2013). Detta gäller naturligtvis även vid användandet av nya medier i tjänsten. Under senare år har användandet av sociala medier blivit rättsligt prövat i domstol.

Hot om våldshandlingar har under senare år uttryckts i sociala medier av elever och studenter bland annat i Sverige. Vid en gymnasieskola i Malmö skrev en 19-årig elev på Facebook följande text: ”Bud på att skaffa ett automatvapen och gå till skolan och skjuta ihjäl en massa elever och lärare och sen skjuta sig själv” (Herkel, 2013). Under år 2012 twittrade en student vid Södertörns högskola i Stockholm om en skolmassaker. Studenten hade på Twitter använt så kallade ”hash tags” och skrivit ”#skolmassaker#Södertörn#kollanyheternaikväll” (Valentin, 2013). Åklagaren skriver följande i stämningsansökan:

XX har den 16 februari 2011 på okänd plats i Stockholmsområdet hotat bland annat personal och studenter vid Södertörns högskola

¹ (Gevalia blogg. (2005, februari). ”State of the art: Sjukvården”. Hämtat från www.gevalia.blogspot.se)

3 Lagligt – olagligt

genom att lägga ut och skicka meddelanden på Twitter innebärande att han skulle genomföra en skolmassaker på Södertörn högskola. Hoten, som har kommit till företrädare för Södertörns högskola kännedom, har varit ägnat att hos läsarna av meddelandet framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom.

(SÖDERTÖRNS ÅKLAGARKAMMARE I STOCKHOLM, 2011, AM-26976-11.)

Studenten dömdes i hovrätten för olaga hot (Svea Hovrätt, Mål nr B153-12). Studenten själv ansåg inte att han hade gjort något fel eller att händelsen var allvarligt menat. Södertörns tingsrätt skriver i domen:

han skrev inläggen i frustration, på grund av att han hade mycket att göra i skolan. Han har även uppgett att de var avsedda som ett skämt och att han inte menade något med vad han skrev. XX har även invänt att jargongen på Twitter är hård och att hans inlägg därför inte kan tas på allvar.

(SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT 2011, DOM B9140-11, S. 3.)

I tingsrättens dom avfärdas detta. Tingsrätten skriver:

Invändningen att jargongen är rå och att det därför skulle vara uppenbart att hotet inte var allvarligt menat avfärdas av tingsrätten då inläggen varit offentliga och därmed tillgängliga för vem som helst.

(SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT 2011, DOM B9140-11, S. 3.)

Studenten dömdes för olaga hot till villkorlig dom och dagsböter. Men fall där en student använt sociala medier och fällt kränkande och nedvärderande omdömen behöver inte drivas vidare till domstol. Snarare kan det bli fråga om en anmälan till en disciplinnämnd vid ett universitet eller en högskola. I två

av fallen som inledde boken kom anmälningar att skickas till rektor och disciplinnämnd för avgörande. Det handlar om sjuksköterskestudenten som bloggade om sin lärare och läkarstudenten som twittrade om lärare och kurskamrater.

Fallet med sjuksköterskestudenten handlar om en anmälan om att studenten ska ha stört verksamheten och utsatt en lärare för trakasserier. I ett utlåtande skriver en chef om hur läraren påverkats av att studenten bloggat. Chefen skriver:

Adjunkt YY har efter kännedom om trakasserier i en blogg författad av studerande XX känt sig rädd och att vara i en utsatt situation. YY är gravid och väntar sitt första barn och eftersom babyen nämns i bloggen har YY känt sig ”dubbelt” hotad. Detta har föranlett att YY inte vågar vara ensam kvar på sitt arbetsrum sena eftermiddagar utan måste se till att en kollega också varit närvarande. Detta har föranlett påfrestningar i en redan ansträngd tjänstefördelning för berörda lärare. Upprinnelsen till ärendet kan troligen hänföras till en underkänd tentamen för XX:s del och YY har haft betänkligheter avseende arbetet med fortsatt tentamenshantering. Det har upplevts mycket frustrerande att möta den klass som XX är studerande i och vid vissa tillfällen har en kollega måst vara närvarande samtidigt. Omedelbart efter händelsen vågade inte YY åka hem med kommunala färdmedel utan hennes man har hämtat henne på arbetsrummet.

(JAKOBSSON, 2009.)

I juni 2009 skriver disciplinnämnden vid högskolan att studentens beteende och agerande är mycket allvarligt. Disciplinnämnden skriver:

Läraren har instämt i sektionschefens yttrande och tillagt att hon tagit det som skrivits om Henne mycket hårt. Hon har lagt ner mycket tid på att hantera situationen och det som inträffat har

påverkat hennes arbetssituation såväl som hennes privata liv. Det XX skrivit i sin blogg har bl.a. gjort att läraren undviker att befinna sig på Högskolan utan arbetar i stället hemma så mycket som möjligt. Högskolan ser mycket allvarligt på det inträffade och händelsen har polisanmälts.

(UTDRAG UR PROTOKOLL FRÅN DISCIPLINNÄMNDEN 2009-06-15.)

I disciplinnämndens beslut framgår:

XX har gjort sig skyldig till förseelse jämlikt 10 kapitel 1 § 2 i högskole-Förordningen (1993:100). Hon avstängs därför från undervisning, prov och annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid Högskolan i Y under en månad.

(UTDRAG UR PROTOKOLL FRÅN DISCIPLINNÄMNDEN 2009-06-15.)

Att studenter stängs av från den högre utbildningen efter att ha stört undervisningen samt utsatt universitetslärare för trakasserier och så vidare genom internet och sociala medier, förekommer i flera fall. Ett annat fall som visar detta är händelsen med en student i vårdvetenskap vid högskolan Z som under år 2014 utsatte en lärare för obehag via internet. Händelsen uppmärksammades i medierapporteringen (El-Mochantaf, 2014). Disciplinnämnden vid högskolan beslutade att avstänga studenten under fyra veckor efter händelsen. I sitt beslut skriver disciplinnämnden:

Enligt 10 kapitel 1 § första stycket 2 högskoleförordningen får disciplinära åtgärder vidtas mot studenter som stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet vid högskolan. Under kvällen och natten den 30-31 januari 2014 har XX skickat ett större antal e-postmeddelanden/PIM-meddelanden till en kvinnlig lärare. Meddelandena har varit osammanhängande. Samtidigt har de på ett närgånget sätt relaterat till hans tidigare kännedom om läraren

och han har använt hennes namn som ogift. I meddelandena har angetts länkar till dels vad som kan betecknas som en krigsfilm, dels bilder med avklädda/lättklädda kvinnor m.m. I flera meddelanden till läraren har XX använt sexuellt provocerande uttryck. Länkarna och innehållet i övrigt i e-postmeddelandena har inte förklarats. XX har vidare uppgett att han vet var läraren bor. Han har inte heller förklarat varför han har lämnat den uppgiften. XX har genom sitt agerande skapat ett sådant obehag att läraren och högskolan ansett det nödvändigt att på olika sätt anpassa undervisningen och höja säkerheten inom högskolan i syfte att försöka undvika ytterligare störningar vid och i samband med föreläsningar och grupparbeten. XX:s agerande och konsekvenserna av det får anses innebära att det finns grund för disciplinär åtgärd enligt 10 kapitel 1 § första stycket 2 högskoleförordningen.

(UTDRAG UR PROTOKOLL FRÅN DISCIPLINNÄMNDEN 2014-04-09, DNR SR2014/28.)

I nämndens protokoll beskrivs också att högskolan polisanmält händelsen. I protokollet framgår:

Högskolan Z har polisanmält det inträffade. Säkerhetsåtgärder i fråga om personskydd har vidtagits i förhållande till läraren. Den förundersökning som inletts med anledning av polisanmälan har senare lagts ned.

(UTDRAG UR PROTOKOLL FRÅN DISCIPLINNÄMNDEN 2014-04-09, DNR SR2014/28.)

I ett yttrande till disciplinnämnden skriver studenten en förklaring till sitt agerande. Studenten skriver:

Jag försvarar inte mitt beteende. Tycker det är klandervärt och känner mig mycket skamsen. Jag har absolut inget agg mot läraren. Jag tycker tvärtom, att hon varit vänlig mot mig och underlättat för mig att komma i gång med studierna. Jag satt ensam hemma i min

egen värld framför datorn och drack några öl samt skrev på datorn. Allt blev sedan så fel. Jag hade ingen avsikt, att i något avseende kränka lärarens värdighet.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR SR2014/28).

Till skillnad från hur läraren har upplevt studentens trakasserier via internet, så beskriver studenten sig inte ha gjort sig skyldig till något sådant. Studenten skriver i sitt brev till disciplin-nämnden:

Jag har i efterhand gått igenom de mail jag skickat. Jag kan inte finna, att jag skulle ha länkat till någon sexfilm. Jag har absolut inte haft för avsikt att trakassera läraren sexuellt. Mina meddelanden innehåller osammanhängande svammel som inte har med sex att göra. Om jag skulle ha skickat något som anspelar på sex, så har detta – som allt annat – skett av ren obetänksamhet.

(YTTRANDE FRÅN STUDENT, DNR SR2014/28.)

Fallet med läkarstudenten som twittrade är ett annat intressant fall. Läraren som anmälde studenten skriver i sin anmälan att lärare på läkarutbildningen ”uppfattat att ovannämnda student uppvisar allvarliga brister i sitt förhållande till lärare och medstudenter samt har uppvisat omdömeslöshet” (Mogren och Lind, 2013). Kursledningen som anmälde studenten skriver följande i sin anmälan:

Följande punkter nedan illustrerar bristande omdöme, oprofessionellt förhållningssätt samt misstänkt brott mot sekretesslagstiftningen:

- studenten har på sitt Twitter-konto gjort ett antal inlägg innehållande nedsättande/kränkande omdömen rörande lärare, studenter och undervisningsmoment på innevarande kurs.

- studenten har publicerat inlägg/meddelanden där han har utgett sig för att vara läkare,
- studenten har i sitt arbete som vikarierande underläkare på Kirurgkliniken, brutit sekretessen och lämnat ut patientuppgifter på nätet (Twitter + länk till Instagram).

(MOGREN OCH LIND, 2013.)

När kursledningen gjorde sin anmälan till disciplinnämnden vid universitetet hade de även ett samtal med studenten. De skriver: ”Studenten var ångerfull och uppgav att hans aktiviteter ej skall upprepas i framtiden”.

Studenten som fick förklara sitt beteende i ett yttrande till universitetet beskrev händelsen på följande vis:

Det var omdömeslöst och jag ångrar djupt mitt agerande i detta avseende. Jag har sedan en tid tillbaka tagit kontakt med både berörda lärare och studenter för att både be dem om ursäkt och förklara att ingenting av det jag skrivit har varit reellt menat på något sätt, utan både ordentligt överdrivet och omdömeslöst och inte riktat mot dem personligen. Jag har i dessa samtal varit öppen respektive ärlig och svara på deras funderingar, och både lärare och studenter har ansett mitt initiativ positivt. Min sociala situation sedan början av terminen har varit ansträngd ur flera aspekter och bidragit till ett sämre omdöme. Det ursäktar inte hur jag uttryckte mig mot lärare och studenter, men omständigheterna gav mig en reducerad förmåga i att härbärgera tankar och känslor.

(UMEÅ UNIVERSITET. YTTRANDE FRÅN STUDENT. DNR 105-1636-13, 2013-11-08).

Studenten skriver också:

Mina nedsättande uttalanden på Twitter blev en sorts omdömeslös ventil för frustration och ångest i min tillvaro som jag inte lyckats

3 Lagligt – olagligt

härbärgera och hantera på egen hand, och inte medvetet riktat mot blivande kollegor och studenter. Jag har respekt för dessa människor och aldrig haft någon intention att såra dem på något sätt vilket jag tyvärr gjorde och ångrar.

(UMEÅ UNIVERSITET. YTTRANDE FRÅN STUDENT. DNR 105-1636-13, 2013-11-08).

Studenten skriver att något sekretessbrott inte har begåtts utan att han har stort förtroende för patienterna. Studenten skriver:

Jag respekterar och värderar högt de patienter jag möter och behandlar, respektive det förtroende de har för mig och sjukvården i att kunna hjälpa/stötta dem med de bekymmer och sjukdomar som de söker för. Sammantaget vill jag poängtera att inget i mitt agerande hade ett medvetet ont uppsåt över huvud taget. Jag har full förståelse för hur det uppfattats av berörda, och jag ber verkligen om ursäkt för mitt agerande. Har vidtagit åtgärder för att börja komma tillrätta med vad jag orsakat, och samtidigt försöka kunna komma vidare och återuppbygga det förtroende hos blivande kollegor som jag försakat. Jag vill bli en kollega som de känner att de kan lita på och ha förtroende för, det är min högsta ambition.

(UMEÅ UNIVERSITET. YTTRANDE FRÅN STUDENT. DNR 105-1636-13, 2013-11-08).

Studenten blev tilldelad en varning för sitt twittrande i januari 2014. I sitt beslut skriver prorektor:

Genom de uppgifter som framkommit i utredningen, inklusive X:s yttrande, finner rektor det utrett att X har, via direkta inlägg på sitt Twitter-konto, fällt, olämpliga och i vissa fall nedsättande kommentarer avseende övriga kursdeltagare och lärare. Dessa har i undervisningssituationen varit medvetna om och störda över,

samt hämmats av den anmäldes inlägg. Inläggen har utförts i direkt samband med undervisningen och därigenom stört undervisningen på sådant sätt som enligt 10 kapitel 1§2p högskoleförordningen kan medföra disciplinär åtgärd. Rektor finner med hänsyn till omständigheterna att påföljden kan stanna vid en varning // Anmälade institution informeras härmed om att de delar av anmälan som rör sekretess samt åberopande av titel ej prövas av Umeå universitet.

(BESLUT 2014-01-10, DNR 105-1636-13.)

Utgången i de båda fallen visar tydligt vad en student riskerar. I ett fall blev studenten avstängd medan det i andra fallet blev en varning som utdelades. En viktig utgångspunkt är att ta reda på vilka lagar och regler som gäller om yrkesutövaren är offentligt anställd respektive privatanställd. För läkare, sjuksköterskor, socionomer med flera yrken kan båda typerna av anställningar vara aktuella från tid till annan. För en yrkesutövare är det därför en god idé att ha i minnet vilken typ av anställning man har exempelvis om en blogg sträcker sig över en längre tid samtidigt som anställningsförhållandena förändras. Särskilt observanta bör de yrkesutövare vara som befinner sig i två olika anställningsförhållanden samtidigt, till exempel en läkare eller sjuksköterska som arbetar på ett universitetssjukhus och parallellt är anställd vid en privatklinik. I boken *Yttrandefrihet och whistleblowing. Om gränserna för anställdas kritikrätt* (2013) skriver rättsvetaren Susanne Fransson att en anställd som är missnöjd med sina arbetsförhållanden måste börja med att ta kontakt med sin arbetsgivare och framföra kritiken. Fransson skriver:

För privatanställda gäller i hög grad att kritiken först ska framföras internt, att den ska vara saklig, och om kritiken sker externt att syftet inte får vara att skada.

(FRANSSON, 2013, S. 110.)

I fallet med den twittrande professorn vid Lunds universitet reagerade universitetsledningen efter att allmänheten hörde av sig med klagomål över twittrandet. Händelsen anmäldes också till JO. Rektor vid Lunds universitet yttrade sig till JO och poängterar att alla anställda har yttrandefrihet. Rektor skriver:

Yttrandefriheten är en förutsättning för en fri debatt om vårt samhälle, vilken Y Universitet särskilt värnar om. Universitetet har på intet sätt önskat hindra någon att uttrycka tankar, åsikter och känslor. Lunds universitet menar dock, i sin roll som arbetsgivare, att det föreligger ett arbetsmiljöansvar med krav på att agera för att utreda händelser som kan påverka arbetsplatsen och dess anställda och som kommit till arbetsgivarens kännedom.

(LUNDS UNIVERSITET, 2013.)

Ledningen vid universitetet agerade menade Rektorn eftersom professorns twittrande hade upplevts som ”stötande”. Rektor skriver till JO:

I förekommande fall har ett twitterinlägg upplevts som stötande och orsakat ett ifrågasättande av universitetets opartiskhet som statlig myndighet. Ifrågasättande från allmänheten har inkommit till universitetet i form av telefonsamtal och e-post som ställts till såväl universitets- som fakultetsledning. Mot bakgrund av detta såg Lunds universitet, som arbetsgivare, ett behov att prata med medarbetaren som författat inlägget om vad som egentligen inträffat och samtidigt berätta om de reaktioner universitetet fått.

Reaktionen från allmänheten mot universitetet uppstod troligen på grund av att medarbetaren på sitt twitterkonto valt att presentera sig som professor vid Lunds Universitet. Vid det samtal som senare hölls med medarbetaren, framkom dock att medarbetaren själv valt att ta bort sin tjänstetitel och arbetsgivare från sitt konto/inlägg snart efter att inlägget gjorts.

(LUNDS UNIVERSITET, 2013.)

Vilka lagar och regler är då viktiga att känna till innan man som bloggare börjar använda sig av de sociala medierna? Några av lagarna, reglerna och konventionerna som är viktiga att känna till är följande:

- Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)
- Tryckfrihetsförordningen (TF), TF 1:1
- Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), 1:2
- Anonymitetsskydd–meddelarskydd
- Lagen om företagshemligheter (FHL), (”munkavlelagen”, lex Bratt)
- Europakonventionen (artikel 10) – rätten till yttrandefrihet

Vid användande av sociala medier gäller att man måste följa gällande lagstiftning och regler. Man får till exempel inte röja någons identitet eller bryta mot sekretess och tystnadsplikt om man tjänstgör i professioner inom människovårdande yrken. Däremot har exempelvis den som bloggar rätt att uttrycka sina åsikter och därmed använda sin yttrandefrihet. Meddelarskydd innebär också att en offentliganställd tjänsteman har fått ett extra skydd för att kunna utöva sin yttrandefrihet och därmed även en möjlighet att kunna öppet kritisera en arbetsgivare offentligt. När en tjänsteman lämnar uppgifter till en journa-

list som arbetar i media får journalisten inte berätta för någon utomstående vad tjänstemannen har sagt. Rättsvetaren Susanne Fransson skriver om innebörden av meddelarfriheten och hur den förhåller sig till grundlagstiftningen. Hon skriver:

Meddelarfriheten är reglerad parallellt i 1:1 tryckfrihetsförordningen, TF, och i 1:2 yttrandefrihetsgrundlagen, YGL, men avsikten är inte att stärka de offentliganställdas yttrandefrihet eller kritikerätt i sig, utan att skapa möjligheter till publicering av uppgifter om den offentliga sektorn. Syftet med att lämna uppgifterna till medierna ska vara att uppgifterna publiceras i grundlagsskyddade medier.

(FRANSSON, 2013, s. 65.)

Om en yrkesutövare registrerar en egen blogg sida eller Facebooksida på internet används en webbplats. Enligt Yttrandefrihetsgrundlagen (1:9) är också en webbplats på internet skyddad av grundlagen. Fransson skriver:

Det är således den fria åsiktsbildningen och informationsfriheten i medier som är i fokus. Meddelarfriheten ger således inget skydd för att lägga ut uppgifter i sociala medier som bloggar och Facebook, såvida inte webbplatser anses vara ett grundlagsskyddat massmedium.

(FRANSSON, 2013, s. 65.)

Whistleblowing har i litteraturen beskrivits som anställdas rätt till såväl intern som extern kritikerätt. När frågor om yttrande- och åsiktsfrihet uppmärksammas av medierna brukar man tala om whistleblowing. Fransson använder uttrycket ”slå larm” (s. 30 Fransson, 2013). En anställd kan ”slå larm” såväl inom en organisation som offentligt i samhället genom att exempelvis

vända sig till en journalist. I litteraturen konstateras också att det inte finns någon lagstiftning specifikt som gäller whistleblowing. Avsaknaden av en begreppsdefinition diskuteras också i den juridiska litteraturen (Fransson, 2013).

För den som har tänkt att blogga på nätet eller använda sig av andra sociala medier är det viktigt att känna till att man ska vara lojal mot sin arbetsgivare. I litteraturen beskrivs de två principerna: lojalitetsprincipen och lojalitetsplikten (Fransson, 2013). Lojalitetsprincipen behöver inte vara uttryckt vare sig skriftligt eller muntligt i något anställningskontrakt.

I en handbok för journalister som handlar om användandet av sociala medier uttalas tydligt vad som gäller för journalister anställda vid Sveriges Radio. Ett viktigt råd som ges är att det alltid är bra att ha ett skriftligt tillstånd från sin arbetsgivare innan man börjar blogga som professionell. Författarna bakom handboken skriver:

Tänk även på att arbete med att skriva på en blogg kan anta en sådan omfattning att det rent av innebär att du sysslar med konkurrerande verksamhet i kollektivavtalets mening. I sådana lägen är det i så fall viktigt att du har skriftligt tillstånd från din chef för att arbeta med till exempel din blogg.

(GILLINGER, 2013, s. 106.)

Någon kan anse att det är svårt att orientera sig i en juridisk djungel av regler och lagar men det handlar om det ansvar som varje bloggare måste ta. Det är inte godtagbart att i efterhand säga till sitt försvar att man inte kände till de juridiska eller etiska regler som gäller för ett privat användande av sociala medier i tjänsten. Ett viktigt råd är att alltid ta reda på vad som gäller innan man börjar använda sig av de nya medierna.

Ett konkret sätt kan vara att man talar med en jurist eller den som är juridiskt ansvarig på arbetsplatsen. Inom den juridiska litteraturen beskrivs noga vad relationen där förtroende och tillit mellan arbetstagare och arbetsgivare råder ska innehålla för delar. Fransson skriver:

Grunden för anställningsrelationen är att parterna har förtroende (tillit) till varandra. Kravet på förtroende sträcker sig dock utanför partsrelationen i det att arbetet oftast utförs i samarbete med andra anställda. Kravet på förtroende kan också sträcka sig utanför arbetsplatsen och omfatta den anställdas fritid. Någon absolut gräns är här svår att dra (se AD 2012:25). Samarbetssvårigheter på arbetsplatsen som påverkar arbetet negativt kan utgöra skäl för att avsluta anställningen. Arbetsgivaren har dock ett stort ansvar för att lösa problemet på annat sätt än genom uppsägning eller avskedande (se t.ex. AD 2000:76).

(FRANSSON, 2013, s. 38F.)

Det är alltså viktigt att vara medveten om ovan principer. Men vilket lagstöd har jag då som bloggare? Konkret finns det tydliga regler som gäller. Det grundläggande är varje persons yttrandefrihet i samhället. Det finns ett starkt skydd för yttrandefriheten i samhället och därmed i arbetslivet. Inom yttrandefriheten har också individen en åsiktsfrihet nämligen rätten att kunna fritt uttrycka sina åsikter om saker och ting. Varje individs yttrandefrihet regleras också av artikel 10 i Europakonventionen. Det finns också en informationsfrihet som i litteraturen beskrivs vara vidsträckt (Fransson, 2013).

Det är viktigt att den som börjar blogga på en egen bloggsida är medveten om de rättigheter och skyldigheter som finns. Det är möjligt att professionsutövare och studenter blir inspirerade

av den öppenhet som förekommer inom hälso- och sjukvården. Som tidigare nämnts har det under senare år i tv sänts flera så kallade reality-serier som visar arbetslivet och vårdsituationer inom hälso- och sjukvården. I dessa tv-program följer tv-team olika yrkesutövande professioner under en arbetsdag. De tv-filmas i akuta vårdsituationer. De berättar om sin vardag och man får följa autentiska samtal med patienter och närstående. De tv-producenter som skapat dessa serier har tillsammans med chefsläkare vid sjukhus skrivit avtal om att patienterna i efterhand ska lämna samtycke till att de filmats och att tv-inslagen sedan ska sändas i tv. Här är frågan hur mycket ett samtycke är värt som lämnas från en patient till vårdgivaren när han eller hon är svårt sjuk och befinner sig i en utlämnad situation (Lundälv och Fogelberg, 2009). Ett produktionsbolag för tv filmade en svårt sjuk patient när han fick vård i livets slutskede på Akademiska sjukhuset i Uppsala. De ansvariga för vården (landstinget) godkände att inslaget skulle sändas i tv. I en dom i tingsrätten år 2013 konstaterades att sekretessbelagda uppgifter röjts men att landstinget inte kan hållas ansvarigt för händelsen (Uppsala Tingsrätt Mål T 1958-12).

Ett syfte med att låta tv-team filma hälso- och sjukvårdspersonal tillsammans med patienter i autentiska vårdsituationer och miljöer har varit att skildra en arbetsvardag inom sjukvården. När sådana serier visas på tv kan det naturligtvis vara så att personal på ett sjukhus uppfattar det som att de kan fotografera patienter och vårdmiljöer med sina egna mobiltelefonkameror och sedan publicera bilderna på sina egna bloggsidor på nätet. Men så enkel är inte verkligheten. På ett sjukhus råder exempelvis fotograferingsförbud, vilket innebär att varken personal eller besökare får lov att fotografera hur som helst.

Rättsfall att känna till

Under år 2012 avslöjades i medierna att det fanns en Facebooksida där en rektor vid en gymnasieskola hade lagt ut lättklädda bilder på sig själv med sexuella anspelningar. Mannen bloggade och hade kontakt med skolans elever på Facebooksidan. Rektorn fick sparken från sitt arbete och fallet behandlades i tingsrätten i Luleå och i Arbetsdomstolen (AD). Båda rättsliga instanserna menade att arbetsgivaren saknade grund för uppsägning (Gunnars, 2012). Arbetsdomstolen menade att rektorns bloggande inte hade med hans jobb att göra över huvud taget. Arbetsdomstolen skriver följande i sin dom:

Arbetsdomstolen konstaterar inledningsvis att bilderna inte har tillräcklig sexuell anknytning. Vidare konstaterar domstolen att bilderna visserligen har inneburit negativ publicitet för gymnasieskolan i media och det därmed har uppkommit uppenbara risker för bolagets och därmed skolans anseende. En negativ medierapportering kan dock inte, enligt domstolen, i sig normalt läggas till grund för uppsägning av en anställd. Rektorn har varken försökt gesken av att gymnasieskolan låg bakom den aktuella Facebook-sidan eller att hans agerande på Facebook-sidan skedde inom ramen för hans anställning. Materialet rör således mannens privatliv (Arbetsdomstolen, AD 2012, Nr 25).

Rektorn fick 100 000 kronor i ett allmänt skadestånd och 32 månadslöner från sin arbetsgivare. Efter att ha varit privat på Facebook kom rektorn i mediernas rapportering att kallas för ”Facebookrektorn” (Gunnars, 2012).

Under 2011 bloggade en polis på sin fritid under namnet ”Farbror Blå” (Gunnars, 2011). Fallet behandlades i Arbetsdomstolen där polismannen menade att han hade använt sig

av sin grundlagsfästa yttrandefrihet. Dessutom var bloggen en fritidssyssla. Arbetsdomstolen gav polismannen rätt.

Även en annan gång fick en polisman rätt i Arbetsdomstolen efter att ha bloggat om sitt polisliv i samband med en FN-tjänstgöring. Arbetsgivaren menade att polismannen bloggat om sådana förhållanden och en sådan människosyn som inte var förenlig med polisens egen värdegrund (Arbetsdomstolen Dom 74/11, Mål A, 156/10). I domen från Arbetsdomstolen beskrivs polismannens bloggande på följande vis:

Vid bedömningen av den aktuella bloggans innehåll och karaktär måste man beakta bloggen i dess helhet. I ett inlägg med titeln ”Tips till föräldrar!” gavs råd om hur föräldrar kan och bör visa omsorg om sina barn i fråga om missbruk och dåligt umgänge m.m. I ett inlägg med titeln ”Vågar du vittna?” framhölls vikten och betydelsen av att den som är vittne till brott också vågar vittna om detta. I ett inlägg med titeln ”Studenttider” varnades för faran med alkohol i samband med studentfirande. I ett inlägg ”Till H. (och er andra)!” lyftes den bristande källkontrollen på internet fram varvid anmärktes att läsaren av bloggen inte skulle vara säker på att bloggförfattaren verkligen var polis. I inlägget ”Brotten polisen struntar i” berördes en tidningsartikel med samma namn, varvid innehållet i artikeln bemöttes i sak samtidigt som det framfördes synpunkter på att artikeln inte var objektivt skriven utan gav en onödigt negativ bild av polisen.

(ARBETSDOMSTOLEN DOM 74/11, MÅL A, 156/10.)

Det beskrivs även i domen vilka konsekvenser som polismannens bloggande ska ha fått för kollegor inom polisen:

Blogginläggen var utformade på ett sådant sätt att de kom att bli djupt kränkande även för L.V:s chefer och kollegor, vilket under-

grävde förutsättningarna för ett fortsatt samarbete. Effektiviteten, arbetsmiljön och samarbetsklimatet har blivit lidande genom den turbulens bloggandet orsakade inom polisen. En arbetstagare som har författat en blogg av det här slaget och som har medfört sådana reaktioner, kan inte kräva att få kvarstå i sin tjänst, eftersom hans beteende har varit ägnat att allvarligt störa förhållandena på arbetsplatsen. Till de förpliktelser som följer av ett anställningsavtal följer nämligen en skyldighet att inte uppträda så hänsynslöst mot andra anställda att relationerna på arbetsplatsen, och andra arbetstagers anspråk på rimligt goda arbetsförhållanden, allvarligt skadas eller äventyras. I detta fall har relationerna på arbetsplatsen skadats till följd av L.V:s agerande, vilket har inneburit allvarliga samarbetssvårigheter och bl.a. medfört att det inte har gått att finna lämpliga arbetsuppgifter för honom. Den omdömeslöshet som L.V. har uppvisat har varit ägnad att i grunden rubba polismyndighetens förtroende för honom som anställd.

(ARBETSDOMSTOLEN DOM 74/11, MÅL A, 156/10.)

Arbetsdomstolen gav polismannen rätt och menade att mannen använt sin grundlagsskyddade yttrandefrihet när han bloggade. Dessutom fick mannen ett skadestånd från arbetsgivaren. Arbetsdomstolen skriver i domen:

Domstolen har i domen AD 2003 nr 51 sammanfattat rättsläget så här: En myndighet kan i regel inte ingripa mot en anställd vid myndigheten för att den anställde genom att utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter förorsakat störningar i verksamheten eller skadat myndighetens anseende och allmänhetens förtroende för myndigheten. Annat kan måhända gälla om det är fråga om en arbetstagare med en utpräglad förtroendeställning och direkt ansvar för myndighetens beslut eller i andra ytterlighetssituationer. Ett utrymme finns för att vidta åtgärder med anledning av allvarliga samarbetssvårigheter, även om dessa ytterst i viss mån kan ha

sin grund i att en arbetstagare utnyttjat sina grundlagsfästa fri- och rättigheter. Givetvis bör en myndighet också kunna ingripa mot en anställd som inte utför sina arbetsuppgifter på ett riktigt sätt. L.V., som inte kan anses ha någon utpräglad förtroendeställning inom polisen, har i bloggen låtit en fiktiv karaktär, Farbror Blå, komma till tals och således inte uttryckt några åsikter för egen räkning i eget namn. Enligt Arbetsdomstolens mening är det inte i det här fallet fråga om en sådan ytterlighetssituation som domstolen avsåg i den citerade texten. Det sagda innebär att sådana följder av L.V:s användning av yttrandefriheten som förtroendeförlust, förlorat anseende samt upprördhet och känslor av kränkning bland allmänheten och statsanställda inte i sig kan läggas till grund för att avsluta hans anställning hos polisen. I den utsträckning sådant kan ha förekommit får staten alltså tåla det.

(ARBETSDOMSTOLEN DOM 74/11, MÅL A, 156/10.)

När socialarbetare använder sig av sociala medier har det bland annat handlat om att informera om Socialtjänsten och socialt arbete i kommunen. Användandet av Facebook har även intresserat socialarbetare då de haft Facebook som ett så kallat insamlingsinstrument. Ett exempel är följande. En familj kände sig kränkt av att en socialsekreterare använde sig av Facebook för att kunna komma åt information om familjen eftersom familjen ansökt om försörjningsstöd. Familjen anmälde händelsen till JO (Harrysson, 2013). I sin JO-anmälan skriver familjen följande (citatet är återgivet från JO-anmälan):

Kränkande och privat intrång utnyttjande av personliga kontakter har XX gått in på sin privata facebook sida och via gemensamma kontakter med våra barn på facebook 'snokat' för att använda som hot och förtal samt utpressning mot oss vid ansökan om försörjningsstöd. Jag anser att myndigheten/tjänstemannen har agerat

felaktigt genom att se ovan. Socialsekreterare får väl inte använda sig av sådana metoder.

(JO-ANMÄLAN, 2013-04-29.)

I ett yttrande till JO skriver en chef vid individ- och familjeomsorgen följande:

Socialnämndens bedömning är att inget felaktigt har gjorts i handläggningen av ärendet. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer får en myndighet använda alla tillgängliga information och ansvarar för att en beredning av ett ärende blir så fullödigt så att ett beslut kan fattas. Då information genom facebook och bloggar är öppen och offentlig har inte kontakt med någon annan myndighet eller privatperson tagits. Inget sekretessbrott kan därmed anses ha gjorts.

(LIND, 2013.)

Chefen skriver vidare i sitt yttrande att Facebook kan användas som ett instrument för socialsekreterare i deras handläggning. Chefen skriver:

När det gäller försörjningsstöd så är det inte kravlöst och det innebär att var och en i första hand är skyldig att tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig lösning. Grundliga utredningar och kontroller görs för att felaktiga utbetalningar inte ska ske och för att säkerställa en rättssäker handläggning. Socialnämnden utför kontroller hos de myndigheter som är adekvata för sökandes situation och inlämnade ansökan. Ytterligare utredningar utöver det som det inte finns behov av görs inte. I detta har handläggande socialsekreterare via facebook fått kännedom om hund- och hästhållning och innan den informationen har använts i handläggning av ärendet frågat sökanden om förhållandet. Handläggande socialsekreterare har fått information

om förhållandet med hundar och hästar och värderat informationen och gjort bedömningen att informationen inte ska användas som beslutsunderlag detta fall.

(LIND, 2013.)

Att använda sig av sociala medier som exempelvis Facebook är något som en del kommuner är noga med att informera sina socialarbetare om. I en handbok om sociala mediers användning i Stockholms stad skriver Johanna Löfvenius följande:

Om informationssökningen används som underlag för en utredning inom socialtjänsten bör den även dokumenteras och journalföras. Det enklaste sättet att dokumentera information på en webb-sida är genom att göra en så kallad skärmdump, det vill säga en avbild av det som syns på skärmen.

(LÖFVENIUS, JOHANNA, 2012, S. 25.)

Det finns exempel på hur olika professionsföreträdare bloggat om sig själva och att bloggandet handlat om deras egna sjukdomar eller funktionsnedsättningar. Ett sådant fall handlar om en kvinna som bloggade om sin egen neuropsykiatriska funktionsnedsättning – ADHD. En förskolechef bloggade om sin egen ADHD på fritiden. Kvinnan arbetade på en privat förskola och blev av med sitt arbete efter att bloggen avslöjats. Hon fick hjälp av sin arbetstagarorganisation (Läraryrskommittén) som stämde förskolan till Arbetsdomstolen (Gunnars, 2012). Läraryrskommittén krävde att kvinnan skulle få 150 000 kronor i ett allmänt skadestånd samt totalt 200 000 kronor i så kallad diskrimineringsersättning. Fallet slutade med att parterna genomgick en förlikning och kvinnan fick fem månadslöner. I en artikel i tidningen Lag & Avtal säger kvinnan: ”Det hade

varit intressant att se vad Arbetsdomstolen skulle ha kommit fram till, men samtidigt är det skönt att lägga det här bakom mig” (Lag & Avtal, 2012b). Det senare fallet är ett bra exempel på att alla fall inte blir rättsligt bedömda i domstol. I detta fall berättade förskolechefen att det var skönt att kunna gå vidare i stället för att saken blev rättsligt prövad i Arbetsdomstolen.

Policy och riktlinjer

Många arbetsgivare har egna policyer över hur sociala medier får lov att användas i tjänsten. Det finns också riktlinjer som måste följas på en arbetsplats. Vid företaget Sveriges Radio har man tagit fram en handbok för journalister (Gillinger m.fl., 2013). Eftersom det är så svårt att med exakthet säga var gränserna går i användandet av sociala medier kan policyer och riktlinjer vara till god hjälp. Därför är ett gott råd att alltid först ta reda på vad som gäller på den arbetsplats som man arbetar vid. Reglerna och förhållningssätten kan skilja sig åt mellan arbetsgivare och framför allt beroende av vilken typ av verksamhet det handlar om. Inom området journalistik och kommunikation finns det historiskt en tradition att noggrant följa och dokumentera de rättsregler och policyer som styr och reglerar handlingsoffentlighet och sekretess. För en arbetande journalist är det nödvändigt att vara väl förtrogen med offentlighet och sekretessfrågor. För det första handlar det om att journalistiken ska kunna upprätthållas och utvecklas. Men det handlar också om exempelvis hur en journalist ska kunna få tag på uppgifter enkelt och snabbt vid en granskning av en verksamhet. Lika viktigt är det att en journalist har kunskap om vad som gäller om han eller hon börjar blogga privat om

tankar, upplevelser och möten. Den professionella yrkesutövaren inom andra yrken har mycket att lära av journalisten och publicisten. De möts ju nämligen i de sociala medierna. Inte sällan är det journalister som läser blogg- och Twitterinlägg som är publicerade av yrkesverksamma läkare, sjuksköterskor och socialarbetare för att bara nämna några.

Fallgropar

Det finns flera fallgropar som en professionell yrkesutövare måste vara uppmärksam på innan denna bestämmer sig för att börja använda sig av sociala medier privat. För det första är det viktigt att vara medveten om vilken dator som används som verktyg. Säkerligen finns det de som bloggar och som använder sig av sina smartphones som de har i fickan. Andra väljer att skriva på den arbetsdator som finns på arbetsplatsen. Tänk på att allt du skriver på en dator registreras och kan spåras. Du måste alltid vara medveten om att de konton till sociala medier som du använder i tjänsten aldrig är privata eftersom du representerar din arbetsgivare. Lika viktigt är det att man aldrig använder sin privata Facebookprofil i tjänsten. Distinktionen mellan privat och professionell handlar inte endast om sekretess, företagshemligheter, lojaliteter till arbetsgivaren och så vidare. Det handlar även om trovärdighet och uppträdande gentemot allmänheten. I ett råd till radiojournalister beskrivs detta på följande vis:

Undvik att använda din privata Facebook-profil i tjänsten, till exempel i kommunikation med lyssnare och besökare på webben. Tänk på att du uppträder som företaget Sveriges Radio när du surfar från våra företagsdatorer. Alla våra datorer får en IP-adress

som tillhör Sveriges Radio. Det betyder till exempel att om du redigerar en Wikipedia-artikel utan att ha eget konto så kommer det att se ut som om det är Sveriges Radio som skrivit. Eller om du aldrig så anonymt kommenterar på en blogg så kommer blogginnehavaren se att du kommer från Sveriges Radio. Samma sak gäller såklart på olika webbforum – det är inte ovanligt att deltagarnas IP-adresser visas i klartext i inläggen. Det kan innebära att Sveriges Radios trovärdighet kan ifrågasättas.

(GILLINGER, 2013, S. 107.)

Möjligheter

Det kan synas vara svårt att sätta sig in i det juridiska regelverket, det vill säga vad som gäller juridiskt om de sociala medierna. Det är viktigt att man inte låter sig hindras av regler och bestämmelser utan i stället tar reda på vad som gäller. Praktiska råd blir därför att ta hjälp av den juridiska expertis som finns på din arbetsplats när det specifikt handlar om interna regler och bestämmelser om användandet av sociala medier. Det kan även vara värdefullt att be om stöd från sin arbetstagarorganisation som har jurister till sitt förfogande. Att använda de nya medierna i tjänsten kan skapa oändliga möjligheter för den som är nyfiken och beredd att pröva sina vingar på nätet. Att känna sig trygg i rollen som en bloggare är bra eftersom man då kan lägga sin kraft på idéer, textproduktion och publiceringar på nätet. Därför är det viktigt att var och en kan se möjligheterna framför hindren. Naturligtvis är det noga med att man inte har för bråttom i starten utan att man lugnt tar reda på vad som gäller på den arbetsplats där man befinner sig. Detta kan ses som möjligheter men också utmaningar. För en del kan det till och med uppstå ännu fler frågor om man har till exempel två

anställningar. För en professionell yrkesutövare som arbetar halvtid på en offentlig tjänst och samtidigt tjänstgör halvtid som privatanställd i ett företag blir det extra viktigt att ha koll på vilka regler som gäller. Det är till exempel inte ovanligt att en läkare tjänstgör på ett sjukhus inom den offentliga hälso- och sjukvården och parallellt även privatpraktiserar vid en privat läkarmottagning. Detsamma kan gälla för en socionom som arbetar inom Socialtjänsten men som även tjänstgör inom ett privat behandlingshem.

Sammanfattning

Det finns juridiskt skydd för den person som börjar använda sig av sociala medier privat. För att kunna känna sig trygg med att blogga behöver man ändå känna till sina rättigheter och skyldigheter på det juridiska området. För det första är det viktigt att själv ta reda på vad som gäller på den egna arbetsplatsen. Varje anställd måste nämligen vara lojal mot sin arbetsgivare. Det finns två principer som är väsentliga att känna till, lojalitetsprincipen och lojalitetsplikten. I kapitlet har beskrivits att det finns medieföretag som rekommenderar sina anställda journalister att vara noggranna med att få till stånd ett skriftligt tillstånd från sin arbetsgivare om vad som gäller för rätten att till exempel blogga privat. Det är även viktigt att vara observant på vilken arbetsgivare som man är anställd hos, det vill säga om man är offentligt anställd eller privat anställd. Likaså är det alltid viktigt att vara medveten om vilken dator som används och vilket IP-nummer som är kopplat till datorn. Inte minst måste man som exempelvis bloggare vara medveten om att de inlägg som man publicerar på nätet kan spåras till den dator

som används vilket innebär att det som en yrkesutövare publicerat på nätet kan betraktas av läsaren som ett uttalande som gjorts av en person som är i tjänst och inte som ett privat inlägg i exempelvis en debatt.

Tänk på

- Om du använder sociala medier i tjänsten är du skyldig att ta reda på vilka juridiska förutsättningar som gäller. Kontakta alltid din arbetsgivare.
- Be att få ett skriftligt tillstånd från arbetsgivare om du ska blogga om ditt arbete.
- Grundlagstiftningen ger dig skydd att meddela dig fritt, tryckfrihet och yttrandefrihet.
- Du har rätt att öppet kritisera din arbetsgivare. Tänk alltid på att kommunicera med din arbetsgivare först och ta upp brister på ditt arbete.
- Det är viktigt att vara lojal mot din arbetsgivare. Lojalitetsprincipen och lojalitetsplikt gäller. Var vaksam när du byter arbetsgivare, till exempel om du varit offentligt anställd och blir privatanställd. Olika regler gäller.
- Ta del av rättsfall gällande sociala medier och vilka konsekvenserna kan bli.

Nyckelord

Lagligt, olagligt, rättsfall, fallgropar, anställning, offentligt anställd, privatanställd, yttrandefrihet, whistleblowing

4 Etiskt – oetiskt

I vårt mediesamhälle konsumeras nyheter och information i hög hastighet. Vilka etiska spelregler gäller när de sociala medierna används i tjänsten? Vad kan man göra utifrån etik och moral? Vilka etiska dilemman är vanliga? Dessa frågor är viktiga att kunna förhålla sig till och reflektera över innan man fattar beslut att skriva en text och publicera den via de sociala medierna. Som läkare, sjuksköterska, socionom eller annan yrkesutövare som arbetar med patienter och klienter är det viktigt att vara medveten om vad man kan skriva och uttala sig om exempelvis på en blogg (Brandt, 2011). I bokens inledning presenterades bland annat ett fall med en läkarstudent som twittrade om sin utbildning, en sjuksköterska som bloggade om sin arbetssituation och en professor som twittrade nedsättande om två kvinnor. I detta kapitel diskuteras de fem fallen utifrån etik.

Etiska spelregler att känna till

I detta avsnitt introduceras etik och etiska förhållningssätt i fråga om att använda nya medier i tjänsten. För att lära oss mer om etik och etiska principer kan det vara relevant och

intressant att diskutera några principer och relatera dem till de fall som inledde boken. När yrkesutövaren använder sociala medier är en av de grundläggande sakerna man måste tänka på att ta hänsyn till etik och moral. I boken *Svåra val. Tankar om yrkesetik i socialt arbete* skriver socionomen Karin Sääf Göransson (Sääf Göransson, 2012) om olika etiska principer som ställs mot varandra när man talar om etiska dilemman i människovärdande yrken. De principer som hon beskriver är viktiga för en yrkesutövare som har tankar på att börja använda sig av sociala medier. Det handlar om följande:

- Självbestämmandeprincipen
- Godhetsprincipen
- Skadeprincipen
- Rättvis principen

Den första principen (självbestämmandeprincipen) innebär att varje individ har en rättighet att själv bestämma över sitt liv. Godhetsprincipen som är den andra principen, innebär att ”vi bör alltid göra gott mot andra och sträva efter det som gör det lättare att leva” (s. 10 i Sääf Göransson, 2012). Den tredje principen omfattas av den så kallade skadeprincipen som innebär att vi medmänniskor alltid har en plikt mot varandra att inte orsaka den andre någon skada eller lidande. Avslutningsvis innebär rättvis principen att alla individer i samhället ska behandlas lika utifrån de olika behov som finns.

De båda principerna godhetsprincipen och skadeprincipen är särskilt angelägna att reflektera över innan en yrkesutövare bestämmer sig för att använda de nya medierna i tjänsten. Varje person måste ställa frågan till sig själv om det som publiceras

och skildras exempelvis på en blogg endast är av godhet och inte kan komma att riskera att skada någon. Om det råder någon tveksamhet är det bästa att avstå från att publicera material i sociala medier som kan komma att få oanade konsekvenser för de inblandade personerna.

I boken *Förvaltning, stat och samhälle* (1992) konstaterar också Lennart Lundquist att etik är en fråga om moral hos individen, något som kan handla om gott respektive ont eller vad som kan betraktas som rätt eller orätt. När vi talar om nya medier i tjänsten är det viktigt att var och en inom en profession förhåller sig till etik och etiska frågor. För att kunna göra detta krävs enligt Lundquist att man har klart för sig vilka etiska system som kan sägas gälla inom offentlig verksamhet. Lennart Lundquist talar om tre etiska system som han benämner på följande vis:

- Egenetik
- Professionsetik
- Förvaltningsetik

Med egenetik menar Lundquist ”de föreställningar om gott och ont, rätt och orätt som individen alltid bär med sig – hans personliga etik. Den kan t.ex. vara grundad på en religiös övertygelse (samvete)” (s. 63 i Lundquist, 1992). I en förvaltning består egenetiken av tjänstemannens privata värderingar. Värderingarna kan tjänstemannen även bära med sig in i sin egen yrkesroll. Det andra etiska systemet – professionsetiken som även kallas för yrkesetik – handlar om utbildning som tjänstemannen genomgått samt yrkeskåren som han eller hon tillhör. Lundquist skriver: ”För att bli accepterad som profession förutsätts att yrkesgruppen i fråga har en speciell etik för

sin verksamhet” (s. 63 i Lundquist, 1992). Det sista etiska systemet som är viktigt att känna till består av förvaltningsetiken. Denna etik omfattar alla professionsföreträdare (tjänstemän) som är anställda och verksamma i en förvaltning. Inom detta etiska system finner vi etiska koder som är mer eller mindre formaliserade. Förvaltningsetiken består av tjänstemännens gemensamma etiska värderingar.

De fem fall som inledde boken kan analyseras utifrån dessa tre etiska system. Det är viktigt att vara medveten om vilka fällor som finns i dessa etiska system. Man skulle kunna tala om en så kallad egenetikfälla, som innebär att det uppstår risker när en tjänsteman låter sin egenetik ta överhanden och bli vägledande. Ett exempel är när en tjänsteman väljer att dra egna slutsatser om ett etiskt problem utan att vilja ta någon som helst hänsyn till de andra värderingar och hållningar som finns i samhället. Frågan om vad som är gott eller ont (rätt eller fel) avgörs utifrån tjänstemannens egna värderingar. För att undvika denna fälla behövs en ständig diskussion och dialog om vad som kan betraktas som gott respektive ont samt rätt eller fel. För att undvika att tjänstemannen hamnar i en så kallad egenetikfälla krävs att han eller hon blir förtrogen med de tre etiksystemen. Det första steget i den så kallade etiktrappan är att tjänstemannen måste vara aktiv och delaktig i att utveckla förvaltningsetiken på den egna arbetsplatsen. Det juridiska perspektivet får här en stor betydelse. Tjänstemannen måste vara förtrogen med hur den institutionella kontexten är uppbyggd. Det innebär att han eller hon ska kunna lagar, förordningar och regler som gäller inom området. Att känna till och vara förtrogen med värdegrunden på arbetsplatsen är mycket viktigt för varje yrkesutövare. Förvaltningsetiken är en förutsättning för professionsetiken. På det

andra steget i etiktrappan hittar vi just professionsetiken. En professions förhållningssätt till etik byggs upp och diskuteras alltid utifrån riktlinjer och lagar som gäller inom ett specifikt område. Om en tjänsteman är förtrogen med professionsetiken kan han eller hon förhålla sig till lagar och regler vilket gör att risken minskar för att tjänstemannen ska fastna i egenetiken. Det tredje och sista steget högst upp på etiktrappan handlar om egenetiken. Denna etik handlar om det bemötande som tjänstemannen ger en individ när han eller hon möter denne i tjänsten. Man skulle kunna säga att egenetiken kan vara god om en tjänsteman följer såväl förvaltningsetik som professionsetik. Men en tjänsteman som varken följer förvaltningsetiken eller professionsetiken riskerar att hamna i en så kallad egenetikfälla som gör att han eller hon ensidigt har valt att följa sina privata värderingar i tjänsten. Tjänstemannen kan då komma att helt bortse från regler och uppdrag som ska gälla inom tjänsten. För att man som tjänsteman ska kunna bli medveten och undvika att hamna i egenetikfällan krävs att man måste ha kunskap och kännedom om den yrkesetik som råder inom den egna professionen. Med andra ord har utbildning i yrkesetik en avgörande betydelse.

En viktig princip inom yrkesetiken som avser flertalet professioner är att man har förbundit sig att i en yrkesutövning möta och bemöta individer (klienter, patienter, elever och så vidare) med respekt. Den professionella yrkesutövaren måste alltid skydda individen i mötet från skada, kränkningar eller trakasserier.

Sjuksköterskan som bloggade i den så kallade *Gevalia blogg* ville beskriva arbetsförhållandena och arbetsorganisationen utifrån de egna erfarenheterna. Det handlade om självupplevelser och reflektioner. Sjuksköterskan beskrev dag för dag

hur arbetet fortskred på sjukhuset. Den första principen (självbestämmandeprincipen) skulle kunna tolkas som att sjuksköterskan själv ville berätta om de egna upplevelserna och perspektiven i sin egen arbetsvardag. Rätten att få själv bestämma över de egna uttrycksformerna blir därmed unik. Den andra principen (godhetsprincipen) kan också sägas vara uppfylld då sjuksköterskan i sin text strävat efter att ifrågasätta den rådande ordningen och förhållandena jämfört mot hur till exempel en god omvårdnad och organisation skulle kunna vara i praktiken.

Skadepincipen som är den tredje principen innebär att exempelvis en bloggare inte har till uppsåt att skada någon i sitt skrivande. Sjuksköterskan beskriver inte någon person med nedsättande ordalag eller röjer identiteten på någon anställd eller patient. Snarare är sjuksköterskan försiktig i språkbruket. Också den fjärde principen (rättvis principen) kan sägas vara uppfylld i fallet med den bloggande sjuksköterskan.

När det gäller det första fallet som handlar om sjuksköterskan som bloggade om sin arbetsplats kan man säga att samtliga etiska system är relevanta. Sjuksköterskans blogg väckte reaktioner på arbetsplatsen och i arbetsledningen. Bloggaren berättade om reaktionerna i medierna. Sjuksköterskan berättade att han hade blivit inkallad på möte med sin överordnade chef (Hellgren och Malm, 2007). Sjuksköterskan berättar om konsekvenserna av att ha skrivit på *Gevalia blogg* för journalister vid olika tidningar:

- Hon sade att hon hade tänkt att ge mig ett nytt vikariat, men att det jag skrivit låg mig i fatet och gjorde att jag inte längre var aktuell för ett arbete. X undrade också varför han befann sig på arbetsplatsen ”över huvud taget” eftersom han – med tanke på bloggans innehåll – så uppenbart tyckte illa om att arbeta där, samt

förklarade att hon själv älskade sitt arbete och gick dit med glädje varje morgon. – Tycker man inte så måste man vara sjuk, sade hon, och undrade om jag var deprimerad.

(HELLGREN OCH MALM, 2007.)

I en tidning beskrivs konsekvenserna av bloggandet på följande vis:

Enligt Y poängterade även chefen att det inte var fråga om att han brutit tystnadsplikten eller avslöjat några affärshemligheter, utan att han helt enkelt inte var önskvärd på grund av sin inställning till arbetet.

(HELLGREN OCH MALM, 2007.)

Sjuksköterskan berättade för en journalist om konsekvenserna som han upplevde blev följden av en tids bloggande:

Jag fick aldrig veta vad var det hon inte gillade i min blogg. Jag blev diskvalificerad från mitt jobb på grund av det jag skrev på min fritid inte på grund av min kompetens.

(SUNJE, 2007.)

Sjuksköterskans förklaring till bloggandet om arbetslivet beskrevs i en tidningsartikel på följande vis:

– Jag skriver för att ge min egen version på hur det är att jobba inom den svenska sjukvården. Visst kan vi läsa om massa siffror och statistik som berör vården men vi får inte läsa så mycket om de riktiga upplevelsorna. Om hur det egentligen är att jobba i en sådan stressig miljö samtidigt som man ska ta hand om sitt liv också.

(SUNJE, 2007.)

Arbetsgivaren berättade i medierna att förlängningen av vikariatet för sjuksköterskan inte hade något med bloggandet att göra.

Bokens andra fall handlar om sjuksköterskan som bloggade om en lärare och sedan blev avstängd. Studenten hävdade att det inte var meningen att läraren skulle få ta del av bloggen. När hon skulle förklara sitt agerande för ledningen på högskolan upplevde hon sig själv ha blivit ifrågasatt och utsatt.

I bokens tredje fall beskrivs en ung läkarstudent som under sin läkarutbildning använder sig av Twitter. Mannen varnades av rektor vid universitetet för den nedsättande kommunikationen på Twitter medan mannen själv i ett yttrande förklarade att han inte hade för avsikt att skada någon medmänniska, vare sig personal eller kurskamrater. Studentens twittrande hade bedömts som förutom kränkande såväl oprofessionellt som omdömeslöst. Studentens agerande kan man tolka som att han använde sig av sin egenetik och kom att gå in i den så kallade egenetikfällan. Twittrandet kan inte sägas vara förenligt med etiska principer och kodex för professionen. Likaså bröt twittrandet mot den förvaltningsetik som råder vid universitetet. De två sista fallbeskrivningarna där två professorer twittrade nedsättande om kvinnor på nätet handlade också om hur de gick in i den så kallade egenetikfällan. De båda ansåg att de inte hade gjort något fel ur etiskt hänseende samtidigt som deras agerande kan tolkas som brott mot såväl förvaltningsetiken som professionsetiken. I fall tre beskrevs en sjuksköterska som bloggade nedsättande om sin utbildning och lärare, ett agerande som kan tolkas som motsatsen till ett av en sjuksköterskas grundläggande ansvarsområden, nämligen att lindra lidande (Svensk Sjuksköterskeförening, 2014). I kodex för sjuksköterskor föreskrivs även följande: ”Sjuksköterskan uppvisar professionella värden såsom respektfullhet,

lyhördhet, medkänsla, trovärdighet och integritet” (s. 4). Förtroende och uppträdande är också viktiga ledord i sjuksköterskans etiska kodex: ”Sjuksköterskan uppträder alltid på ett sådant sätt att yrkets anseende stärks och allmänhetens förtroende ökar” (s. 5). En tredje tydlig skrivning i kodex för sjuksköterskor visar vikten av en hög etisk medvetenhet: ”Sjuksköterskan medverkar till en etisk organisationskultur och tar ställning mot oetiska metoder och förhållanden” (s. 5). Det är naturligtvis viktigt att förhålla sig till dessa etiska perspektiv såväl för en yrkesverksam sjuksköterska som en blivande sjuksköterska (student).

I tidningen *Moderna läkare* som ges ut av föreningen Sveriges Yngre Läkares Förening (SYLF) skriver läkaren Anne Brynolf om gränserna och professionalitetens betydelse. Hon skriver:

Det finns även risk, som dock inte ska överdrivas, för att en googleflink patient kan finna sin egen erfarenhet i doktorsns flöde. Inlägget, hur harmlöst det än må te sig, kan därmed uppfattas som ett sekretessbrott. Därtill kan inlägg upplevas som oprofessionella, av en Twitteraktiv allmänhet eller dito kollegor. Nå, saken är att Twitter har varit mitt gift sedan 2008. Jag känner mediet, gillar det skarpt. Det twittras också som aldrig förr, inte minst bland kollegor. På fack- och fikonspråk, med rå humor diskuteras allt från IT-system till knäckrecept. Twitter är utmärkt för rapp konversation, för att dela med sig av länkar till intressant läsning. Mycket är på skoj, snicksnack kollegor emellan. Men för den som söker sig hitåt är mitt råd detta: i somligt, håll tand för tunga. Läkare har också erfarenheter, irritationsmoment och funderingar som inte passar sig i sociala medier. Det är viktigt att minnas, även när det pyser ur öronen av frustration och irritation. Du vet aldrig vem som läser – eller vad hen tänker. Det är som det sägs: 'What's on the Internet, stays on the Internet'. En ansad feed är den bästa huvudkudden.

(BRYNOLF, 2014, s.9.)

Att hålla diskussionen levande om etikens betydelse vid användande av sociala medier i tjänsten är en absolut nödvändighet. Exemplet med inlägget i tidningen *Moderna läkare* visar att en sådan diskussion också äger rum bland yngre läkare.

Det är intressant att notera att de etiska frågorna inte har diskuterats och blivit mer utvecklade än vad som är fallet i de fem fallbeskrivningarna. De etiska resonemangen uteblir i stort sett i den efterföljande uppmärksamheten. Likaså talas det väldigt lite om de kränkningar och kränkningsskador som drabbade personer har fått genom de olika publiceringarna.

Bli bloggad om

Sedan några år tillbaka har fackliga organisationer uppmanat de yrkesutövare som bloggar och är privata på nätet att vara försiktiga med vad de skriver (Wärngård, 2012).

Det är inte längre ovanligt att sjukvårdspersonal, exempelvis läkare och sjuksköterskor använder sig av olika bloggar, Facebook eller Twitter där de framträder med namn, fotografier och sina arbetsplatser. Bloggarna berättar också om hur de lever som privatpersoner. På nätet finns skildrat hur läkare och sjuksköterskor med olika privata och sociala problem eller sjukdomar berättar om sina egna liv. En stor öppenhet kan leda till att den professionella yrkesrollen och förtroendet för denna blir ifrågasatt av allmänheten. I en artikel i tidskriften *Dagens Medicin* ställs frågan: ”Vill patienten som söker på vårdcentralen mötas av en läkare eller sjuksköterska som han eller hon vet har äktenskapsproblem, ätstörningar eller en psykisk diagnos?” (Wärngård, 2012).

De fem huvudfall som inlett boken reser flera frågor om etik

och etiska dilemman i samband med att en professionsutövare använder de nya medierna i tjänsten. I det första fallet kan man vid en genomläsning av bloggen konstatera att beskrivningarna i citaten är autentiska och därmed verklighetstroga. Inga dramatiska avslöjanden görs i texterna. En äldre patient beskrivs men anonymiseras och bloggen har inte lämnat ut henne. Det är en fråga om en allmän beskrivning som görs. Inga arbetskollaborer eller deras personliga integritet kränks i de framställda texterna i bloggen. En fråga som kan resas är i vilken grad ett sådant här blogginslag kan skapa otrygghet eller till och med rädsla för patienter och närstående över hur vårdssituationer kan se ut i verkligheten. I det andra fallet beskrivs hur en läkarstudent har twittrat om lärare och kurskamrater. Slutligen, i de två andra fallen beskrivs hur två professorer använt sig av Twitter för att ge uttryck för åsikter.

Inom läkarkåren har man kommit långt med ett etiskt utvecklingsarbete när det handlar om etik och förhållningssätt i de sociala medierna. Bland annat har Svenska Läkaresällskapet gjort en etisk guide om vad man som läkare måste tänka på vid användandet av sociala medier som läkare. I bokens avslutande kapitel beskrivs några av dessa råd.

I *Läkartidningen* har också läkarkårens professionella förhållningssätt till Twitter uppmärksammas under senare tid (Gunnarsdotter, 2013). I en studie vid Karolinska institutet har tweets, det vill säga Twitterinslag, som är etiskt problematiska undersökts. Man har funnit att cirka två procent av nästan 14 000 inslag från läkare och läkarstudenter i Sverige var oprofessionella (Brynolf m.fl., 2013). Forskningen är intressant och visar på att det finns ett behov av utbildning i beteende och förhållningssätt till hur man använder medierna i tjänsten.

Oetiska publiceringar i de nya medierna kan handla om såväl oetiska texter som ett oetiskt bildmaterial. Ett fall som beskrivits i fackpressen är ett fall där en sjuksköterskestudent lade ut en oetisk blogg bild. God etik handlar om att följa de etiska regler eller yrkesetiska kodexar som finns inom en profession. Det finns en rad olika yrkesetiska kodexar. En bra sammanställning och förteckning över dessa kodexar har gjorts av Vetenskapsrådet.¹

Inom läkarkåren handlar det även om vad som kan anses vara ett brott mot en god läkaretik. När en läkare bloggar eller twittrar på ett oprofessionellt sätt i de sociala medierna kan det ses som omoraliskt och påverka allmänhetens förtroende för professionsgruppen, det vill säga för läkarkåren. I en intervju i *Läkartidningen* säger Anne Brynolf som är en av forskarna till den svenska studien:

Om man presenterar sig som läkare, så kommer man också att uppfattas som det även om man skriver privat, till exempel om man relaterar bakfylla eller kommer med sexuella anspelningar. Det har med din professionella roll att göra även om du inte uppfattar det så. Vi har en väldigt speciell yrkesroll, ett speciellt förtroende, vi tar emot människors innersta ångest och får undersöka dem på sätt som ingen annan får. Vi har också hand om liv-och-död-situationer. Det är viktigt att vi framstår som en professionell kår. På vissa sätt inskränker det hur läkare kan agera på internet, men det är förstås ingen sanning utan en etisk uppfattning som vi i vår forskargrupp har.

(GUNNARSDOTTER, 2013.)

¹ Vetenskapsrådet. (2014, 29 maj). Codex – regler och riktlinjer för forskning. Hämtat från www.codex.vr.se/etik9.shtml

Det finns uppenbara risker med att en bloggare inte kan överblicka skadekonsekvenserna av sin egen nätkิจกรรม. Om en patient eller klient upplever att han eller hon inte har förtroende för exempelvis en läkare som saknar spärrar i en bloggtext minskar också respekten och tilliten (Wärngård, 2012). Förtroendet för vården har rubbats och kan ha skadats. En annan risk som kan uppstå är att det som bloggaren skriver om på sin blogg kan påverka och till och med skada arbetskollegor på arbetsplatsen.

I medierapporteringen har etiken om bloggande, vad som är privat och offentligt diskuterats utifrån hur gränser kan dras. Gränsdragningar om vad en bloggare får skriva och inte skriva måste avgöras från fall till fall. Som skribent måste man alltid vara medveten om de etiska gränserna och de så kallade etiska rum som finns. Med etiskt rum menas här ett medvetande och förhållningssätt i tanke och handling vid exempelvis publicering, att mottagaren upplever såväl god publicistisk sed, gott bemötande samt god moral. Eftersom de sociala medierna kan och bör uppdateras kontinuerligt så ställs det stora krav på skribenten att han eller hon har en etisk mognad och kan förhålla sig till såväl de etiska spelregler som finns inom medieområdet som de olika etiska yrkeskodex som exempelvis ett professionsförbund tagit fram. I det så kallade etiska rummet finns med andra ord en uppsättning av regler, kodex och förhållningssätt som en skribent som är i färd med att använda sig av de sociala medierna måste vara förtrogen med. En viktig skillnad mellan de sociala medierna och de traditionella är att de nya medierna vanligtvis är komplementära och föränderliga.

Det finns också en annan sida av användandet av sociala medier som är viktig att vara medveten om. Det handlar om

konsekvenserna av att bli drabbad av bloggande och twittrande på nätet. Konsekvenserna av nätpubliceringarna kan bli mycket hårda och kännbara. Att drabbas av andras vrede i de sociala medierna kan handla om att nedsättande ord och ilska finns i de skrivna texterna i bloggar och i Twitterflöden. Men de kan lika gärna finnas i olika kommentarer som ges av anonyma läsare i anslutning till en blogg. Ingen har eller kommer att få veta vilka konsekvenser som de nedsättande kommentarerna och texten får för den som är drabbad. Man kan säga att det på andra sidan den goda etiken och förhållningssättet i de sociala medierna och internet finns de oetiska inslagen, angreppen och det utvecklade så kallade näthatet. När tjänstemannen tar första steget till att bli publicist för en stund, kan tid och rum mellan det som kan vara etiskt respektive oetiskt vara hårfin. För att ge ett exempel på detta så kan man föreställa sig en besviken och förorättad kommunmedborgare som av den lokala tidningen på orten har stämplats som en så kallad rättshaverist och/eller obekvä person. Han eller hon har gång på gång vänt sig till redaktionen på tidningen för att få en journalist att intressera sig för att skriva om ett visst perspektiv eller problem. Personen har vid upprepade tillfällen även försökt att få sina insändare och debattartiklar publicerade men blivit refuserad och till och med avvisad. För en sådan person återstår, för att kunna göra sin röst hörd i samhället, att skapa en egen blogg eller hemsida. Eller så återstår möjligheten att skriva kommentarer och inlägg på en hemsida som drivs av en kommun eller annan myndighet. När en så kallad kommentarsfunktion är öppen för allmänheten till exempel på en kommuns hemsida, kommer alla att kunna skriva och kommentera en kommunal verksamhet. Tjänstemannen måste då

i sin roll som publicist ha kunskap och kurage att sätta gränser för vad som är godtagbart ur etiskt hänseende.

De etiska rum som tjänstemannen, besökarna av hem-sidan, bloggen och så vidare befinner sig i, är under ständig förändring. Gränser dras upp samtidigt som tidigare gränser luckras upp. På en arbetsplats där sociala medier har kommit att användas i praktiken finns det också många erfarenheter hos användarna såväl när det handlar om publicistrollen som andra typer av erfarenheter från olika händelser i de så kallade etiska rummen. I de nya medierna kan nya ämnen, perspektiv och problem beskrivas exempelvis inom ämnet socialt arbete. Dessa kan diskuteras mellan kollegor och medborgare, det vill säga av den breda allmänheten. Som nybliven publicist ställs tjänstemannen inför nya utmaningar att kunna flytta gränser och positioner utifrån etiska spelregler, yrkeskodex och media-policyer i kommunerna. Hur ska till exempel känsliga frågor och områden som är förenade med tabu kunna kommuniceras i de sociala medierna när de historiska erfarenheterna visat att detta varit så svårt och begränsat i de traditionella medierna?

Ibland kan en intensiv medierapportering leda till att en informationsavdelning utsätts för stora påfrestningar och tryck från press, radio och television. Ibland kan de sociala medierna avleda uppmärksamheten från de traditionella medierna på gott eller ont.

Inom hälso- och sjukvården arbetar många olika professioner tillsammans i team inom skilda medicinområden. Fall med bloggande vårdpersonal har uppmärksamrats i medierna under senare år. Det har handlat om hur till exempel sjuksköterskor använt sina mobiltelefoner och fotograferat såväl vårdmiljöer som utsatta patienter. Därefter har de publicerat

fotografierna tillsammans med bloggtext på internet. Det finns flera exempel och beskrivningar av dessa fall i dagstidningarna. Agerandet och konsekvenserna har beskrivits av journalister som presenterar den bristande etiken och moralen inför allmänheten det vill säga tidningsläsarna.

År 2012 lade en sjuksköterska vid ett större sjukhus ut en röntgenbild på CT-hjärna (Computed Tomography, datortomografi) på Facebook (Rothelius, 2012). Konsekvensen av nätpubliceringen som gjordes av sjuksköterskan var att hon fick en varning av sin arbetsgivare. Röntgenbilden var oidentifierad men arbetsgivaren ansåg att förtroendet gentemot arbetsgivaren skulle kunna riskeras eller skadas. Hösten 2013 berättas om en sjuksköterska vid en anestesiklinik som fotograferade i en operationssal och lade ut bilderna på Facebook. I tidningen HelaHälsingland beskrivs händelsen på följande sätt:

En person från allmänheten upptäckte bilden på sitt Facebook-flöde och kontaktade landstinget. Enligt personen syntes en oidentifierad patient som var uppkopplad till ett par monitorer på bilden. Sjuksköterskan ska ha kommenterat bilden med orden 'smör-sövning'. Efter att verksamheten fick kännedom om vad som hänt trädde sjuksköterskan fram och bilden togs bort från Facebook.

(JERSENIUS, 2013.)

Knappast någon professionell yrkesutövare skulle komma på tanken att ta med sig en kameraväska med en större systemkamera till arbetsplatsen och börja fotografera patienter och vårdmiljöer. Det skulle väcka uppmärksamhet direkt och få en konsekvens i form av ifrågasättande och information om fotoförbud. När en anställd däremot har en mobiltelefon eller smartphone med inbyggd foto- och videofunktion i fickan

är detta mycket mer diskretare och svårare att upptäcka för såväl arbetskollegor och säkerhetspersonal på en arbetsplats. Den nya mobila teknologin har gjort det lättare och kanske mer frestande för yrkesutövare att fotodokumentera på arbetsplatsen och sedan publicera på nätet. Men samma regler och förhållningssätt gäller oavsett vilken fotoutrustning man bär på. Att fotografera patienter, klienter, närstående eller andra människor i utsatta livssituationer är direkt olämpligt och inte heller förenligt med tystnadsplikt och sekretess. I fallet ovan beskrevs en sjuksköterska som har låtit sig fotograferas tillsammans med en sövd patient. Sådana fall blir uppmärksammade i medierna då och då. Det reser naturligtvis frågan om varför det är så viktigt att bli bekräftad och sedd som yrkesutövare.

Ett annat autentiskt exempel från verkligheten handlar om en student vid en Teknisk högskola som fotograferat sin lärare i en föreläsningssal, publicerat bilden på internet och kommenterat bilden på Twitter (Dnr HJ 14/1141-135). Händelsen som fick till konsekvens att studenten avstängdes från sin utbildning under två veckors tid beskrevs även i medierna (Carp, 2014; Holmström, 2014; Jönköpings-Posten, 2014a, Jönköpings-Posten, 2014b). På Twitter hade studenten skrivit följande:

I don't like you. Jag blir sömning bara jag kollar på ditt halvt förlamade ansikte. Vad fan har du på dig ens?!

(ANMÄLAN HJ 2014/1141-135.)

Y ger mig psykos.

(ANMÄLAN HJ 2014/1141-135.)

Läraren som upplevde sig kränkt hade anmält händelsen till disciplin- och avskiljandenämnden (DAN). Läraren skriver i sin anmälan:

Det inträffade har enligt min mening varit starkt trakasserande och kränkande, bidragit till en starkt ökad osäkerhet i situationer där jag möter grupper av studenter och det har dessutom stört ordningen i verksamheten.

(ANMÄLAN HJ 2014/1141-135.)

Läraren beskriver också det obehag som han fått efter händelsen:

Som ansvarig för det program som X följer har händelsen skapat osäkerhet vid kontakter med programmet och jag känner mig fortsatt obekvämt med studenter som sitter med mobiltelefonerna framme.

(ANMÄLAN HJ 2014/1141-135.)

Vid disciplin- och avskiljandenämndens (DAN) sammanträde får studenten X förklara sitt beteende. DAN skriver i sitt beslut:

X är närvarande på DAN:s sammanträde och tillstår att hon tagit bilden, lagt ut den på Twitter med de kommentarer som finns till bilden. Hon menar dock att hon inte haft för avsikt att förlöjliga läraren utan ångrar sitt beteende som hon själv kallar omoget. Hon menar att hon tagit bilden under lektionstid men lagt ut bilden och texten på sin fritid. X hävdar också att hon känt sig kränkt av läraren då läraren inför andra studenter haft synpunkter på ett arbete X har skrivit.

(BESLUT HJ 2014/1141-135.)

I sitt beslut som var enhälligt konstaterar DAN följande:

DAN finner utrett att X genom sitt förfarande stört verksamheten i den mening som avses i instruktionen dels genom att utan samtycke fotografera läraren under pågående seminarium dels också genom att offentliggöra fotografi av läraren på internet med kränkande och förlöjligande kommentarer av läraren. Hennes förfarande skall medföra disciplinär åtgärd genom avstängning.

(BESLUT HJ 2014/1141-135.)

Det finns olika situationer som kan uppstå när en yrkesutövare väljer att blogga om en arbetsdag på nätet. En läkarstudent jobbade extra på sommaren på ett vårdboende. Arbetsvillkoren vid demensboendet fick henne att börja skriva och berätta om förhållandena (Törnmalm, 2013). Hennes intryck och erfarenheter publicerade hon själv på Facebook. Inlägget där var avsett främst för hennes nära vänner men kom att delas och spridas i en hög hastighet. Enligt medierapporteringen hade hennes berättelse på Facebook delats 5 600 gånger (Törnmalm, 2013). Genom bloggen uppmärksammades missförhållandena på en arbetsplats. I detta fall framträdde bloggaren med sitt namn och gjorde uttalanden också i medierna.

Etik och lärande

Det är grundläggande att den som ska använda sig av de nya medierna i tjänsten ordentligt sätter sig in i den etiska kodex, kunskap och diskussion som finns inom den egna professionen. För läkare finns flera källor att tillgå som behandlar sociala medier, användning och etiskt förhållningssätt (Lundälv och Fogelberg, 2009; Sveriges Läkarförbund och Svenska Läkarsällskapet, 2012; Flodin, 2012; Brynolf m.fl. 2013; Fedders, 2013; Gunnarsdotter, 2013).

Lärandet om sociala medier har behandlats i flera olika etiska sammanhang. Socialarbetare som professionella yrkesutövare och deras användande av sociala medier har också diskuterats i litteraturen och i medierapporteringen. Ämnet har även behandlats av studenter i socionomutbildningar (Harrysson, 2013).

Sammanfattning

Etik och etikfrågor är vitala delar i alla människovårdande yrken. Många är angelägna och intresserade av etik och etiska diskussioner. Att hålla och bära den etiska fanan högt blir inte bara viktigt utan är också förenligt med de allra flesta professionsförbunds etiska kodex. Men etik kan också vara (och ska vara) komplicerat. Det tar tid att reflektera över etiska problem och dilemman. Och kanske det inte alltid finns någon given lösning på ett etiskt problem. Reflektion och eftertanke fordrar utrymme och tid. Särskilt utmanande och kanske till och med svårt blir det att hinna med sådana reflektioner när vi har att göra med användandet av de nya medierna i tjänsten. För många yrkesutövare innebär stressen och de hårt slimmade arbetsorganisationerna i arbetslivet att tiden för reflektion och återhämtning alltmer minskat. Inte sällan kan man läsa i medierna om personal som drabbats av stressrelaterade sjukdomar och utmattningssyndrom. Vilka möjligheter har dessa grupper av anställda att använda sig av sociala medier som ställer höga krav på snabbhet, uppdateringar och ansvarstagande? Frågan är naturligtvis svår att besvara kort men den är viktig att ha i minnet. Även för den arbetstagare som bestämmer sig för att använda de sociala medierna privat i tjänsten för att skriva och

berätta om arbetsrelaterade problem, ohälsa och olika upplevelser, innebär skrivandet och publiceringar utmaningar för den etiska tanken. Har man som en bloggande yrkesutövare hunnit med att reflektera över vilka etiska gränsdragningar och dilemman som kan uppstå vid en publicering av en sakuppgift på bloggen? Om inte, finns det risk för att det uppstår en etisk diskussion efter själva publiceringen ägt rum på nätet.

Efterföljande etiska diskussioner när de traditionella medierna publicerat uppgifter om en specifik händelse är inte ovanliga. Det kan handla om hur man bemött och fotodokumenterat barn, ungdomar och vuxna i samband med en katastrofhändelse (Lundälv, 2001).

Tänk på

- Ta del av de etiska spelregler som gäller sociala medier inom din profession. Kontakta din arbetstagarorganisation.
- Tänk på att ett oetiskt bloggande kan riskera att skada anseendet för den professionsgrupp som du representerar. Allmänhetens förtroende för din profession kan minska drastiskt om en yrkesutövare är oetisk och kränker medmänniskor på nätet.
- Du kan inte fotografera patienter, klienter och människor i utsatta livssituationer och sedan publicera bilderna i sociala medier. Tystnadsplikt och sekretessregler gäller.
- Det är angeläget att reflektera över etiska principer för alla som ägnar sig åt någon form av publicistisk verksamhet. Självbestämmandeprincipen, godhetsprincipen, skadepincipen och rättvisepincipen är fyra grundläggande etiska värdeprinciper.

- Etiktrappan kan hjälpa oss att förstå de olika etiska systemen som är viktiga att förhålla sig till: förvaltnings-etiken, professionsetiken och egenetiken.

Nyckelord

Etik, etiska spelregler, moral, yrkesetiska kodexar, etiska värdeprinciper

5 Att blogga på arbetsgivarens uppdrag

Som anställd kan man även ha ett uppdrag tilldelat av arbetsgivaren att kommunicera i sociala medier. Att blogga och vara aktiv på nätet kan för den anställde handla om att genomföra ett uppdrag att sprida budskap och information. Att använda de nya medierna förutsätter mod, nyfikenhet och försiktighet. Ibland kan det även förutsätta att en person har civilkurage. Under senare år har flera etiska och juridiska dilemman och problem som är förknippade med användande av sociala medier i tjänsten uppmärksammats och problematiserats i olika instanser. *Socialstyrelsens råd för etiska frågor* i Stockholm har diskuterat några fall som handlar om vad som är lämpligt när det gäller att använda sig av sociala medier inom områdena socialt arbete och hälso- och sjukvård. Även om fallen inte är så många så är de viktiga att dra lärdom av. Exempel på tre intressanta fall är följande:

Fallbeskrivning 5.1

Per vill gärna kommunicera med sin psykolog via MSN men landstingets jurister menar att kanalen inte lever upp till gällande sekretessbestämmelser. Hur kan personalen tillmötesgå Per och samtidigt vara säkra på att samtalen sker enligt de bestämmelser som finns? (Socialstyrelsen, 2012a).

Fallbeskrivning 5.2

Personalen undrar om det är rimligt att de ska sköta ett Facebookkonto som en vårdnadshavare satt upp åt en boende. I ett boende för barn och ungdomar med flerfunktionshinder har frågan om användning av sociala medier kommit upp. En av vårdnadshavarna har öppnat ett Facebookkonto och tänkt att det ska hållas i gång av personalen i boendet. Tillgänglighet och delaktighet är nyckelord i verksamheter för personer med funktionsnedsättning, men när det gäller barn och ungdomar går frågor ofta via vårdnadshavare och det gör det komplicerat för personalen att fånga de ungas egna perspektiv och önskemål (Socialstyrelsen, 2012b).

Fallbeskrivning 5.3

Hur uppfattar anhöriga situationen när de ser att extrainsatt personal, som ska vaka över en person som är på väg att dö, sitter och arbetar vid sin dator? Är det troligt att de tycker att personalen är fokuserad på sin uppgift, och är personalen det? Ett extravak har kallats in till en enhet för personer som får omvårdnad i livets slutskede. Den vakande har med sig sin egen dator och använder den samtidigt som han/hon vakar (Socialstyrelsen, 2009).

Min egen kommentar till fallen ovan samt om en professionsutövare använder de nya medierna privat under tjänstetid: Vad händer om socialarbetaren exempelvis blir privat och börjar blogga om sina kontakter och relationer med klienter och patienter? Vad händer om klienten vill ”bli kompis/vän” med sin socialarbetare på Facebook? Vad händer om yrkesutövaren blir ”kompis/vän” på Facebook med klient/patient? Vad händer om yrkesutövaren ”blockerar” eller ”avbryter” den digitala vänskapen i de sociala medierna? Frågorna är många och viktiga

att reflektera över. Ska en professionell yrkesutövare över huvud taget ha en relation med patient/klient utanför professionen? I litteraturen och beskrivningarna från de olika professionsförbunden står det klart att varje yrkesutövare måste vara professionell och tänka på yrkeskårens anseende och allmänhetens förtroende. Varje yrkesutövare måste även vara medveten om makt- och beroenderelationer som finns mellan vårdgivare och vårdtagare. Professionsutövare behöver inte ha med sig en dator på jobbet. Han eller hon kan ju surfa och blogga i sociala medier via sin smartphone. Det kan ske diskret och utan upptäckt.

Det finns även fall som behandlats av JO. Ett fall handlar om en socialarbetare verksam i en kommun som under år 2010 haft kontakt med barn i en familj via Facebook utan att vårdnads-havarna har haft kännedom om detta. Barnens pappa anmälde socialtjänsten och socialarbetaren till JO. Men eftersom socialarbetaren hade slutat vid kommunens socialkontor, valde JO att avsluta sin utredning om fallet utan närmare motivering eller att någon åtgärd vidtogs.

Men låt oss återgå till de tre fallen som behandlats av Socialstyrelsen. Fallbeskrivning 5.1 beskriver när sociala medier skulle användas i en behandlingssituation. Socialstyrelsens slutsats och argumentering i fallet blev följande:

Om personen önskar kontakt via sociala medier kan det vara en möjlig kommunikationsväg. Utöver patientens ställningstagande i sekretessfrågan bör terapeuten bedöma hur kommunikationen mellan terapeut och patient ska ske i varje enskilt fall. Kommunikation i vård- och behandlingssyfte över så kallade ”öppna nät” måste följa Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:14) om informationshantering och journalföring i hälso- och sjukvården (Socialstyrelsen, 2012a).

I fallbeskrivning 5.2 som handlar om ett Facebookkonto för en boende kommer Socialstyrelsen fram till slutsatsen:

Att på olika sätt ge tonåringen största möjlighet att kunna leva som andra tonåringar är det vägledande i fallet. De vägar, som en person själv önskar kommunicera med sin omgivning på, ska styra. Hur dessa önskemål bäst kan uppfyllas och vilka kommunikationsvägar som är möjliga och/eller lämpliga, är personalens uppgift att ta reda på och lösa (Socialstyrelsen, 2012b).

I fallbeskrivning 5.3 som handlar om ett vak inom sjukvården drar Socialstyrelsen följande slutsats:

Sitter man och vakar över en döende person, och sitter man i många timmar, kanske på natten, kan man behöva ha något att göra för att hålla sig vakna. Det gäller att hitta något som inte stör den döende eller skapar obehag hos de anhöriga och som gör att man är fysiskt och psykiskt närvarande, och då är det kanske inte lämpligt att sitta vid en dator och kanske inte heller att läsa eller handarbeta. Det är arbetsledaren som ska instruera och informera extrapersonal vad uppdraget innebär och vad omvårdnaden ska bestå av.

(SOCIALSTYRELSEN, 2009.)

Inom många olika professioner finns det kunskap och erfarenhet av skilda textproduktioner. Att skriva och författa ingår i många yrkesutövares dagliga verksamhet. Det kan handla om att man i sina arbetsuppgifter ska dokumentera eller utreda vissa förhållanden. Utredningar, rapporter, skrivelser eller annat stoff är exempel på sådana texter som produceras på en arbetsplats i mer eller mindre utsträckning. Samtidigt är till exempel tjänstemän förtrogna med såväl språk som deadlines när olika texter ska vara klara och avslutade för till exempel

en presentation eller publicering. För den som tar steget och börjar använda de sociala medierna underlättar det naturligtvis om man har en vana att skriva texter. Samtidigt så handlar de sociala medierna om något nytt.

De nya medierna på en arbetsplats sätter tjänstemannen och professionsföreträdaren i en ny roll. Publicistrollen kräver ansvar och eftertanke. När tjänstemannen blir publicist innebär detta också att han eller hon närmar sig journalistens roll. Men det behöver naturligtvis inte vara på det viset. Om tjänstemannen bloggar på uppdrag av sin arbetsgivare handlar det inte om att han eller hon närmat sig journalistrollen. Snarare är tjänstemannen en informatör som informerar och kommunicerar väsentliga budskap. Detta sker då på ett klart uppdrag av tjänstemannens egen arbetsgivare. Informatörens arbete kan ha ett journalistiskt innehåll och form men det är fråga om en artskillnad och inte en gradskillnad. När tjänstemannen blivit informatör så handlar det om att han eller hon representerar arbetsgivaren utåt i det omgivande samhället. När en tjänsteman bloggar på ett uppdrag av arbetsgivaren handlar detta om att bloggandet har blivit en del av tjänsten och arbetsuppgifterna. Det är en handling som utförs och ett innehåll som skapas av tjänstemannen under arbetstid. En tjänsteman som bloggar på uppdrag av sin arbetsgivare behöver inte nödvändigtvis vara anställd på en informations- eller pressavdelning. Tjänstemannen kan vara anställd inom en specifik verksamhet eller förvaltning där han eller hon har fått i uppdrag (hel eller del av tjänst) att ansvara för informationsspridning och kommunikering utåt. Att blogga på uppdrag av arbetsgivaren kan vara en aktiv och medveten strategi för att kunna skapa och upprätthålla levande sociala medier.

Att använda de nya medierna på uppdrag av sin arbetsgivare kan också innebära att det finns risk för kollisioner mellan att publicera material ur journalistisk synvinkel och andra sidan att representera och företräda arbetsgivaren. Ett klassiskt problem vid exempelvis interntidningar är frågan om hur mycket kritik och politik som kan behandlas och publiceras. Detta gäller naturligtvis också för de nya medierna i tjänsten.

Ett fall som uppmärksammades i medierna under år 2014 var det som hände i personaltidningen *Ambulansbladet*. Ett nummer av tidningen stoppades av en chef efter att Socialdemokraternas sjukvårdsråd fick besvara frågor om hur partiet såg på den framtida ambulanssjukvården. Motivet till att numret stoppades var att texterna låg nära den politiska sfären i stället för att vara neutrala till sin karaktär. Händelsen med den stoppade personaltidningen anmäldes till JO där anmälaren hävdade att yttrandefriheten hade kränkts av chefen (Justitieombudsmannen, 2014). I anmälan skriver en person följande:

Jag anser att XX:s agerande allvarligt kränkt den grundlags-skyddade yttrandefriheten genom att förhindra andra partier än det som först fick uttala sig i den berörda personaltidningen.

(JUSTITIEOMBUDSMANNEN, 2014.)

Fallet uppmärksammades också i nyhetsmedierna men även i Svenska Journalistförbundets tidning *Journalisten* (Glimberg, 2014; Lundquist, 2014). En av anledningarna till att personaltidningen stoppades var att en tjänsteman hade agerat offentligt genom att försöka publicera uppgifterna i tidningen. Regionledningen ansåg att uppgifterna inte skulle publiceras i den interna tidningen. En tjänsteman som hade samlat in svar på frågor

om framtidens ambulanssjukvård från flera politiska partier hade inte till syfte att redigera svaren utan ville visa svaren i personaltidningen för de anställda.

Fenomenet med journalistiska texter som har stoppats från att publiceras i personaltidningar har uppmärksammats i flera andra fall. Ett annat fall är när en artikel om mobbing i Norrköpings kommun stoppades av informationschefen från att publiceras i den kommunala personaltidningen (Nilsson, 2006; Hesser, 2011). Händelsen inträffade under år 2006. Redaktören upplevde att hon hade blivit censurerad och gjorde uttalanden i medierna:

Jag censurerades. Det ska tassas runt cheferna, men ingen tycker att det ska tassas runt de anställda som jag skriver om.

(NILSSON, 2006.)

Chefen förklarade sitt agerande i medierna att artiklarna hade stoppats av pressetiska skäl eftersom de inte höll måttet.

Ett annat fall handlade om personaltidningen SKV-info på Skatteverket där en redaktör skrev en kritisk krönika och formulerade sig på följande vis:

Det ökade interna administrativa nedfallet resulterar alltså ofta i ökat internt administrativt avfall, som ingen egentligen vill ha. Och ingen vågar heller säga ifrån.

(SPIRA, 2004).

Konsekvensen av att redaktören uttalat intern kritik i en krönika var att en högre chef krävde att fortsättningsvis få förhandsgranska texter inför publicering. Chefen tog sedan tillbaka sitt beslut efter att ha ångrat sig. Händelsen resulterade också i att

en tvist utlöstes mellan den fackliga organisationen Jusek och Skatteverket (Storm, 2004).

Ett annat fenomen med interninformation och publiceringar är att artiklar som publicerats tas bort exempelvis från en myndighets eget intranät. Under år 2009 togs artiklar bort från intranätet vid Statens institutionsstyrelse (SiS) vilket det också kom att rapporteras om i media (Spira, 2009).

I en artikel med rubriken ”Gör era röster hörda” i tidskriften Social Qrage uppmanar en socionomstudent fler studenter att börja blogga och twittra för att förändra mediebilderna av socialt arbete och socialarbetarnas roll i samhället. Studenten vill se att fler socionomstudenter och socialarbetare blir aktiva i debatten och därmed intar rollen som publicist.

Medias skildring av socialarbetare domineras av negativitet och kritik. Det bidrar till en skev och orättfärdig bild av branschen. Nu är det dags för socialarbetarna att själva sprida kunskap om det sociala arbetets goda sidor. Bloggar och Twitter ger möjligheter. Använd dem.
(ASPLUND, 2013.)

Men är det endast medias skildring som domineras av negativ kritik i realiteten? Frågan är intressant att diskutera vidare. Ett exempel som visar detta förhållande är den negativa bilden (mediebilderna) av äldreården och den medielogik som finns runt denna. Man skulle kunna säga att mediebilderna kan ses som negativ samtidigt som det är en icke avsiktlig konsekvens av granskningsuppdraget som medierna har och vars uppdrag väger tyngre än att ge en balanserad helhetsbild. Men frågan är om det egentligen är mediernas yttersta ansvar att ge en helhetsbild av äldreården eller det sociala arbetet. Kanske utmaningarna i stället borde finnas hos andra aktörer som exempelvis

socialarbetare, sjuksköterskor och omsorgspersonal som kan skriva och väcka opinion om villkor och vardag.

Sociala medier handlar om människans förmåga att berätta, dela och därmed bli social på nätet. Var och en som privat börjar använda sig av sociala medier måste tänka igenom om det handlar om en monolog eller dialog. En användare eller bloggare kan nämligen via inställningar på en bloggsida bestämma om bloggen ska vara öppen för kommentarer från läsaren eller om besökaren på en bloggsida endast ska kunna läsa och betrakta det som bloggaren har skrivit och publicerat på nätet. Graden av öppenhet för kommentarer från läsaren visar om det är fråga om dialog eller inte. Det är viktigt att man informerar och talar om för besökarna på en webbsida vad funktionen med bloggen är. Om bloggaren har inbjudit besökarna och därmed läsekretsen till att ta del av de olika inläggen och ge dem möjlighet att ge respons och ställa frågor, är det naturligtvis viktigt att dialogen kan fortsätta. Det innebär att bloggaren också ska svara och ge feedback på de olika läsarkommentarerna. Vi kommer nu in på den andra delen som är vital nämligen tid och hastighet. Att ta del av och läsa igenom läsarkommentarer och frågor från läsekretsen är något som kan ta tid. Ibland kan det förekomma många kommentarer och frågor samtidigt som läsekretsen är snabb att ge reaktioner och synpunkter. Då är det viktigt att bloggaren finns på plats och är närvarande på sin bloggsida. Risken är annars överhängande att läsekretsen kan bli missnöjd och försvinna bort från webbsidan som följare. Publiceringarna på en bloggsida kan med andra ord ske med en hög hastighet. Om man som yrkesutövare känner med sig att man inte har tid att lägga på de sociala medierna i den utsträckning som läsekretsen kan

komma att förvänta sig, kan det vara en poäng att tidigt skriva på bloggsidan att bloggandet sker sporadiskt, alternativt att inga läsarkommentarer kan ges. Det budskapet bör vara tydligt och rakt till läsaren så att inga förhoppningar som inte kan infrias uppstår. I medierna har unga personer beskrivit sig själva som beroende av de nya sociala medierna. Beskrivningar som ”instagramberoende”, ”Facebookberoende”, ”mobilstress” eller ”skärmberoende” ges av unga personer när de ska beskriva sig själva och sina relationer till de sociala medierna. För en ung person som har ett starkt beroende till ny mobiltelefon-teknologi och sociala medier kan detta också överföras till arbetslivet när han eller hon bestämmer sig för till exempel privat användning under arbetstid. På en del arbetsplatser och skolmiljöer finns så kallade mobilfria zoner. Exempel på sådana platser är ett bibliotek. På en skola kan till exempel elever och lärare ha gemensamma regler om en så kallad mobilfri dag.

Något som en bloggare bör tänka på är för det tredje att man kanske ska ha inspiration och lust att blogga. Om bloggandet eller användandet av sociala medier blir ett tvång, kan det spontana, intressanta och viktiga i ett budskap eller bloggande minska eller till och med försvinna från skribenten. Slutligen är en annan angelägen del att tänka på vilket ansvar som användaren av sociala medier har. Bloggaren är alltid ansvarig utgivare för exempelvis en bloggsida vilket innebär att man alltid måste följa eventuella kommentarer och så vidare som publiceras på webbsidan. Det är alltid bloggaren som bär ansvaret för det som publicerats på bloggsidan.

Förberedelser är a och o när det handlar om att få en god start som användare av sociala medier i tjänsten. Att kunna känna sig trygg som bloggare innebär att man har tänkt igenom noga vad som är syftet med att vara aktiv i sociala medier privat. Man kan

lära sig av varandras erfarenheter inom en profession. Lika viktigt är att lära av andra yrkesutövare inom närliggande professioner, och även yrkesutövare som inte alls har så stora gemensamheter med det egna. Det kan vara en god tanke att se hur exempelvis journalister använder sig av de nya medierna. De är erfarna publicister där textproduktion, texten och publiceringsformerna är i centrum i själva yrkesutövningen. I en handbok i användandet av sociala medier för radiojournalister i Sverige ges flera goda råd och ställs frågor som man bör tänka på (s. 14 i Gillinger, 2013):

- 1 Nischat budskap i bloggen. Är bloggen nischad mot ett specifikt ämne eller område?
- 2 Bloggens fördjupning. Är tanken att fördjupa diskussionen i något speciellt?
- 3 Det personliga perspektivet. Har bloggen och inläggen en personlig prägel?
- 4 Bloggens livslängd. Finns det en långsiktighet och ett relationsbyggande i bloggen?
- 5 Storytelling. Är avsikten att berätta om en specifik händelse eller en historia?
- 6 Visa förhållanden ”bakom kulisserna”. Är bloggens syfte att ta med läsarna ”bakom kulisserna” i din profession eller arbetsvardag?

Den nya rollen – publicistrollen

I de sociala medierna möts ett oändligt antal människor som befinner sig i olika tillstånd och relationer. För den professionella yrkesutövaren blir rollen som publicist i de nya medierna också en utmaning. Förutom att rollen är ny så kan det

innebära att flera frågor dyker upp om vad en publicist är och vilka förväntningar som finns hos omgivningen. Det är ett val som yrkesutövaren ställs inför. I och med att han eller hon börjar använda sig av de nya medierna så sker publiceringar av material. Det kan handla om texter, bilder, ljudklipp eller filmklipp. Samtidigt som yrkesutövaren blir en publicist och får en ny roll så finns professionsrollen kvar. Socionomen är fortfarande socionom, sjuksköterskan bär fortfarande sin sjuksköterskeroll och så vidare. Därmed kan man säga att en professionell bloggare måste förhålla sig till två roller på samma gång; publicistrollen och yrkesrollen. Denna rollsituation kan ses som speciell och påminner en hel del om tillståndet för en så kallad fackjournalist. En fackjournalist kan ha två professioner i sin bakgrund nämligen att vara journalistutbildad och ha en högskoleutbildning i ett annat ämne. Fackjournalisten behöver dock inte vara anställd i sin ursprungliga profession utan kan vara anställd vid ett medieföretag eller arbeta som frilansande fackjournalist inom ett specifikt område.

Närmandet till journalistik

Journalistik kan vara en renodlad journalistverksamhet som behövs vid en tidning, radio- eller tv-station. Inom journalistiken skapas konstruktioner av nyheter av många olika aktörer. Det kan vara reportrar, nyhetschefer, frilansande journalister med flera. Jakten på nyheter kan resultera i notiser, nyhetsartiklar och reportage. Många journalister arbetar även med sociala medier, som till exempel webbsidor, bloggar och Twitter. Inom journalistiken pågår en nyhetsjakt där det ständigt finns behov av och efterfrågan på berättande.

I nyhetsjakten finns också en nyhetspuls eller ett tempo som visar under vilken rytm och tid som själva nyhetskapandet sker. Nyhetsproduktionen och journalistiken bedrivs i ett helhetssammanhang. Med detta menas att den enskilde journalisten ingår i ett större sammanhang och en gemenskap i en redaktion. I denna gemenskap kan den enskilde journalisten få synpunkter och feedback från sina kritiska kollegor. Detta är en avsevärd skillnad jämfört med en professionell yrkesutövare som börjar skriva i de sociala medierna. En sjuksköterska, läkare eller socionom som exempelvis börjar blogga är ensam med sina tankar, erfarenheter och skrivande. När publiceringen sker på en blogg blir bloggaren ensam med sina tankar igen. Närmandet till journalistiken skulle kunna vara att den professionella bloggaren söker stöd av arbetskollegor under skrivandet eller hos andra professionella bloggare med erfarenheter av såväl skrivande som publicering. Om man som yrkesutövare har arbetskollegor som är intresserade av en sakfråga så kan det vara bra att kunna få synpunkter och feedback på texter innan de slutligen publiceras på nätet.

I litteraturen har det talats om praktiska råd till twittrande läkare och praktiker (Fedders, 2013). Dessa råd kan vara värdefulla för alla de som funderar på att börja använda sociala medier i tjänsten.

- 1 Sociala medier har potential: genom att blogga och twittra kan man förmedla kunskap och information. Chanserna att få en god spridning av trovärdig information ökar om man själv har kontroll över processen. Det finns goda möjligheter enligt litteraturen att påverka såväl arbetskollegor, samverkanspartners som patienter.

- 2 Regelbundenheten: en ökad användning skapar såväl rutin som säkerhet för användaren. Man måste även vara ständigt beredd att förnya sina inlägg på en blogg eller Twitter. Det är viktigt att man själv är aktiv och uppdaterar sin profil på nätet (boostning). Lika viktigt är det att kommentera och besvara andras inlägg. Delningar i de sociala medierna är oerhört viktiga.
- 3 Öppenhet och ärlighet: när en yrkesutövare använder sig av sociala medier i tjänsten är det centralt att alltid tala om vem man är. Om du framträder med pseudonym är det endast en tidsfråga innan anonymiteten har brutits. En bloggare kan spåras och uppgifter som publiceras kan bli pusselbitar för någon betraktare som vill lägga ett pussel. Därför kan anonymitet endast ses som en myt.
- 4 Tystnadsplikt och sekretess gäller: som yrkesutövare kan du inte bryta mot tystnadsplikten och sekretessen när du bloggar eller twittrar på nätet. Att inhämta ett samtycke från en patient eller klient att till exempel få fotografera honom eller henne i en vårdmiljö/behandlingssituation rekommenderas inte eftersom samtycket knappast kan återtas från patienten när publiceringen väl ägt rum. Samtycket kan också vara helt och hållet värdelöst då patienten befinner sig i en akut och utsatt livssituation och inte kan överblicka konsekvenserna av ett samtyckesgivande. Avstå därför helt från att inhämta samtycke från patienter och klienter.
- 5 Tydlighet för läsarkretsen: gör klart för din läsekrets i de sociala medierna hur och i vilken egenskap som du uttalar dig. Handlar det om text som består av uttalanden från dig som en privatperson eller skriver du utifrån din yrkesroll.

- 6 Källor och trovärdighet: när du skriver texter som ska publiceras i de sociala medierna är det viktigt att du alltid använder dig av källor och källuppgifter. Det är klart fördelaktigt om du kan luta dig mot en säker källa när du gör ett uttalande. Exempel på en säker källa kan vara en publicerad rapport, en statistisk undersökning och så vidare. Använd dig främst av primärkällor, det vill säga källor som kan stå på egna ben.
- 7 Professionell hållning: när du använder dig av sociala medier i tjänsten är det viktigt att du tänker på ditt uppförande och är en förebild för andra inom samma profession samt agerar föredömligt inför yrkesutövare i andra professionsområden. Att reflektera över den egna yrkesrollen är både utvecklande och positivt.
- 8 Medvetenhet om personliga och professionella förhållanden: för en professionell yrkesutövare är det viktigt att ständigt vara medveten om och reflekterande över den professionella rollen inom det egna fackområdet. Konsten att behålla och utveckla den professionella distansen mellan yrkesutövaren och patienten/klienten är mycket viktig. Detta gäller såväl i det direkta mötet med patienten/klienten som vid användandet av sociala medier i tjänsten.
- 9 Våga fråga: många misstag och felaktigheter kan förebyggas om du som yrkesutövare frågar om råd. Ta hjälp av arbetskollegor men även av experter inom området. Kanske kan det handla om att ta en kontakt med en jurist på din arbetsplats eller hos din arbetstagarorganisation. Använd dig alltid av din arbetsgivares riktlinjer för vad som gäller för användandet av sociala medier. Du har en skyldighet att ta reda på vad som gäller.

Användandet från början

Allting har sin början. Detta gäller också användande av de nya medierna. Det kan vara en fördel att börja så smått med att ta reda på vilka förutsättningar och villkor som gäller för användandet av sociala medier. Att använda en egen dator eller smart-phone kan vara en fördel. Många är rädda på arbetsplatserna för att virus och annat skadligt material ska spridas i ett data-system. Det finns också en annan fördel med att använda den egna datorn och mobiltelefonen. Det handlar om att de konton som öppnas i de sociala medierna är knutna till det IP-nummer som finns i datorn. När inlägg i de sociala medierna spåras är dessa direkt kopplade till användarens IP-nummer vilket kan vara tryggt då det visar att det är din privata dator/telefon som använts. Om yrkesutövaren i stället använder arbetsplatsens dator eller mobiltelefonen som också är en tjänstetelefon är det arbetsgivarens IP-nummer som används. Ett blogginlägg skulle då kunna tolkas som att det är den officiella hållningen på en arbetsplats som beskrivs.

Erfarenheter på arbetsplatsen

På många arbetsplatser finns det yrkesutövare som redan har börjat använda sig av sociala medier i tjänsten. Det kanske till och med ingår i deras arbetsuppgifter att arbeta aktivt med sociala medier för att publicera uppgifter om verksamheten och vilka stöd- och servicemöjligheter som erbjuds till allmänheten. På en del arbetsplatser finns även yrkesutövare som använder de nya medierna i tjänsten till att privat publicera uppgifter och berättelser på bloggar och Twitter. En del som är aktiva är

öppna på arbetsplatserna och talar gärna om för kollegor och människor de möter att de har en egen blogg, Twitter eller en webbsida. Andra gör inte så mycket väsen av sig och berättar knappt om texter och bilder som de lägger ut i olika flöden i de sociala medierna. Oavsett hur öppna kollegorna är med att tala om sina aktiviteter med andra i sin omgivning, så finns det mycket erfarenhet och kunnande. Erfarenheterna på arbetsplatsen av användande av sociala medier i tjänsten kan därför ses som en oas att ösa ur.

Kollegialt stöd och blickar utåt

De sociala medierna innebär i sig att såväl användaren som betraktaren (läsargruppen) blickar utåt från den vardagliga yrkespraktiken. De nya medierna är snabba och innovativa på det viset att det med hjälp av den moderna teknologin går att få ut ett budskap på nätet mycket fort. Att få stöd från kollegor är bra i många olika situationer. Det kollegiala stödet skulle kunna bestå i att man som yrkesutövare får feedback och till och med uppmuntran i det som publicerats. Men kollegialt stöd kan även innebära att man kan få input, det vill säga goda idéer och uppslag till kommande texter och inlägg på nätet. Säkerligen finns det många olika uppfattningar om hur de nya medierna kan, bör och ska användas också i kollegiegruppen. Det är helt naturligt. Uppfattningarna och attityderna till de sociala medierna och den kraft som de ger möjligheterna att ta tillvara på yttrandefrihet, meddelarfrihet och en utvecklad form av journalistik inom en professionsgrupp varierar. Det viktiga är att blicka utåt och framåt i sitt eget skrivande men också att se publiceringarna och publiciteten som något gott i sig. Om yrkes-

utövaren är väl medveten om de juridiska reglerna, etiken och förhållningssättet kan man säga att de nya medierna bjuder på oanade möjligheter i dag men också i framtiden. Nya problem men även nya möjligheter kommer att växa fram genom att yrkesutövare prövar sig fram, tänjer gränser och vågar utmana de nya medierna i tjänsten.

Professioner och sociala medier i framtiden

Erfarenheterna av att använda sociala medier i tjänsten varierar mellan de olika professionsområdena i de människovårdande yrkena. Lärandet utifrån de erfarenheter och de kunskaper som finns inom en profession skulle kunna fångas upp och beskrivas till exempel genom dokumentation. Materialet skulle sedan kunna användas i såväl utbildning som utveckling av policyer och riktlinjer på arbetsplatserna. Bloggares eget lärande skulle kunna genom olika utbildningsinsatser spridas och därmed delas till andra bloggare men även till dem som ännu inte börjat använda sig av de nya medierna i tjänsten.

Det finns flera professioner och professionsorganisationer som har egna och specifika regler och riktlinjer för användandet av sociala medier. Såväl sjuksköterskor som poliser har fått tydliga råd från Vårdförbundet och Polisförbundet som menar att gränsen mellan det privata och professionella kan vara svår att dra (Polisförbundet, 2012; Vårdförbundet, 2013). De rekommendationer som ges av de båda professionsförbunden är helt och hållet identiska: ”var dig själv och var transparent”, ”tänk efter före”, ”tala sanning”, ”håll lugnet” och ”var engagerad”.

De råd som Vårdförbundet och Polisförbundet ger sina fackligt aktiva medlemmar är också giltiga för övriga medlem-

mar och de som arbetar inom professionerna. De fem råden kan ses som grundläggande rekommendationer för de yrkesutövare som är aktiva i sociala medierna såväl när det gäller att skriva professionellt som att förhålla sig till det privata. Det första rådet handlar om att alltid vara sig själv, nämligen ”Var uppriktig med vem du är och att du arbetar eller har ett förtroendeuppdrag hos Vårdförbundet. Försök så långt det går att hålla isär rollerna när du yttrar dig som privatperson eller som representant för Vårdförbundet”. Det andra rådet består av att ha en välgrundad tanke om avsikten med att använda sociala medier. Vårdförbundet skriver:

Att publicera saker online är aldrig privat. Det du publicerar lever för evigt vidare på Internet vilket är viktigt att tänka på när du lägger ut information.

VÅRDFÖRBUNDET, 2013: RÅD OCH RIKTLINJER FÖR SOCIALA MEDIER. STOCKHOLM: VÅRDFÖRBUNDET.
[HTTPS://VARDFORBUNDET.SE/FORTROENDEVALD/PAVERKA-OCH-ENGAGERA/PAVERKA-VIA-SOCIALA-MEDIER/RAD-OCH-RIKTLINJER-FOR-SOCIALA-MEDIER/](https://vardforbundet.se/fortroendevald/paverka-och-engagera/paverka-via-sociala-medier/rad-och-riktlinjer-for-sociala-medier/)

Vårdförbundet rekommenderar också att man alltid ska be en person om att få ett godkännande före man publicerar ett fotografi på nätet.

Det andra rådet omfattar sanningsinnehåll, det vill säga att yrkesutövaren alltid ska tala sanning. Att alltid hålla sig till sanningen är något som framhålls i rekommendationerna. Ett tredje råd är att man som yrkesutövare ska behålla lugnet och därmed vara trygg i till exempel rollen som en bloggare. Vårdförbundet skriver:

Ge dig inte in i onödiga diskussioner där personens uppenbara uppsåt är att provocera. Ibland är det bäst att ignorera en åsikt och inte skänka den trovärdighet genom att svara”.

VÅRDFÖRBUNDET, 2013: RÅD OCH RIKTLINJER FÖR SOCIALA MEDIER. STOCKHOLM: VÅRDFÖRBUNDET.
[HTTPS://VARDFORBUNDET.SE/FORTROENDEVALD/PAVERKA-OCH-ENGAGERA/PAVERKA-VIA-SOCIALA-MEDIER/RAD-OCH-RIKTLINJER-FOR-SOCIALA-MEDIER/](https://vardforbundet.se/fortroendevald/paverka-och-engagera/paverka-via-sociala-medier/rad-och-riktlinjer-for-sociala-medier/)

Ett sista råd är en uppmaning att yrkesutövaren ska vara engagerad i ämnet och frågan. Vårdförbundet skriver:

En av de sociala mediernas dragningskrafter är att diskussionerna i princip utspelas i realtid. Därför är det viktigt att du har tiden men framför allt engagemanget som krävs för att uppdatera innehåll, följa upp och svara på frågor när du ger dig in i en diskussion.

VÅRDFÖRBUNDET, 2013: RÅD OCH RIKTLINJER FÖR SOCIALA MEDIER. STOCKHOLM: VÅRDFÖRBUNDET.
[HTTPS://VARDFORBUNDET.SE/FORTROENDEVALD/PAVERKA-OCH-ENGAGERA/PAVERKA-VIA-SOCIALA-MEDIER/RAD-OCH-RIKTLINJER-FOR-SOCIALA-MEDIER/](https://vardforbundet.se/fortroendevald/paverka-och-engagera/paverka-via-sociala-medier/rad-och-riktlinjer-for-sociala-medier/)

Sveriges Läkarförbund och Svenska Läkaresällskapet har fyra råd att ge till läkare och läkarstudenter, och de råden skiljer sig från Vårdförbundets och Polisförbundets råd. Råden är mer specifika till sin karaktär. I skriften *Råd till läkare vid användning av sociala medier* beskrivs sociala medier på följande vis:

Sociala medier har fått stort genomslag och fyller en viktig funktion för många läkare. Läkare är, liksom alla andra, fria att använda sociala medier och det är viktigt att läkare är delaktiga och syns i offentliga diskussioner. Samtidigt måste den som väljer att medverka i sociala medier vara medveten om de risker som finns.

(SVERIGES LÄKARFÖRBUND OCH SVENSKA LÄKARESÄLLSKAPET, 2012.)

De fyra råd som ges till läkare omfattar sekretesslagstiftningen, patient-läkarrelationen, läkarkårens anseende, marknadsföring samt kritik av arbetsgivaren. Råden innebär i korthet: Inga patientuppgifter får beskrivas på nätet det vill säga i de sociala medierna. Det är olämpligt för såväl läkare som patienter att dela personlig information med och om varandra i de sociala medierna. Det är också viktigt att skriva sakligt och professionellt. Specifikt för reglerna för läkare i de sociala medierna anges också att man helt bör avhålla sig från marknadsföring. Till slut manar man läkare att alltid tänka efter före om de riktar offentlig kritik mot sin egen arbetsgivare i de sociala medierna.

Det är viktigt att vårdpersonalen har möjlighet att påtala missförhållanden i vården. Som offentligt anställd har man ofta rätt att öppet kritisera sin arbetsgivare, även i sociala medier. I allmänhet är det ändå klokt att i första hand uttrycka sin kritik internt och söka samförstånd med arbetsgivaren. Förbättringsarbete inom vården bedrivs oftast bäst i samråd med arbetsgivaren.

(SVERIGES LÄKARFÖRBUND OCH SVENSKA LÄKARESÄLLSKAPET, 2012.)

I litteraturen betonas alltså betydelsen av samråd med arbetsgivaren. Men i en konfliktsituation när en yrkesutövare gång på gång påtalat felaktigheter eller brister kan användandet av sociala medier vara en väg framåt.

Kunskapsutveckling

Det finns professionsförbund som ger tydliga rekommendationer att yrkesutövare måste få utbildning och information innan de börjar använda sig av sociala medier i praktiken. Lärarnas yrkesetiska råd ger fyra råd (Lärarnas yrkesetiska råd, 2011):

Diskutera sociala mediers användning på era skolor

Kräv kompetensutveckling

Använd olika konton

Tänk som du brukar

Lärarnas yrkesetiska råd menar att användandet av sociala medier är något som ständigt måste diskuteras kollegor emellan inom professionen. Men till slut måste varje lärare göra de etiska ställningstagandena på ett självständigt sätt. Kravet på kompetensutveckling handlar om att det är viktigt att ställa krav på utbildning om man åläggs att använda sociala medier exempelvis i skolan. Användandet av olika konton är viktigt och har behandlats tidigare i handboken. På så vis undviker till exempel en bloggare att ställas inför svåra gränsdragningar om vad som är privat respektive professionellt. Det sista rådet handlar om att de sociala medierna förvisso är nya men att sättet att tänka och förhålla sig till sin omvärld ändå är det samma. För en lärare är det precis som för en sjuksköterska viktigt att respektera personers integritet oavsett om vem det handlar om.

Oavsett vilka ställningstaganden du gör så var noga med att beskriva och tydliggöra dina professionella gränsdragningar och ställningstaganden gällande användningen av sociala medier. Tänk alltid igenom vad det är för information som sprids. Givetvis bör det också beaktas hur ens framträdande i sociala medier kan tänkas påverka samhällets tillit och förtroende för lärarkåren i stort. En möjlighet kan vara att använda två konton där det är möjligt, ett för privat bruk och ett för yrkesmässigt användande.

(LÄRARNAS YRKESETISKA RÅD, 2011.)

Sammanfattning

I kapitlet har presenterats några etiska fall som diskuterats och behandlats av Socialstyrelsens råd för etiska frågor. Även slutsatser från dessa diskussioner har återberättats. Det är viktigt att man använder sig av de etiska bedömningar och prövningar som etiska råd hos myndigheter och professionsförbund gjort. Även om alla fall och incidenter inte blir föremål för prövning så är det mycket viktigt för varje yrkesutövare att ta del av och följa den etiska medvetenheten och prövningen. De etiska värdefrågor som kommer fram i diskussionerna måste hållas levande. Lärandet och de erfarenheter som professionella yrkesutövare får genom att vara aktiva i de nya medierna måste följas upp och tas tillvara också av andra. Som bloggare och twittrare har yrkesutövaren en genuin kunskap om och ansvar för publiciteten, något som i framtiden skulle kunna användas på ett bra sätt i såväl grundutbildningarna inom flera professioner som inom internutbildningar på arbetsplatserna.

Den aktiva närvaron i de sociala medierna innebär att man är nära nyhetsfronten i många avseenden. När den professionella yrkesutövaren bloggar, twittrar eller på annat vis publicerar texter och inlägg är de nya och aktuella. En typ av nyheter har konstruerats. Yrkesutövaren skapar precis som journalisten konstruktioner av händelser som kan ses som nyheter. För läsargruppen på nätet är texterna nyheter och uppdateringarna kan följas mer eller mindre i realtid. När tjänstemannen blir publicist inträder han eller hon i en ny roll; publicistrollen. Närmandet till journalistiken har inletts. Ibland kan en del yrkesutövare inom de människovårdande yrkena rikta kritik och visa sig avoga till journalister som de menar vinklar verkligheten så starkt att de själva inte känner igen sig eller den yrkesvardag de ingår i. När

nu samma yrkesutövare skriver text på datorns tangentbord och sedan trycker på ”publiceringsknappen” på en bloggsida har han eller hon också gjort medvetna val genom sina beskrivningar. Den vinklade verkligheten och konstruktionerna finns nu publicerade på den egna bloggen. Att göra klart för sig själv vilka intentionerna är med närvaron i de sociala medierna är viktigt. Vilka är målen? Vad är det som ska uppnås med publiceringarna? Vilka kan följderna och därmed effekterna bli av en publicering på nätet? Dessa och många fler frågor måste den professionella bloggaren ha svar på. Särskilt angeläget blir detta när personen arbetar inom ett människovårdande yrke. Upplevelserna och erfarenheterna dagligdags är många och ibland mycket svåra. Ibland kan det säkerligen vara så att en yrkesutövare inte har fått tillräckligt med professionell handledning och stöd på sin arbetsplats. Risken kan då vara att nätet och de sociala medierna blir en räddningsplanka, det vill säga en ersättningskanal för att kommunicera förtvivlan, ångest och rädsla inför de egna arbetsvillkoren. Om yrkesutövaren vill ta med läsaren och betraktaren i de sociala medierna ”bakom kulisserna” så kan det ske på ett mycket medvetet och etiskt vis. Men det kan också ske omedvetet genom att någon vill ”skriva av sig” på kvällen, hemma efter en lång arbetsdag med många erfarenheter.

Tänk på

- Använd dig av de riktlinjer som finns om sociala medier i tjänsten.
- Ta del av andra professionsgruppers förhållningssätt till de nya medierna. Detta ger goda möjligheter för att lära av varandras erfarenheter.

- Om du blir ålagd av din arbetsgivare att använda sociala medier i tjänsten kan det vara bra att kräva att få utbildning och vidareutbildning för att upprätthålla kunskap.
- Använd de rekommendationer och bedömningar som etiska råd vid myndigheter och arbetstagarorganisationer gjort angående etiska fall.
- Var medveten om snabbheten och spridningen av blogginlägg i de sociala medierna.
- Bestäm om du har tid att öppna en kommentarfunktion på din bloggsida och om du har tid att bevaka och besvara frågor från din läsekrets.
- Avgör om budskapet i din blogg är nischat på något vis.
- Bestäm om bloggen ska ha en fördjupning och hur du hanterar dina personliga perspektiv.
- Bestäm hur varaktig bloggen ska vara och hur ofta som du kommer att vara där och skriva.
- Det är viktigt att vara nyfiken, kreativ och ansvarsfull vid användande av nya medier i tjänsten.
- Ta hjälp av dina närmaste kollegor. Kritiska vänner i arbetsgruppen kan hjälpa dig att utvecklas i de sociala medierna.

Nyckelord

Mod, försiktighet, nyfikenhet, sociala medier

REFERENSER

- Adolfsson, Mats, "Anmäld för att ha smutskastat patient. Chef: 'Tystnadsplikt gäller för alltid'" i *Vestmanlands Läns Tidning*. (20.9.2013).
- Aftonbladet "Hånade patient på Facebook" i *Aftonbladet*. (6.10.2010).
- Akademikerförbundet SSR, 2011: *Etik i socialt arbete. Etisk kod för socialarbetare*. Stockholm: Akademikerförbundet SSR.
- Andén, Axel, "Ann Heberlein anmäler förtal på Twitter." i *Medievärlden*. (27.3.2012).
- Andersson, Lotta, "Assistenten bloggade om klient." i *Blekinge Läns Tidning*. (10.5.2007a).
- Andersson, Lotta, "Så beskrevs vårdtagarna av personalen." i *Blekinge Läns Tidning*. (10.5.2007b).
- Anski, Läkarestudent på grönbete. 2006 januari. <http://anski.blogg.se/>.
- Anshelm, Sonja, "Fick avbryta sin praktik efter att ha hyllat Breivik." i *Expo I dag*. (18.11.2011).
- Arbetsdomstolen, 2012: *En polisinspektör får inte avskedas för att han använt sin grundlagsskyddade yttrandefrihet genom att blogga bl.a. om polisen på fritiden*. Arbetsdomstolen (AD), AD Nr 74.
- Arbetsdomstolen, 2012: *Publicering av sexbilder på Facebook ej saklig grund för uppsägning*. Arbetsdomstolen (AD), AD Nr 25.
- Asplund, Louise, "Gör era röster hörda." i *Social Orage*. (25.9.2013).
- Bengtsson, Anne, "Sköterska la ut sövd patient på Facebook: 'Kan få sparken.'" i *Borås Tidning*. (5.5.2010).
- Bergfeldt, Carina, "Juristlärare sågar sina elever – på Facebook." i *Aftonbladet*. (20.5.2010).
- Blindnert, Lisa, "Inspektortweet kritiserar av universitetet." i *Lundagård.se* (21.2.2014). Hämtat från www.lundagard.se/2014/02/21/inspektorstweet-kritiserar-av-universitetet/

- Blume, Ebba, "Bloggbilder på underliv blev väckarklocka." i *Dagens Medicin*. Nr 8. (22.2.2012).
- Borås Tidning, "Kommunanställd sparkad och åtalad – skrev om åldring på Facebook." i *Borås Tidning*. (5.12.2011).
- Bourdieu, Pierre, 1990: *Photography. A Middle-brow Art*. Cambridge: Polity Press.
- Brandt, Jonas, "Bloggade om patienter." i *Värmlands Folkblad*. (19.5.2011).
- Brynolf, Anne m.fl. "Virtual colleagues, virtually colleagues – physician's use of Twitter: a population-based observational study." i *BMJ* 2013; 3:1–5.
- Brynolf, Anne, "Läkare@Twitter." i *Moderna läkare* 2014:1:9.
- Carp, Ossi, "Student stängs av efter twitterhån om lärare – Högskolan i Jönköping." i *Dagens Nyheter*. (3.5.2014).
- Cronholm, Louise, "Bloggande student som hotade lärare stängs av." i *Kristianstadsbladet*. (24.6.2009).
- Danielsson, Nils, "Intellektuell frihet är kopplad till intellektuellt ansvar." i *Sydsvenska Dagbladet*. (6.8.2013).
- Delaryd, Charlotte, "Läkare bloggade om patienter" i *Dagens Medicin*. Hämtat från www.dagensmedicin.se/nyheter/lakare-bloggade-om-patienter/ (30.9.2011).
- E-delegationen, 2012: *Riktlinjer för myndigheters användning av sociala medier*. Stockholm: E-delegationen.
- Ekstrand, Patrick. Twitter. Chalmers tror professor ligger bakom mobbning. Metro, 2012-04-20.
- El-Mochantaf, Christer, "Elev skickade hotfulla sexmejl till sin lärare." i *Expressen/GT* (23.5.2014). Hämtat från www.expressen.se/gt/elev-skickade-hotfulla-sexmejl-till-sin-larare/
- Engström, Micke, "Undersköterska hängde ut brukare på sociala medier." i *Sundsvalls Tidning*. (7.8.2013).
- Erlandsson, Johan, "Bloggande assistent får gå." i *Kommunalarbetaren*. (11.5.2007).
- Erlandsson, Åsa, "Sjuksköterska lade ut bilder på nedsövd patient på Facebook." i *Vårdfokus*. (4.5.2010).
- Erlandsson, Åsa, "Bloggade – fick lämna jobbet." i *Vårdfokus*. (22.2.2011).
- FacebookSkolan – en blogg av Robert Andersson. (2014, juni). "Guider och Tutorials". www.facebookskolan.se/facebookskolan/index.php?page=sa-startar-du-en-facebookgrupp
- Fagerström, Eskil, "Heberlein anmäler professor." i *Sydsvenska Dagbladet*. (27.3.2012).
- Fedders, Line, "Tio råd till twittrande läkare." i *It i vården*. (7.6.2013).

- Flodin, Thomas, ”Råd till läkare i sociala medier.” i *Läkartidningen*. (5.12.2012).
- Forsberg, Björn, 2013: ”Twittrande professor – ett fall för JO.” i *Universitetsläraren* nr 16–13.
- Forsberg, Malin, 2013: *Internetpublicering och sociala medier: en juridisk vägledning*. Johanneshov: MTM.
- Fransson, Susanne, 2013: *Yttrandefrihet och whistleblowing. Om gränserna för anställdas kritikrätt*. Stockholm: Premiss Förlag.
- Fällström, Anders & Nilsson, Lennart, 2014: *Misstanke om störande av verksamheten*. Beslut 2014-01-10. Rektor. Dnr 105-1636-13. Umeå: Umeå universitet.
- Gevalia blogg. (2005, februari). ”State of the art: Sjukvården”. Hämtat från www.gevalia.blogspot.se
- Gevalia blogg. 2005-10-17. ”Just nu kris”. <http://gevalia.blogspot.se/2005/10/just-nu-kris.html>
- Gevalia blogg. 2005-10-30. ”Fiendes fiende”. www.gevalia.blogspot.se/2005_10_01_archive.html
- Gevalia blogg. 2007-03-10. ”... this is the end”. www.gevalia.blogspot.se/2007_03_01_archive.html
- Gevalia blogg. 2006-10-28. ”Nedåt tjack”. www.gevalia.blogspot.se/2006/10/nedt-tjack.html
- Gevalia blogg. 2006-06-11. ”Delicato”. www.gevalia.blogspot.se/2006_06_01_archive.html
- Gevalia blogg. 2005-10-30. ”Fiendes fiende.” www.gevalia.blogspot.se/2005_10_01_archive.html
- Gillinger, Christian m.fl., 2013: *Sociala medier. En handbok för journalister*. Stockholm: Sveriges Radio.
- Glimberg, Martina, ”Personalblad drogs in av regionchef.” i *Sydsvenska Dagbladet*. (6.2.2014).
- Grahn-Hinnfors, Gunilla, ”Twittrande Chalmersprofessor får gå.” i *Göteborgs-Posten*. (9.11.2012).
- Gunnars, Lena, ”Bloggande polis gjorde rätt.” i *Lag & Avtal*. (22.9.2011).
- Gunnars, Lena, ”Rektorn var privat på Facebook.” i *Lag & Avtal*, nr 5, s. 26.
- Gunnars, Lena, ”Förskolechef bloggade om sin ADHD – blev av med jobbet.” i *Lag & Avtal*. (28.08.2012).
- Gunnarsdotter, Sara, ”Läkare är du hela tiden – även på Twitter.” i *Läkartidningen* 2013;110:CIAR.
- Gustafsson, Martin, ”Avslöjad – av sin egen blogg. Gynning vs Skatteverket. Gynning la upp foton från lyxresorna – åker på skattemäll på 230 000 kr.” i *Aftonbladet*. (24.1.2013).

Ska Gevalia
blogg vara så
här?

- Harrysson, Eva-Britt, ”De får använda sociala medier – Svar på JO-anmälan. Handläggare får använda information på nätet som grund för beslut.” i *Nyheterna*. (23.7.2013).
- Hellgren, Anna & Malm, Andreas, ”Kickas för sin frispråkighet.” i *Arbetaren*. (18.9.2007).
- Herkel, Peter, ”Dömd för hot om skolmassaker.” i *Sydsvenska Dagbladet*. (19.12.2013).
- Hesser, Annica, ”Jag känner igen skrämselförordningen.” *Norrköpings Tidningar*. (24.11.2011).
- Holmström, Gustav, ”Hånade lärare på Twitter – student stängs av från Tekniska Högskolan.” i *Nyheter24.se*. (2.5.2014).
- Hultgren, Fredrik, ”Ilska efter patientbilder på nätet.” i *Dagens Medicin*. (13.8.2008).
- Höglund, Elisabet, ”Vi är på väg att förlora en hel ungdomsgeneration.” i *Aftonbladet*. (30.12.2013).
- Högskolan i Borås (Dnr SR2014/28). *Anmälan om förseelse enligt högskoleförordningen, som kan föranleda disciplinära åtgärder*. Högskolan i Borås, 2014-04-09.
- Högskolan i Jönköping (Anmälan HJ 2014/1141-135). *Anmälan till Disciplin- och avskiljandenämnden (DAN)*. Högskolan i Jönköping, 2014-04-09.
- Högskolan Kristianstad (Dnr 838/329-09). (2009). *PM med anledning av anmälan om disciplinförseelse*. Högskolan Kristianstad, 2009-06-04.
- Jakobsson, Liselotte, *Utlåtande. Ang. Student som stört verksamheten och utsatt en lärare för trakasserier*. Sektionen för Hälsa och Samhälle. Högskolan Kristianstad. 2009-06-11.
- Jakobsson, Rolf, ”Student twittrade nedsättande.” i *Västerbottens Folkblad* (5.12.2013).
- Jansson, Daniel, ”Akutpersonal läste Facebook.” i *Uppsala Nya Tidning* (26.9.2009).
- Jansson, Pär, ”Professor kallade chefredaktör avskyvärd person.” i *Journalisten*. (2.8.2013).
- Jerenius, Erik, ”La upp bilder från operationssalen på Facebook.” i *Hela Hälsingland*. (19.9.2013).
- Johansson, Lars, ”Professor hotade spotta på debattör.” i *Skånska Dagbladet* (2.8.2013).
- Justitieombudsmannen, 2013: *JO-anmälan*. Dnr 4420-2013.
- Justitieombudsmannen, 2013: *JO-anmälan*, 2013-04-29. Dnr 2611-2013.
- Justitieombudsmannen, 2014: *JO-anmälan*, 2014-02-07. (Ambulansbladet). Dnr 810-2014.

- Jönköpings-Posten "Högskolestudent smygfotade lärare." i *Jönköpings-Posten*. (12.4.2014).
- Jönköpings-Posten, "Lärare kränktes – nu straffas studenten." i *Jönköpings-Posten*. (3.5.2014).
- Kerttu, Alexandra & Selin, Johan, "Kvinnorna kränkta av läkarens ord." i *Sundsvalls Nyheter*. (15.3.2013).
- Kniivilä, Kalle, "Hallå där, Vill du deportera kommunister till Nordkorea?" i *Sydsvenska Dagbladet*. (22.2.2014).
- Kristianstadsbladet, "Timanställd på CSK skrev om patient på Facebook." i *Kristianstadsbladet*. (18.2.2010).
- Krusberg, Pernilla & Wikell, Staffan, 2010: *Sociala medier och handlings-offentligheten*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Lag & Avtal, "Farbror Blå' blev av med jobbet på grund av bloggen." i *Lag & Avtal*, nr 5, s. 26.
- Lag & Avtal, "Bloggare får femmånaderslöner" i *Lag & Avtal*. (13.12.2012).
- Larsson, Peppe, "Klargörande om Facebookgruppen UMF." i *Polistidningen*. (7.11.2013).
- Lind, Eivor, Yttrande avseende anmälan till JO, dnr 2611–2013. (24.6.2013).
- Lindqvist, Johanna, "Anställd bloggade. – Det var inte meningen att bryta mot någon lag." i *Västerbottens Folkblad*. (6.9.2011a).
- Lindqvist, Johanna, "Inte första fallet i sitt slag – rutinerna ska ses över." i *Västerbottens Folkblad*. (6.9.2011b).
- Lundberg, Zandra & Söderlund, Frida, "Avslöjad av bloggen. Skatteverket slår fast: Camilla Läckbergs research var semester." i *Aftonbladet*. (19.12.2013).
- Lundquist, Hanna, "Regiondirektör JO-anmäls för indragen tidning." i *Journalisten*. (10.2.2014).
- Lundquist, Lennart, 1992: *Förvaltning, stat och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Lunds Universitet, 2013: *Yttrande över vad som framförts i en anmälan till JO*, (dnr 4420-2013). Rektor, beslut 2013-10-03 (Dnr PE 2013/457).
- Lundälv, Jörgen, "Bevakning i massmedierna" i Kulling, Per & Riddez, Louis (2001): *Brandkatastrofen i Göteborg natten 29–30 oktober 1998*. Katastrofmedicinska organisationskommittén (Kamedo), rapport 75, Socialstyrelsen. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Lundälv, Jörgen & Fogelberg, Karin, "När sjukvård blir tv-underhållning. Kvantitativ innehållsanalys av serien 'Sjukhuset'." i *Läkartidningen* 2009;106(17):1166–1168.
- Lärarnas yrkesetiska råd, 2011: *Råd om lärare och sociala medier*. Lärarnas yrkesetiska råd.

- Löfvenius, Johanna, 2012: *Handbok. Internet som ett verktyg i socialt arbete*. Stockholm: Socialförvaltningen i Stockholms stad.
- Mogren, Ingrid & Lind, Torbjörn, 2013: *Anmälan till disciplinnämnden*, Umeå universitet (10.10.2013).
- Nebel, Cecilia & Paulsson, Anders, Nätbråk. Universitetet ingriper mot twittrande professor. *Sydsvenska Dagbladet* (02.08.2013).
- Nebel, Cecilia & Paulsson, Anders, ”Twittrande professor läxas upp.” i *Sydsvenska Dagbladet*. (2.8.2013).
- Nilsson, Emilie, ”Informationschefen stoppar kommunens personaltidning.” i *Norrköpings Tidningar*. (27.4.2006).
- Nilsson, Emilie, ”Kritik mot stopp av personaltidning.” i *Norrköpings Tidningar*. (28.4.2006).
- Norin, Anders, ”Sade upp sig efter osund relation.” i *Borlänge Tidning*. (23.12.2011).
- Nya Wermlands-Tidningen, 2011: ”Läkare bloggade om patient.” i *Nya Wermlands-Tidningen*. (19.5.2011).
- Näsberg, Anita, ”Anmäler läkare för förtal: ’Måste sätta ner foten.’” *Länstidningen Östersund*. (14.3.2012).
- Ohlin, Elisabet, ”Bör läkare och patient vara ’vän’ på Facebook.” i *Läkartidningen*, nr 37. (14.9.2010).
- Olsson, Anders, ”Sjuksköterska varnas för kränkning av patient på Facebook.” i *Vårdfokus*. (15.8.2011).
- Olsson, Erik J & Zetterholm, Magnus, ”Farligt skapa osäkerhet kring yttrandefriheten.” i *Sydsvenska Dagbladet*. (8.8.2013).
- Palmkvist, Peter, ”Fler poliser på Facebook. Sociala medier. Allt mer direktkontakt med allmänheten.” i *Laholms Tidning*. (7.11.2013).
- Pearce, Åsa, ”Kuggad elev hotade lärare.” i *Kristianstadsbladet*. (23.6.2009).
- Pejryd, Nils, ”Chalmersforskare sparkas efter nedlåtande twittrande.” i *Svenska Dagbladet*. (9.11.2012).
- Persson, Pär, 2005: *Festbilder i närbild. En kvalitativ undersökning av festfotografins sociala funktions och praktik*. Uppsats, Höstterminen 2005. Karlstad: Institutionen för Samhällsvetenskap, Karlstad universitet.
- Polisförbundet, 2012: Råd och riktlinjer för sociala medier. Stockholm: Polisförbundet.
- Region Skånes Etiska Råd, 2013: *Bloggande patienter, twittrande läkare och vita dokusåpor*. Lund: Lunds universitet.
- Rosén, Moana. (2014-02-27). ”Sagan om sjuksköterskan”. www.vardfokus-bloggen.se/moana/2014/02/27/sagan-omsjukskoterskan/#more-137

- Rothelius, Simon, "Bloggade om patient som avled." i *It i vården*. (6.9.2011).
- Rothelius, Simon, "Röntgenbild hamnade på Facebook." *Dagens Medicin*. (3.2.2012).
- Sandén, Ulrika, 2012: *Sekretess och tystnadsplikt inom offentlig och privat hälso- och sjukvård: Ett skydd för patientens personliga integritet*. Avhandling, Juridiska institutionen, Umeå universitet. Uppsala: Iustus.
- Sandin, Pär, "Socialsekreterares blogg stoppades." Sveriges Radio Sjuhärad. (23.10.2010).
- Sjuksköterska, NU! (2014, 29 maj). Sjuksköterska blogg: två ord som inte kombineras nog ofta. Hämtat från www.sjukskoterska.nu/sjukskoterska-blogg/
- Sjögren, Kent & Brandt, Jonas, "Tvittrande rektor i blåsväder." I *Värmlands Folkblad*. (17.8.2013).
- Socialstyrelsen, 2009: *Kan vakande personal surfa på arbetstid?* Socialstyrelsens råd för etiska frågor.
- Socialstyrelsens råd för etiska frågor, 2011: *Är det lämpligt att använda Facebook i socialtjänstens handläggning?* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen, 2012a: *Använda sociala medier för behandlingssamtal?* Socialstyrelsens råd för etiska frågor.
- Socialstyrelsen, 2012b: *Ska personal sköta enskildas Facebook-konton?* Socialstyrelsens råd för etiska frågor.
- Spira, Eva, "Krav på censur efter tidningskritik." i *Publikt*. (4.11.2004).
- Spira, Eva, "Artiklar togs bort från SiS intranät." i *Publikt*. (8.12.2009).
- Storm, Ulf, "Censurförsök utlöste tvist på Skatteverket." i *Jusek-tidningen*. (26.10.2004).
- Sunje, Arna, "Bloggade om sitt jobb – fick inte vara kvar. Yttrandefriheten är hotad." i *Aftonbladet*. (20.9.2007).
- Svea Hovrätt, 2012; *Olaga hot*. Mål nr B153-12.
- Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen 2012-03-22). Hämtat från www.svenskafreds.se/blogg/taggar/336
- Svensk Sjuksköterskeförening, 2014: *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Stockholm: Svensk Sjuksköterskeförening.
- Sveriges Läkarförbund, Svenska Läkaresällskapet, 2012: *Råd till läkare vid användning av sociala medier*. Stockholm: Sveriges läkarförbund och Svenska Läkaresällskapet.
- Sveriges Radio P4 Västernorrland, 2011: Vårdanställd bloggade om sitt arbete – får en varning. Sveriges Radio P4 Västernorrland.
- Sydsvenska Dagbladet, "Universitetet anmält för twitterstrid." i *Sydsvenska Dagbladet*. (2.9.2013).

- Syster Frida – en bloggande sjuksköterska. (2012, 29 december). ”Taking off”. Hämtat från www.fridasyster.blogspot.se/.
- Sääf Göransson, Karin, 2012: *Svåra val: tankar om yrkesetik i socialt arbete*. Stockholm: Allt om jobbet media.
- Södertörns tingsrätt, 2011: *Olaga hot*, Dom B9140-11.
- Södertörns åklagarkammare i Stockholm, 2011 (AM-26976-11).
- Törnmalm, Kristoffer, ”Akutkollen: ’Jag är ensam med 11 dementa.’ Sofia skrev facebookinlägg om arbetet på äldreboende – som delats 5 600 gånger.” i *Expressen*. (29.7.2013).
- Umeå universitet. Yttrande från student. Dnr 105-1636-13, 2013-11-08.
- Umeå universitet. Anmälan vid misstanke om förseelse av student i samband med bedömning av studieprestation. Dnr 105-1636-13, 2013-10-11.
- Uppsala Tingsrätt, 2013: Dom, Målnummer T 1958-12, 2013-12-23.
Hämtat från www.codex.vr.se/etik9.shtml
- Valentin, Martina, ”Student twittrade om skolmassaker – döms för olaga hot även i hovrätten.” i *Dagens Juridik*. (3.1.2013).
- Van Reis, Mikael, ”Selfien – bara en ny form av självspegling.” i *Göteborgs-Posten*. (13.12.2013).
- Vetenskapsrådet. (2014, 29 maj). Codex – regler och riktlinjer för forskning.
- Vårdcentralsbloggen. 2014-05-29. ”Om bloggen”. www.vardcentralsbloggen.se/om-bloggen/
- Vårdförbundet, 2013: Råd och riktlinjer för sociala medier. Stockholm: Vårdförbundet. <https://vardforbundet.se/Fortroendevald/Paverka-och-engagera/Paverka-via-sociala-medier/Rad-och-riktlinjer-for-sociala-medier/>
- Västerbottens Folkblad, ”Chefen: Bloggerskan hade inte ont uppsåt.” i *Västerbottens Folkblad*. (8.9.2011).
- Wallin, Anna, Förnekar påhoppet. Professor utreds efter twitterhån. *Göteborgs-Posten* (23.03.2012).
- Wallin, Anna, ”Grova påhopp från twitterkonto.” i *Göteborgs-Posten*. (22.3.2012).
- Wallin, Anna, ”Han ville skada mig.” i *Göteborgs-Posten*. (19.4.2012).
- Wallmander, Karin, ”Socialsekreterare uppvaktade sina klienter på nätet.” i *Värmlands Folkblad*. (5.8.2011).
- Walter, Göran, 2012: *Bonniers synonymordbok. Fjärde, helt reviderade utgåvan*. Stockholm: Albert Bonnier Förlag.
- Wärngård, Mia, ”Facken manar bloggare att tänka efter före.” i *Dagens Medicin*. (22.2.2012).

- Yttrande över JO-ärende, 2013: *Yttrande till JO samt kommentar till Lunds Universitets yttrande* (dnr. 4420-2013).
- Ölmedal, Ida, ”Professorn ber om ursäkt.” i *Sydsvenska Dagbladet*.
(6.8.2013).
- Örnerborg, Elisabet & Gunnars, Lena, 2012: ”Fördomar är avgörande.”
Lag & Avtal, nr 11, s. 31.

ORDLISTA

- Blogg:** ”Dagbok på nätet, nätdagbok, webbjournal, webbkronika, webblogg; webbpubliceringssystem” (Walter, 2012).
- Bloggare:** ”Nätskribent, webbkronikör” (Walter, 2012).
- Bloggosfär:** ”Bloggvärld, Internetgemenskap kring bloggning” (Walter, 2012).
- Chatt:** ”En tjänst där besökarna kan prata med varandra i realtid” (Gillinger, 2013).
- Community:** ”En sajt med stark vi-känsla. Exempelvis ett forum” (Gillinger, 2013).
- Edgerank:** ”Facebooks (hemliga) metod för att avgöra hur ’viktig’ en Facebook-sida är. Styr hur mycket sidans inlägg visas i olika människors flöden” (Gillinger, 2013).
- Facebook:** ”Facebook-profil är din privata profil. Facebook-sida är den typ av sida som kändisar, artister, företag och offentliga personer har. De förväxlas ofta. En profil blir man ’vän’ med, en sida ’gillar’ man” (Gillinger, 2013).
- Hashtag:** ”Ett sätt att märka inlägg på Twitter med ett ämne, så att alla som vill läsa om ämnet kan hitta ditt inlägg utan att behöva gissa att just du kommer att skriva om det. En hashtag skrivs som ett ord eller en förkortning med tecknet #först, till exempel #svpol (svensk politik), #twittboll (svenska tweets om fotboll)” (Gillinger, 2013).
- Inbäddad:** ”Innebär att man visar innehåll från en plats på nätet på en annan webbsida. En Youtube-video kan till exempel bäddas in på en blogg. Videon ligger då fortfarande kvar på Youtube” (Gillinger, 2013).
- Instagram:** Detta är en mobilapplikation där användaren kan dela fotografier i ett socialt nätverk.
- Instamoment:** När en person fotograferar en ögonblicksbild.
- IRL:** In Real life (I verkliga livet).

- Klicktivism:** att kunna engagera sig digitalt på nätet, skriva under upprop på olika webbplatser. Använda ”gilla-knappen” exempelvis på Facebook.
- Mention:** ”Omnämnande. Att nämna ett annat konto på till exempel Twitter eller Facebook på ett sätt så att den som omnämns får ett meddelande om att denne har nämnts i ett inlägg” (Gillinger, 2013).
- Mikroblogg:** ”En tjänst där man skriver korta inlägg (ofta max 140 tecken). Twitter är den mest kända mikrobloggen” (Gillinger, 2013).
- Off topic (OT):** ”Utanför ämnet. Om man är tydlig med ämnet/frågeställningen i en diskussion är det lättare både för moderatorer och diskussionsdeltagare att avgöra vad som är OT” (Gillinger, 2013).
- Posta:** ”Publicera något i sociala medier, kommentarfält eller liknande” (Gillinger, 2013).
- Readme:** ”En text som man ska läsa först. I sociala medier-sammanhang finns de ofta på forum för att vägleda nya besökare om vilka etikettregler som finns” (Gillinger, 2013).
- Realtid:** ”Direkt. En direkt-sändning sker i realtid” (Gillinger, 2013).
- Retweeta:** ”Att skicka vidare ett meddelande på Twitter i syfte att låta fler se det” (Gillinger, 2013).
- Selfie:** Ett självporträtt (fotografisk bild) som publiceras i sociala medier.
- Troll:** ”Besökare som ger sig in i diskussioner i syfte att förstöra för övriga deltagare” (Gillinger, 2013).
- Tweetdeck:** ”Ett program som du kan få installerat i din dator för att läsa och skriva på Twitter” (Gillinger, 2013).
- Twitter:** Detta är en mikroblogg som användaren kan skriva korta meddelanden i.
- Viral spridning:** ”Viral spridning eller viral marknadsföring handlar om när publiken eller kunderna sprider ett budskap (ofta ett videoklipp) utan uppmaning från företaget bakom budskapet, helt enkelt därför att det väcker sådant intresse att alla vill dela med sig. Att något har ’blivit viralt’ innebär att budskapet sprids i mycket stor omfattning på kort tid” (s. 112 i Gillinger, 2013).

FÖRKORTNINGAR

AD	Arbetsdomstolen
ADHD	Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder
AT	Allmäntjänstgöring
CPAP	Continuous Positive Airway Pressure
CT	Computed Tomography (Datortomografi)
DAN	Disciplin- och avskiljandenämnden
FHL	Lagen om företagshemligheter
GP	Göteborgs-Posten
GU	Göteborgs universitet
IP	Internetprotokoll
IRL	In Real Life
JO	Justitieombudsmannen
KTC	Kliniskt träningscentrum
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen
SiS	Statens institutionsstyrelse
SR	Sveriges Radio
SSR	Akademikerförbundet SSR
SUMMON	Sökverktyg på internet
SYLF	Sveriges Yngre Läkares förening
TF	Tryckfrihetsförordningen
VFU	Verksamhetsförlagd utbildning
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen

SAKREGISTER

- ADHD 49, 89
affekterat inlägg 46
aggressionsproblem 35
akutsjukvård 16
allmänhet 27, 62
allmänt skadestånd 84
amatörfotograf 58
Ambulansbladet, personaltidningen 122
anekdot 35
anhöriga 18, 118, 120
anmälningar 13, 71
anonymisering 12
anonymitet 130
anonymitetsskydd 79
anställningskontrakt 81
ansvar 39, 47, 55, 60, 81, 82, 86, 121, 124, 126
antipati 39
Arbetsdomstolen 84
arbetsgivare 16, 84
arbetsgivare, tillstånd 81
arbetskollegor 16, 129, 131
arbetsmiljöansvar 78
arbetsplats 31, 33, 47, 49, 50, 60, 63, 78
arbetsvardag 30
asymmetrisk relation 64
attityd 37, 63, 133
autentiska fall 27
autentiska samtal 83
avatar 51
avlastning 48
avlastningssamtal 44
avskedande 82
avstängd 32, 72, 111
behov, bloggaren 32
bekräftad 111
bekännelse 34
bemötande 99, 107
beroendeställning 32
besökare 30
beteende 34, 73
beteende, students 23
bild 51, 57, 58, 83
Bildt, Carl 61
blogg 153
bloggare 153
bloggbild 49
bloggbild, oetisk 106
bloggens fördjupning 127
bloggens livslängd 127
blogginlägg 18
bloggosfär 153
bloggportal 48
bloggvärlden 36
boostning 130
bostad, arbetsplats 33

- Bourdieu, Pierre 58
brottslig gärning 49
Brynolf, Anne 103, 106
budskap 29, 53
- chatt 153
citat 13
community 153
CT-hjärna 110
- dagbok 42, 48
dagsböter 70
dator 91, 132
debatt 39
debattartikel 39
debattinlägg 57
debriefing 44, 48
demensboende 113
dialog 125
disciplinföreteelse 33
disciplinnämnd 13, 23, 29, 70
disciplinnämndens protokoll 33
disciplin- och avskiljandenämnden 112
disciplinär åtgärd 73
diskrimineringsersättning 89
Dispatch International 41
domstol 69, 70
- edgerank 153
egenetikfälla 98, 102
egen tolkning 36
egen åsikt 37
elektronisk publicering 37
entusiasm 30
e-postmeddelande 72
etik 27, 35, 95
etik, egen 97
etik, förvaltning 97
etik, profession 97
etiktrappa 98
- etisk kod 98
etisk organisationskultur 103
etiskt system 98
etisk värdegrund 14
Europakonventionen 79, 82
extern kritikrätt 80
- Facebook 21, 31, 64, 69, 87, 110
Facebook-beroende 126
Facebook-grupp 62
Facebookrektorn 84
fallbeskrivningar 13
feedback 133
flöde, okontrollerat 48
forskare 57
forskare, kvinnlig 25
fotograferingsförbud 83
fotografi 57, 59, 104, 113, 135
fritid 41, 82, 89
fritidssyssla 85
frustration 70, 75, 103
fällor 47
förebild 14
föreläsning 73
föreläsningssal 111
författare 57
förseelse 36
förskolechef 49, 89
förskolelärare 46
förtal 87
förtroende 31, 76, 82, 86, 106
förvaltningsetik 102
- Gevalia blogg 15, 30, 65, 68, 99
godhetsprincipen 96, 100
Google-sökning 12
grundlagstiftning 80
grupparbete 73
gränssättning 52
gymnasieskola 46, 69, 84

handlande 34
 hashtag 153
 hemlig grupp 64
 hot 14, 87
 häna 48
 härbärgera 38, 75
 Högskolan Kristianstad 33
 Högskoleförordning 72

identitet 13, 79
 inbäddad 153
 informationsfrihet 82
 informationshastighet 15, 95
 informationssökning 89
 innehåll 27
 instagram 153
 instagramberoende 126
 instamoment 153
 insändare 57
 integritet 138
 intellektuell frihet 39
 intellektuell skärpa 40
 Internet 46, 47
 intern granskning 38
 intern kritikrätt 80
 IP-nummer 93, 132
 IRL 15, 153
 IT-policy 38

jargong 37, 70
 JO 40, 42, 78, 87, 119, 122
 journalist 57, 80
 journalister 14
 Journalistförbundets tidning
 Journalisten 122
 journalistiska texter 46
 juridik 27
 juridiskt ansvarig 82
 Justitieombudsmannen 29, 39

Karolinska institutet 105
 klagomål 27
 klicktivism 154
 klient 60
 klienter 14
 klient-hjälparrelation 32
 kodex 102
 kollegialt stöd 133
 kollektivavtal 81
 kommentar, blogg 30
 kommun 31
 kommunikation 31
 kontaktnät 53
 korsreferens 50
 korsreferering 47
 krigsfilm 73
 kritik 77
 kränkning 14, 34, 99
 kränkningsskada 104
 kursledning 23, 74
 kutym 37
 kvinnlig författare 25
 kvinnlig klient 31
 kvinnlig ordförande 25
 känsla 18
 känslouttryck 32
 kärleksrelation 65

Lagen om företagshemligheter 79
 lagligt 69
 lagstöd 82
 Landstinget i Värmland 54
 lektionstillfälle 23
 lidande 96, 102
 lojalitetsplikten 81, 93
 lojalitetsprincipen 81, 93
 Lundquist, Lennart 97
 Lunds universitet 27, 38, 39, 40, 78
 läkare 23, 43, 46, 48, 53, 57, 60, 77, 83, 91,
 93, 95

- läkaretik 106
läkarstudent 23, 37, 49
Läkartidningen 105
lämplighet 27
lärare 21, 23, 32, 49, 57, 102, 111
lärarens arbetsliv 33
Lärarnas yrkesetiska råd 138
läsare, blogg 30
läsarkommentar 125
läsekrets, blogg 30
lättklädd bild 84
lättklädd kvinna 73
- maktrelation 32, 57
manlig professor 27
massmedium, grundlagsskyddat 80
meddelarfrihet 39
meddelarskydd 79
MedieArkivet 12
medieföretag 52
medkänsla 35
medmänniska 37
medmänsklighet 35
meningsmotståndare 40
mention 154
mikroblogg 154
missnöjd, arbetsförhållande 77
mobilfri zon 126
mobilstress 126
mobiltelefon 41, 51, 110, 132
Moderna läkare, tidningen 103
monolog 125
monologform 14
moral 27, 95, 107
mottagning 16
munkavlelagen 79
människovärdande yrke 53, 69, 79, 134
- nedlåtande 38
nedsättande kommentar 23
nedsättande, Twitter 23
Newsline arkiv 12
nischat budskap 127
Nordkorea 61
närstående 14, 60
nätaktivitet 107
näthat 108
- obehag 40
offentlig 38, 51
Offentlighets- och sekretesslagen 79
offentligt anställd 77
offentlig verksamhet 97
off topic 154
ofördelaktigt, bloggat 21
ogrundad 33
olaga hot 70
olagligt 69
omgivning 27
omsorgspersonal 49
omvårdnadsarbete 30
omvärldskunskap 53
opartiskhet 27
operationssal 110
ordväxling 27
orätt 97
osäkerhet 33
otrygg 33
- patient 14, 18, 60
patientbemötande 36
patientkontakt 35
pedagogik 24
personlig 30, 51
personliga inlägg 30
personlig etik 97
personlig moral 35
personligt perspektiv 127
personskydd 73
plikt 96

- policy 90
 polis 46, 62, 84
 polisanmälan 32, 73
 Polisförbundet 63, 134
 Polistidningen 63
 populärtext 57
 position 39
 posta 154
 praktikant 17, 18, 44, 49
 prefekt 40
 presentationstexter 29
 press 46, 47, 109
 primärkälla 13
 privat 30, 51
 privatanställd 53, 77
 privata syften 13
 privat bloggsida 21
 privat gräl 40
 privat konversation 41
 privatliv 33, 84
 privatperson 35, 39
 privatsfär 37
 privat åsikt 39
 professionell alias 51
 professionell hållning 131
 professionsetik 102
 professionsfråga 30
 professionsförbund 55
 professionsutbildning 29
 professionsutövare 6, 13, 46, 47, 49, 64, 82,
 105, 118, 119
 professor 25, 38, 46, 60
 professorsroll 39
 prorektor 76
 prov 36
 prov, avstängd 72
 pseudonym 65, 130
 psykolog 53, 60
 publicerad bild 49
 publicistisk sed 107
 publicistroll 128
 radio 46, 47, 109
 readme 154
 reality-tv 56, 83
 realtid 154
 referat 13
 reflekterande 131
 reflektion 18, 20, 31, 35, 36, 42, 44, 50, 51, 54,
 64, 68, 99
 regelbundenhet 130
 registrering 91
 rektor 21, 33, 46, 71, 84
 respekt 37, 99
 retweeta 154
 revolution 15
 riktlinjer, arbetsgivares 131
 risk 31, 57
 roll, sjuksköterskans 30
 rädd 33, 34, 71, 132
 rädsla 33, 105, 140
 rätt 39, 97
 rättighet 82, 93
 rättvisepincipen 96
 samtycke 57, 66, 83, 130
 sekretess 57, 69, 79, 111, 130
 sekretesslagstiftning 74
 selfie 50, 59, 66, 154
 semester 40
 sexuell anspelning 84, 106
 sjukdom 9, 25, 76, 89, 104, 114
 sjukhus 23, 30, 55
 sjuksköterska 15, 30, 32, 46, 53, 57, 60, 77,
 91, 95
 sjuksköterskeprogrammet 21
 sjuksköterskestudent 21, 32, 49, 106
 självbestämmandepincipen 96, 100
 självporträtt 51, 58
 självupplevelse 30

Sakregister

- skada 33, 78, 96, 97, 99, 100, 102, 107, 110, 115
skadekonsekvens 107
skadepincipen 96, 100
skadestånd 86, 89
skadeverkningar 14
skriftligt tillstånd 81
skriftspråk 57
skyldighet 82, 93
skärmberoende 126
skärmdump 89
sluten grupp 63
slutna sammanhang 62
slå larm 80
Smartphone 91, 110, 119, 132
snackis 59
sociala medier 13, 37
sociala problem 104
socialarbetare 31, 46, 49, 52, 53, 60, 87, 91, 119
socialkontor 32
socialsekreterare 31, 49
Socialstyrelsen 119
Socialstyrelsens råd för etiska frågor 117, 139
Socialtjänsten 31, 87, 93
socioonom 57, 77, 95
spiegel 51
språkbruk, försiktigt 100
statlig myndighet 27
storytelling 127
studentlivet 37
stöd 44
stört verksamhet 71
stötande 78
SUMMON, sökverktyget 12
Svenska Läkaresällskapet 105, 136
Sveriges Läkarförbund 136
Sveriges Radio 52, 81, 90
Sveriges Yngre Läkares Förening 103
Södertörns högskola 69
tacksamhetsskuld 57
television 109
tentamen 21, 37, 71
tillit 31, 82
tjänstemannen 97
tjänstetid 13
trakasserier 71, 99
troll 154
trovärdighet 53, 91, 131
Tryckfrihetsförordningen 79
tv 46, 47
tweetdeck 154
Twitter 12, 14, 23, 25, 27, 154
twitterbråk 38
twitterinlägg 23
twitterkonto 41
Twitter-strid 27
tydlighet 130
tystnadsplikt 57, 69, 79, 111, 130
Umeå universitet 77
UMF, Underbetald, Missnöjd, Förbannad 62
underkänd 21
underläkare 75
underordnad ställning 32
undervisning 36, 72, 73, 77
undervisning, avstängd 72
universitetsanställd 62
universitetsledning 27
uppföljande reportage 46
upplevelse 32
uppmärksamman rapportering 14
uppsägning 82, 84
ursäkt 27, 33, 37, 41, 75, 76
utlopp 38
utlopp, skrivande 37
utsatta livssituationer 14
utsatthet 30, 44

- varning 49, 76, 77, 110
- ventil 31, 32
- ventilera 38
- Vetenskapsrådet 106
- vicerektor 40
- vikarierade 23
- villkorlig dom 70
- viral spridning 154
- vårdcentral 54
- Vårdcentralsbloggen 54
- Vårdfokusbloggen 55
- Vårdförbundet 55, 134
- vårdssystem 30
- värdegrund 98
- Värmland 31
- Värmlands Folkblad 31
- vördnad 37
- webbmiljö 53
- webbplats 80
- whistleblowing 80
- yrkesetik 97, 99
- yrkesetisk kodex 106
- yrkeskår 97, 119
- yrkesroll 35, 97, 106
- yrkesval 36
- yttrandefrihet 39, 78, 82, 86
- yttrandefrihetsrätt 15
- ångerfull 75
- ångest 75, 106, 140
- åsiktsfrihet 82
- äldreboende 49
- ärlighet 130
- ödmjukhet 37
- öppen grupp 63
- öppenhet 83, 125